

A. A. JDANOV

Edebiyat M¼zik ve
Felsefe Üzerine

Orijinal kaynak:

Kaynak Yayınları, Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti., Birinci Basım: Bora Yayınları, Şubat 1977, İkinci Basım: Temmuz 1996. İngiltere’de yayımlanan *On Literature, Music and Philosophy* (Lawrence and Wishart, 1950) adlı kitaptan dilimize çevrilmiştir.

Elektronik Tarama ve e-kitap:

Kıbrıs’ta Sosyalist Gerçek—Londra Bürosu
Ağustos 2010

Elektronik Tarama ve Düzenleme;
Kıbrıs’ta Sosyalist Gerçek
Kıvılcım Yayıncılık
Kıvılcım Ltd
Şht. Arif Diktepe Sok.
No: 10/A Ortaköy, Lefkoşa, Kıbrıs
Tel: 0392 22 70 680
Faks: 0392 22 70 681

A. A. JDANOV

İÇİNDEKİLER

EDEBİYAT ÜZERİNE.....	5
SOVYET YAZARLARI BİRİNCİ KONGRESİNDE KONUŞMA	
17 Ağustos 1934.....	6
II. “ZVEZDA” VE “LENİNGRAD” DERGİLERİ. 1947.....	15
Leningrad’da Yayınlanan İki Derginin Hataları.....	15
Leninizm ve Edebiyat.....	30
MÜZİK ÜZERİNE.....	45
MÜZİKTE İKİ AKIM.....	46
Sovyet Müzik İşçileri Konferansında Kapanış Konuşması 1948.....	46
Ulusal Müzik.....	54
Natüralizm.....	59
Sanatsal Ustalık.....	61
Sovyet Müziğinin Görevleri.....	64
FELSEFE ÜZERİNE.....	67
SOVYET FELSEFE İŞÇİLERİ KONFERANSINDA	
KONUŞMA 1947.....	68
1. Aleksandrov Yoldaşın Kitabının Eksiklikleri.....	69
İdealizme Karşı Materyalizm.....	70
Felsefe Alanında Devrim.....	71
Marksizm ve Eski Felsefenin Sonu.....	72
Proletaryanın Bilimsel Felsefesi.....	74
Diyalektik Materyalist Yöntem Üzerine.....	82
Felsefe ve Doğa Bilimleri.....	88
2. Felsefe Cephesindeki Durum.....	90
Felsefe Cephemizi İlerletmek.....	93
Eleştiri ve Özeleştiri—Eski ile Yeni Arasındaki Mücadelenin Özel	
Biçimi.....	96
Burjuvazinin Yoz İdeolojisi.....	98
Marksizmin Zaferi.....	100

EDEBİYAT ÜZERİNE

SOVYET YAZARLARI BİRİNCİ KONGRESİNDE KONUŞMA 17 Ağustos 1934

Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi ve SSCB Halk Komiserleri Konseyi adına, Sovyet Yazarları Birinci Kongresine ve onun aracılığıyla, başta büyük proleter yazar A. M. Gorki olmak üzere bütün Sovyet yazarlarına en içten Bolşevik selamlarımı yollamama izin verin.

Yoldaşlar, Kongreniz, sosyalizmin inşası yolunda karşınıza çıkan önemli engellerin aşılmasına başlandığı, sanayileşme siyasetinde ve sovhöz ve kolhozların inşasında kazanılan zafere bağlı olarak ülkemizde sosyalist ekonominin temellerinin atıldığı bir dönemde toplanmış bulunuyor.

Kongreniz, ülkemizde Komünist Partisinin önderliğinde ve büyük yöneticimiz ve ustamız Stalin yoldaşın bilge yönetiminde, sosyalist üretim biçiminin kesin olarak ve bir daha geri dönmemesine zafer kazandığı bir dönemde toplanmış bulunuyor. Partimiz adım adım, zaferden zafere ilerleyerek iç savaşın ateşlerinden kuruluş dönemine, kuruluş döneminden de bütün milli ekonomide sosyalist inşaya geçerek, kapitalist unsurları milli ekonominin bütün kesimlerinden uzaklaştırarak ülkemizin kapitalist unsurlara karşı zafer kazanmasını sağlamıştır.

SSCB bugün ileri bir sanayi ülkesi ve dünyanın en büyük sosyalist tarım ülkesi haline gelmiştir. SSCB, öncü sosyalist kültür ülkesi ve Sovyet kültürünün gür bir şekilde boyattığı bir ülke haline gelmiştir.

Sosyalist düzenin zafer kazanması sonucunda, sömürücü sınıflar ortadan kalkmış, işsizliğe ve köylük bölgelerdeki yoksulluğa son verilmiş, kentlerdeki yoksul mahalleleri ortadan

kaldırılmıştır. Sovyet ülkesinin çehresi bütünüyle değişmiştir. İnsanların bilinçleri de aynı şekilde köklü bir değişikliğe uğramıştır. Bizim “büyük adamlarımız”, artık, sosyalizmi inşa edenler, yani işçiler ve kolhozcu köylülerdir.

Sovyetler Birliği'nin iç ve dış durumunun güçlenmesi, ülkemizde sosyalizmin kazandığı zaferlerle el ele gitmektedir. Sovyetler Birliği'nin uluslararası saygınlığı ve etkisi artmaktadır. Aynı şekilde uluslararası proletaryanın öncü müfrezesi ve yaklaşan dünya proleter devriminin güçlü kalesi olarak oynadığı rol de artmaktadır.

Stalin yoldaş, Partinin 17. Kongresinde, kazandığımız zaferlerin, onları yaratan koşulların ve bugünkü durumumuzun ustalıkla bir tahlilini yapmış, sınıfsız sosyalist toplumun inşasının gerçekleştirilmesi için uzun vadeli çalışma programını ortaya koymuştur. Stalin yoldaş, çalışmamızdaki aksayan yönlerin ve Partimizin ve onun önderliği altındaki milyonlarca işçi ve kolhozcu köylünün, bir an bile durup dinlenmeden üstesinden gelmek için mücadele ettikleri güçlüklerin de derin bir tahlilini yapmıştır.

Ne pahasına olursa olsun, deniz ve demiryolu ulaşımı, meta dolaşımı, demirsiz metaller gibi ulusal ekonominin çok önemli kesimlerindeki geriliğin üstesinden gelmeliyiz. Sosyalist tarımımızın en önemli kesimlerinden olan hayvancılığı yaygınlaştırma çalışmasını geliştirmeliyiz.

Stalin yoldaş, karşılaştığımız güçlüklerin ve eksiklerimizin nedenlerini ortaya koydu. Bunlar, Partinin siyasi çizgisinin ve ikinci beş yıllık planın gereklerine oranla pratik örgütlenme çalışmasındaki geriliğin bir sonucudur. İşte bu yüzden, Partimizin 17. Kongresi, en geniş biçimde, örgütlenme çalışmamızı önümüzde duran büyük siyasi görevlere uygun bir düzeye çıkarmamız gerektiğine işaret etti. Stalin yoldaşın önderliğinde Parti, kapitalist unsurların kesin olarak tasfiye edilmesi, kapitalizmin ekonomide ve insanların bilincinde varlığını sürdüren kalıntılarının yok edilmesi ve ulusal

ekonominin teknik inşasının gerçekleştirilmesi uğrunda verilen mücadelede kitleleri örgütlemektedir. Kapitalizmin insanların bilincindeki kalıntıları yok etmek, burjuvazinin proletarya üzerindeki her türlü etkisine, gevşekliğe, aylaklığa, tembelliğe, küçük burjuva disiplinsizliğine ve bireyciliğine, açgözlülüğe ve kolektif mülkiyet konusundaki sorunsuzluğa karşı mücadele etmek demektir.

Elimizde, yolumuz üzerindeki bütün zorlukların üstesinden gelmemizi sağlayacak sağlam bir silah var. Bu silah Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in, Partimizin ve Sovyetlerin varlığında cisimleşen yüce ve yenilmez öğretisidir.

Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in yüce davası zafer kazanmıştır. Ve işte bu zafer sayesinde ki, şu anda Sovyet Yazarları Birinci Kongresi toplanmış bulunuyor. Bu zafer olmasaydı, Kongreniz yapılamazdı. Böyle bir kongreyi bizlerden, Bolşeviklerden başka hiç kimse gerçekleştiremezdi.

Sovyet edebiyatının başarısı, sosyalist inşanın başarısına bağlıdır. Onun gelişmesi, sosyalist rejimimizin yerleşmesinin ve başarı kazanmasının ifadesidir. Edebiyatımız, bütün ülkelerin edebiyatından daha gençtir. Aynı zamanda, içerik bakımından en zengin, en ileri ve en devrimci edebiyattır. Sovyet edebiyatı dışında, işçileri ve ezilenleri her türlü sömürünün ve ücretli kölelik boyunduruğunun ortadan kaldırılması için mücadeleye seferber eden ikinci bir edebiyat yoktur ve hiçbir zaman da olmamıştır. İşçi sınıfının ve köylülüğün hayatını ve onların sosyalizm uğruna verilen mücadeleyi konu alan bir edebiyat yoktur ve hiçbir zaman da olmamıştır. Başka hiçbir yerde, başka hiçbir ülkede bütün ulusların emekçilerinin eşit haklara sahip olmasını, kadınların eşit haklara sahip olmasını savunan bir edebiyat yoktur. Hiçbir burjuva ülkesinde, bizim edebiyatımız gibi, her türlü bilgisizliğe, her türlü gizemciliğe, her türlü yobazlığa ve şarlatanlığa kesin bir biçimde karşı çıkan bir edebiyat yoktur.

Yalnızca, sosyalist inşamızın eti ve kanı olan Sovyet

edebiyatı gerçekten en ileri, içerik bakımından zengin ve devrimci bir edebiyat olabilirdi ve öyle de olmuştur.

Sovyet yazarları daha şimdiden Sovyet ülkesindeki yaşamı titizlikle ve gerçeğe bağlı kalarak yansıtan iyi eserler vermişlerdir. Daha şimdiden göğsümüzü kabartacak bir dizi yazarımız vardır. Partinin önderliğinde, Merkez Komitesinin dikkatli ve titiz yönetimi altında ve Stalin yoldaşın büyük destek ve yardımı ile, Sovyet yazarları, Sovyet iktidarı ve Parti çevresinde birleşmişlerdir. Ve işte Sovyet edebiyatımızın yaydığı ışık, bizim rejimimiz, muzaffer sosyalizm rejimi ile can çekişen ve çürüyen kapitalizm arasındaki karşıtlığı daha da açık ve kesin bir biçimde ortaya koymaktadır.

Kapitalist ülkelerdeki işçi geleceğe güvenle bakamazken ve bir gün sonra iş bulup bulamayacağını bilmezken, köylü elindeki toprak parçası üzerinde ertesi gün de çalışabilecek mi yoksa kapitalist bunalım sonucu onu terk etmek zorunda mı kalacak bilmezken, kafa emekçisi bugün işsizken ve yarın da iş bulup bulamayacağını bilmezken burjuva yazarı yazacak ne bulabilir, neyi düşleyebilir, düşünceleri hangi coşkuda akıp gidebilir ve o coşkuyu nerede bulabilir?

Dünyanın, bugün yarın, yeni bir emperyalist savaşın girdabına çekilmesi olasılığı varken burjuva yazarı ne yazabilir, hangi coşkuyu duyabilir?

Burjuva edebiyatı bugün artık büyük eserler yaratacak durumda değildir. *Kapitalist rejimin çöküşünün ve yozlaşmasının ifadesi olarak burjuva edebiyatının çöküşü ve yozlaşması, burjuva edebiyatının ve burjuva kültürünün bugünkü durumunun belirleyici eğilimi, belirleyici özelliğidir.* Burjuva toplumunun feodaliteye karşı zaferini yansıtan burjuva edebiyatının, kapitalizmin ilerlediği dönemde yarattığı büyük eserleri verme zamanı bir daha geri gelmemecesine geçmiştir. Bu edebiyatın işlediği konular, yazarları ve kahramanları bugün genel bir yozlaşma içindedir.

Proletarya devriminden ölümüne korkan faşizm kültüre

saldırmakta, insanlığı tarihin en barbar ve en karanlık çağlarına geri döndürmeye çalışmakta, en büyük dehaların yarattığı eserleri vahşice yok etmekte, yakmaktadır.

Gizemciliğin ve softalığın alıp yürümesi, pornografi merakı burjuva kültürünün çöküşünün ve yozlaşmasının belirleyici özellikleridir. Kalemimi sermayeye satmış olan burjuva edebiyatının “ünlü kişileri”, artık, hırsızlar, ajanlar, orospular ve serserilerdir.

Bütün bunlar, burjuva toplumunun soysuzlaşmasının örtbas etme çabasında olan, “Danimarka Krallığında” hiçbir şeyin değişmediğini, her şeyin iyiye gittiğini ve kapitalist toplumda hiçbir şeyin çürüme yolunda olmadığını boş yere kanıtlamaya uğraşan, burjuva edebiyatının özellikleridir. Bu durumu en şiddetli biçimde hisseden burjuva edebiyatının temsilcileri karamsarlığa, yarından kuşku duymaya ve karanlık korkusuna kapılmaktadırlar. Onlar karamsarlığı, sanatın teori ve pratiği olarak yüceltmektedirler. Yalnızca en dürüst ve en ileri görüşlü çok az sayıda yazar, başka yönlerde bir çıkış yolu aramakta ve proletaryanın ve onun devrimci mücadelesinin yanında saf tutmaktadır.

Kapitalist ülkelerin proletaryası daha şimdiden yazarlarından, sanatçılarından oluşan bir ordu yaratmıştır. Bu devrimci yazarların temsilcilerini bugün burada, Sovyet Yazarlarının Birinci Kongresinde selamlamaktan sevinç duyuyoruz. Kapitalist ülkelerdeki devrimci yazarlar ordusu henüz pek büyük değildir; ne var ki, bu ordu genişlemektedir ve sınıf mücadelesine önem vermek ve dünya proleter devriminin güçleriyle aynı yolda yürümek koşuluyla günden güne genişlemeye, devam edecektir.

Bugün burada hazır bulunan otuz kadar yabancı yoldaşın, cephelerimizin ötesinde dünya proleter devriminin yaratacağı güçlü proleter yazarlar ordusunun çekirdeğini ve tohumunu oluşturduğuna kuvvetle inanıyoruz.

Kapitalist ülkelerde durum budur ama bizdeki durum

farklıdır. Sovyet yazarları sanat ürünlerinin malzemelerini, konularını, imgelerini, dillerini ve üsluplarını Dinyeprostroy'daki, Magnitogorsk'taki insanların hayatından ve deneylerinden alırlar. Yazarlarımız malzemelerini yiğit Çelilyuskin döneminden, kolhozlarımızın deneylerinden, ülkemizin dört bir yanında sürmekte olan yaratıcı faaliyetten alırlar.

Ülkemizde, edebiyat eserlerinin baş kahramanları, canla başla yeni hayatı inşa edenlerdir; yani, erkek ve kadın işçiler, erkek ve kadın kolhozcular, Parti üyeleri, yöneticiler, mühendisler, genç komünistler, genç öncülerdir. Sovyet edebiyatının başlıca tipleri ve esas kahramanları işte bunlardır. Coşkunluk ve kahramanlık tutkusu edebiyatımızı sarmıştır. Edebiyatımız iyimserdir ama bu iyimserlik bilinçsiz bir içgüdü biçiminde değildir. Edebiyatımız özünde iyimserdir, çünkü ilerleyen sınıfın, biricik ilerici ve öncü sınıfın, proletaryanın edebiyatıdır. Sovyet edebiyatının gücü, yeni bir davaya, sosyalist inşa davasına hizmet etmesinden gelmektedir.

Stalin yoldaş yazarlarımıza, “*insan ruhunun mimarları*” adını vermiştir. Bu ne demektir? Bu ad, size ne gibi yükümlülükler getirmektedir?

Bu, her şeyden önce sanat eserlerinde hayatı gerçeğe uygun bir biçimde yansıtabilmek; durağan ve cansız bir biçimde ya da yalnızca “nesnel gerçeklik” biçiminde değil de, devrimci gelişmesi içinde yansıtabilmek amacıyla hayatı tanımak demektir.

İşte burada, gerçeği ve somut tarihsel nitelikteki sanatsal yansıtmayı, emekçilerin sosyalizm ruhuyla eğitilmeleri ve ideolojik dönüşümlerinin sağlanması göreviyle birleştirmek gerekir. Sosyalist gerçekçilik adını verdiğimiz edebiyat ve edebiyat eleştirisi yöntemi budur.

Sovyet edebiyatı taraflılık suçlamasından korkmamaktadır. Evet, Sovyet edebiyatı taraflı bir edebiyattır; çünkü sınıf mücadelesinin var olduğu bir çağda, sınıf edebiyatı olmayan,

tarafli olmayan, siyaset dışı bir edebiyat olamaz.

Bence, edebiyatımızın taraf tutma özelliğinden söz eden her kalın kafalı burjuvaya, her dar kafalıya, her burjuva yazarına Sovyet yazarı şöyle cevap vermelidir: “Evet, Sovyet edebiyatı taraflıdır ve biz bundan gurur duyuyoruz. Çünkü biz emekçilerin ve bütün insanların kapitalist kölelik zincirinden kurtarılmasından yanayız.”

İnsan ruhunun mimarı olmak demek, her iki ayağın da gerçek hayatın toprağına basmak demektir. Bu, eski tür romantizmden; var olmayan bir dünyayı ve kahramanları yansıtan, okuyucuya temelsiz ve düşsel bir dünya sunarak hayatın çelişmelerinden ve boyunduruğundan kaçmasını sağılayan romantizmden bağılarını koparmak demektir. Ayağını sağılam materyalist temele basan edebiyatımızda da romantizm vardır, ama bu yeni tür bir romantizm, devrimci romantizmdir. Sosyalist gerçekçiliğın, Sovyet edebiyatının ve edebiyat eleştirisinin temel yöntemi olduğunu söylüyoruz. Bunun anlamı ise, devrimci romantizmin, edebi yaratıcılığın ayrılmaz bir parçası olması gerektiğidir. Çünkü, Partimizin bütün hayatı, işçi sınıfının bütün hayatı ve mücadelesi, en sıkı, en akılcı pratik çalışmayla kahramanlığı ve en yüce hedefleri birleştirmeye adanmıştır. Partimiz, en çetin pratik anlayışını en geniş yönelimlerle, geleceğe doğıru sürekli ilerlemeyle, komünist toplumun inşası mücadelesiyle birleştirebildiğı için daima güçlü olmuştur.

Sovyet edebiyatı kahramanlarımızı yansıtmayı bilmelidir, yarınlarımıza bakmayı bilmelidir. Bu, onun hayalci olmasını getirmez, çünkü yarınlarımız bilinçli ve yöntemli bir çalışmayla bugünden yaratılmaktadır.

Edebiyat tekniğini bilmezsek insan ruhunun mimarı olmayı başaramayız. Burada, yazarın tekniğinin, kendine özgü nitelikler taşıdığını da belirtmek gerekir.

Sayırsız silaha sahipsiniz: Sovyet edebiyatı her türden silahı (anlatım, biçim ve edebi yaratıcılık yöntemleri) çeşitliliğı ve

bütünlüğü içinde ve bu alanda daha önceki çağlarda yaratılmış iyi olan ne varsa alıp kullanmak yönünde her türlü olanağa sahiptir. Bu açıdan, teknik ustalık kazanmak ve önceki çağların edebiyat mirasını eleştirici bir biçimde özümlemek, bir görevdir. Öyle ki bu görevi yerine getirmeden insan ruhunun mimarı olabilmek mümkün değildir.

Yoldaşlar, proletarya, maddi ve manevi kültürün diğer alanlarında olduğu gibi edebiyat alanında da, dünya edebiyat hazinesinde iyi olan her şeyin mirasçısıdır. Burjuvazi edebiyat mirasını har vurup harman savurmuştur; bize düşen bu mirası toparlamak, incelemek ve eleştirici bir biçimde özümleyerek daha ileri gitmektir.

İnsan ruhunun mimarı olmak demek, zengin bir dil ve niteliği yüksek eserler yaratmak için canla başla çalışmak demektir. Edebiyatımız henüz çağımızın ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde değildir. Onun zayıflığı, bilincin, iktisadi hayatın gerisinde kaldığını yansıtmaktadır, yazarlarımız da elbette bundan bağımsız değildir. İşte bu yüzden, Sovyet yazarları sosyalizm ruhuyla kendilerini eğitmek ve ideolojik bakımdan cihazlanmalarını sağlamak için yorulmak bilmeden çalışmalıdırlar. Bu çalışma, Sovyet yazarlarının okuyucularını eğitebilmelerinin ve böylece insan ruhunun mimarı olmayı başarabilmelerinin vazgeçilmez koşuludur.

Edebiyat, sanatında yetkin bir ustalığa ihtiyacımız vardır; bu açıdan A. M. Gorki'nin, niteliği yüksek bir edebiyat ve zengin bir dil yaratma mücadelesinde Partiye ve proletaryaya yaptığı hizmet büyüktür.

Sovyet yazarları çağa uygun, çağdaşlarının dersler çıkarabileceği ve gelecek kuşakların gurur duyacağı eserler yaratmanın bütün koşullarına sahiptirler.

Sovyet edebiyatının, kültür alanında kitlelerin geniş ihtiyaçlarına cevap verecek eserler yaratmasının bütün koşulları sağlanmıştır. Yalnızca Sovyet edebiyatı, okuyucularına, emekçilerin hayatına bu kadar yakın olma

olanağına sahiptir. Bu kongre, bu açıdan özellikle önemlidir. Yalnızca yazarlar tarafından değil, onlarla birlikte bütün ülke tarafından hazırlanmıştır. Bu hazırlık sırasında Partinin, işçilerin ve kolhozcu köylülüğün Sovyet yazarlarına duydukları sevgi ve ilgi, aynı zamanda Sovyet yazarları konusunda gösterdikleri titizlik ve onlardan bekledikleri şeyler parlak bir biçimde ortaya konmuştur. Bizim yurdumuzdan başka hiçbir yerde edebiyata ve yazarlara bu kadar değer verildiği görülmemiştir.

Kongrenizin çalışmalarını ve Sovyet Yazarlar Birliğinin gelecekteki çalışmasını, yazarların yaratıcı faaliyetinin sosyalizmin kazandığı zaferlerle el ele gitmesini sağlayacak biçimde düzenleyin.

Yetkin ustalıkta, ideolojik ve sanatsal içeriği yüksek eserler ortaya koyun!

Halkın sosyalizm ruhuyla yeniden eğitilmesinin en etkin örgütleyicileri olun!

Sınıfsız sosyalist toplumun kurulması mücadelesinin en ön safında yer alın!

II. “ZVEZDA” VE “LENİNGRAD” DERGİLERİ. 1947

Leningrad’da Yayınlanan İki Derginin Hataları

Merkez Komitesinin kararı, *Zvezda*’nın en büyük hatasının Zoşçenko ve Ahmatova’nın yazılarına yer vermek olduğunu açıkça belirtmektedir. Burada Zoşçenko’nun “eseri”, *Bir Maymunun Serüvenleri* adlı kitabı anlatmaya gerek görmüyorum. Kuşkusuz hepiniz onu okumuşsunuzdur ve benden daha iyi bilirsiniz. Zoşçenko’nun bu “eseri”ne damgasını vuran şey, Sovyet halkını tembel, donuk, aptal ve kaba saba olarak göstermektir. Sovyet halkının çalışmasıyla, çabalarıyla, yiğitliğiyle, yüksek toplumsal ve manevi nitelikleriyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Bunlara değinmez bile. Bütün bayağı küçük burjuvalar gibi Zoşçenko da, hayatın en aşağılık ve en değersiz yanlarını konu alır. Bu bir rastlantı değil, bütün ucuz burjuva yazarlarına özgü bir niteliktir. Gorki bundan sık sık söz ederdi: 1934 yılındaki Sovyet Yazarlar Kongresinde, mutfak tenceresinin dibindeki karadan ötesini göremeyen sözde “edebiyatçılar”la nasıl alay ettiğini hatırlarsınız.

Bir Maymunun Serüvenleri, Zoşçenko’nun diğer öykülerinden farklı değildir. Eleştirilenlerin dikkatini çekmesi, yalnızca, bu öykünün Zoşçenko’nun “edebi çalışmasındaki” bütün olumsuz nitelikleri en somut biçimde yansıtmışından dolayıdır. Leningrad’a geri döndüğünde, onun, Sovyet halkının yaşantısında herhangi bir olumlu şey ya da onlar arasında olumlu bir tek tip bile bulamadığını anlatan birçok yazı yazdığını biliyoruz. Zoşçenko, *Bir Maymunun Serüvenleri*’nde ortaya koyduğu gibi, Sovyet yaşantısıyla, gelenekleriyle ve halkıyla alay etmeyi ve bu alayı ucuz eğlence ve boş hiciv

perdesi altında gizlemeyi alışkanlık haline getirmiştir.

Bir Maymunun Serüvenleri'ni daha dikkatli okumak zahmetine katlanırsanız maymuna, bizim toplumsal geleneklerimizi yargılayan yüksek bir yargıç, Sovyet halkına ahlak dersi veren bir akıl hocası rolünü verdiğini görürsünüz. Maymun, insanların davranışlarını değerlendirebilecek akıllı bir yaratık olarak tanımlanır. Yazar, kasıtlı bir biçimde, Sovyet halkının yaşantısını donuk ve bayağı göstererek alaya alır ve böylece maymunun şu iğrenç, zehirli ve Sovyet düşmanı yargıya varmasını sağlar: Hayvanat bahçesinde yaşamak Sovyet toplumunda özgür olmaktan daha iyidir ve bir hayvan kafesinde, Sovyet halkının arasında olduğundan daha özgür soluk alınabilir.

Ahlaki ve siyasi bakımdan bundan daha aşağılık bir yere düşmek mümkün müdür? Leningrad halkı kendi dergilerinde böylesine iğrençliği ve saçmalığı nasıl hoş görebilir?

Sovyet okuyucularına böyle bir “eseri” sunabilmek için, Sovyet düzenine karşı böylesine derin bir kinle dolup taşan eserleri yayınlatabilmek için, *Zvezda*'nın Leningradlı yöneticileri gerçekten de uyanıklıktan yoksun olmalı! Ancak edebiyat dünyasının ayaktakımı böyle “eserler” yaratabilir ve ancak kör, siyasete karşı tümüyle ilgisiz olanlar bunların kendi dergilerinde yayınlanmasına izin verebilirler.

Zoşçenko'nun öyküsünün Leningrad'ın dört bir yanında okunduğu söyleniyor. Böyle bir şeyin mümkün olabilmesi için Leningrad'daki ideolojik çalışma önderliğinin düzeyinin gerçekten de düşük olması gerekir! Zoşçenko, önemli bir Leningrad dergisinin sayfalarında kendisine bir yer sağlamış ve orada kendi nefret verici “ahlak öğütleri”ni vermeye başlamıştır. Üstelik *Zvezda*, gençliğimizi eğitmesi gereken bir dergidir. Zoşçenko gibi Sovyet düşmanı, adi bir yazarı bağrına basan bir dergi böyle bir görevi yerine getirebilir mi? *Zvezda*'nın yazı kurulundakiler onun ne olduğunu bilmiyorlar mı?

Bolşevik dergisi daha kısa bir süre önce—1944 başlarında—Zoşçenko'nun *Şafaktan Önce* adlı kitabı hakkında sert bir eleştiri yayınladı. Alman istilacılarına karşı Sovyet halkının verdiği kurtuluş savaşının doruğuna ulaştığı bir zamanda yazılan bu romanda Zoşçenko, içindeki bütün bayağılığı ve küçüklüğü olduğu gibi ortaya dökmekte ve kendini hayasızca teşhir ederek, bütün dünyaya, “bakın ben ne kadar ahmağım!” diye haykırmaktadır.

Edebiyatımızda, Zoşçenko'nun, *Şafaktan Önce* adlı kitabında verdiği “ders”ten daha tiksindirici bir şey bulmak zordur; Zoşçenko bu kitabında, kendini ve diğerlerini utanma duygusu ve vicdanı olmayan iğrenç, hayasız hayvanlar olarak göstermektedir. Halkımız, eşi görülmedik derecede amansız bir savaşta kanını dökerken, Sovyet devletinin hayatı bir pamuk ipliğine bağlıken ve Sovyet halkı Almanları yenilgiye uğratmak için sayısız fedakarlıklarda bulunurken Zoşçenko'nun Sovyet okurlarına sunduğu ders işte buydu! Ama kendisi cephe gerisinde, Alma-Ata'da güvenlik içindeydi ve yardım etmek için parmağını bile kıpırdatmıyordu. *Bolşevik* gazetesi, haklı olarak, Zoşçenko'nun Sovyet edebiyatında yeri olmayan aşağılık bir iftiracı olduğunu belirtti.

Ama o kamuoyunu hiçe saydı. İki yıldan az bir zaman sonra dostumuz Zoşçenko'nun Leningrad'a döndüğünü ve Leningrad dergilerinin sayfalarına serbestçe yerleştiğini görüyoruz. Yalnızca *Zvezda* değil, *Leningrad* da onun yazılarına sayfalarını açtı. Tiyatro salonları derhal emrine sunuldu. Üstelik, Sovyet Yazarlar Birliği'nin Leningrad kesiminde yönetici bir mevkiye gelmesine, Leningrad'ın edebiyat dünyasında etkin bir rol oynamasına izin verildi.

Zoşçenko'nun, Leningrad edebiyatının parklarında ve bahçelerinde elini kolunu sallayarak gezinmesine izin vermek için ne gibi bir haklı gerekçeniz var? Leningrad'daki etkin Parti kadroları ve Leningrad Yazarlar Birliği, bu kadar utanç verici şeylerin olmasına nasıl izin vermiştir?

Zoşçenko'nun baştan aşağı yoz ve çürümüş toplumsal, siyasal ve edebi tutumu yakın geçmişte meydana gelen bir değişikliğin ürünü değildir. Onun son "eserleri" hiç de bir rastlantı değil, 1920'lerden kalan edebiyat "mirasının" sürdürülmesinden ibarettir.

Zoşçenko geçmişte kimdi? "*Serapion Kardeşler*" adıyla bilinen edebiyat grubunun kurucularından biri. Peki bu "*Serapion Kardeşler*" grubu kurulduğunda Zoşçenko toplumsal ve siyasal bakımdan ne durumdaydı? Bu grubun kurucularının görüşlerini yansıtan *Literaturniye Zapiski* (3, 1922)* dergisine bir göz atalım. Başka şeylerin yanı sıra bu dergi, Zoşçenko'nun "inancını" ortaya koyduğu, "Kendim ve Daha Başka Bir-İki Şey Hakkında" adlı makaleyi içermektedir. Zoşçenko burada hayasız bir tutumla kendini kamuoyuna teşhir etmekte ve büyük bir içtenlikle edebiyat ve siyaset konusundaki "görüşlerini" açıklamaktadır:

"... genel olarak bir yazar olmak çok zor bir şeydir. Şu ideoloji işini ele alalım... Bu günlerde yazarların bir ideolojisi olması isteniyor... Ne can sıkıcı bir durum! Söyleyin, hiçbir parti bana çekici gelmezken nasıl 'belirli bit ideoloji'ye sahip olabilirim? Parti üyelerine sorarsanız ben prensip sahibi bir adam değilim. Tamam, öyle olsun! 'Kendi payıma şunu söyleyebilirim: Ben ne bir komünist, ne bir sosyalist-devrimci nede bir kralcıyım; ben yalnızca bir Rusum ve üstelik siyasi ahlakı olmayan bir Rusum. Doğruyu söylemek gerekirse bugüne kadar, örneğin Guçkov'un... hangi partiye üye olduğumu bile bilmem. Hangi partiden olduğumu Allah bilir; benim bildiğim onun bir Bolşevik olmadığı. Ama, bir sosyalist-devrimci mi yoksa bir Kadet mi olduğumu da bilmiyorum ve bilmek de istemiyorum." vb., vb.

"İdeolojinin" böylesine ne dersiniz? Zoşçenko bu

* Edebiyat Anılan dergisi (Ç.N.)

“itirafını” yayımlayalı 25 yıl oldu. O günden bu yana değişti mi? Gördüğümüz gibi, zerre kadar değişmedi. Son 25 yılda hiçbir şey öğrenmediği ve hiçbir şekilde değişmediği gibi, tam tersine, ikiyüzlü bir içtenlikle Zoşçenko, boş kafalılığın ve bayağılığın savunucusu, edebiyat dünyasının ilkesiz ve bilinçsiz bir süprütüsü olarak ortaya çıkmaktadır. Yani Zoşçenko, geçmişte olduğu gibi bugün de Sovyet geleneklerine metelik vermemekte ve gene geçmişte olduğu gibi bugün de Sovyet edebiyatına karşı çıkmaktadır ve orada yeri yoktur.

Bütün bunlara karşın Zoşçenko Leningrad’da nerdeyse bir edebiyat yıldızı haline gelmişse ve kendisine övgüler düzülüyorsa, ona yolu açanların ve onu alkışlayanların ilkesizliğine, ciddiyetsizliğine ve uyanıklık eksikliğine şaşmamak elde değil.

“*Serapion Kardeşler*”in ne biçim bir şey olduğunu açıklamak için bir örnek daha vereyim. *Literaturniye Zapiski*’nin gene aynı sayısında (3, 1922) bir başka Serapion’cu, Lev Lunts da, “*Serapion Kardeşler*”in temsil ettiği ve Sovyet edebiyatının ruhuna yabancı olan zararlı akımın ideolojik temelini şöyle açıklamaya çalışıyor:

“Büyük bir siyasal ve devrimci gerilimin hüküm sürdüğü bir dönemde bir araya geldik. Hem sağdan hem soldan, ‘bizimle birlikte olmayan bize karşı demektir’ diyorlar; ‘siz kimden yanasınız?’ diye soruyorlar, ‘komünistlerden yana mı, yoksa onlara karşı mısınız?’ Gerçekten de biz *Serapion Kardeşler* kimden yanayız? Biz Keşiş Serapion’dan yanayız. Rus edebiyatı çok uzun süre ve çok acı bir biçimde resmi ideolojinin egemenliği altında kaldı. Biz faydacılık istemiyoruz. Propaganda amacıyla yazmıyoruz. Sanat, tıpkı hayatın kendisi gibi, gerçektir ve gene tıpkı onun gibi, herhangi bir amacı ya da anlamı olduğu için değil zorunlu olduğu için varlığını sürdürüyor.”

İşte *Serapion Kardeşler*’in sanattan anladıkları buydu: Onu

bütün sınıfsal içeriğinden, toplumsal niteliğinden yoksun bırakmak. Onlar sanatın hiçbir ideolojik niteliği olmadığını savunuyor, amacı ve anlamı olmayan, sanat için sanat yapılmasını istiyorlardı. Bu, sanatın bayağılaşmasını, yapaylaşmasını ve siyasetten uzaklaşmasını istemek demektir.

Bundan çıkan sonuç nedir? Zoşçenko Sovyet geleneklerini sevmiyor. Peki öyleyse ne yapmalıyız? Kendimizi Zoşçenko'ya mı uyduralım? Zevklerimizi değiştirmek söz konusu olamaz. Ona uymak için kendi yaşantımızı ve düzenimizi değiştiremeyiz. Öyleyse onun değişmesi gerekir; değişmek istemiyorsa, o zaman Zoşçenko, anlamsız, bayağı, boş eserlere yer olmayan Sovyet edebiyatından sürülüp atılmalıdır.

Zvezda ve *Leningrad* dergileri konusundaki kararı alırken Merkez Komitesinin hareket noktası işte buydu!

Şimdi de Anna Ahmatova'nın edebi "eserleri" üzerinde duracağım. Son zamanlarda onun eserleri Leningrad dergilerinde "sanatsal üretimdeki artışın" örnekleri olarak boy göstermektedir. Bu; Merejkovski'nin, Viaçeslav İvanov'un, Mihail Kuzmin'in, Andrey Beli'nin, Zinayda Hippus'un, Fiyodor Sologup'un, Zinovyeva-Annibal'ın ve benzerlerinin eserlerinin yeni baskılarının yapılması kadar şaşırtıcı ve aykırı bir şeydir. Yani, ileri bir bilince sahip olan kamuoyumuzun ve edebiyat çevrelerimizin her zaman gericiğin ve ihanetin sanat ve siyasetteki temsilcileri olarak gördüğü yazarların eserlerinin yayınlanmasıyla aynı anlamdadır.

Gorki bir keresinde, 1907'den 1917'ye kadar olan on yılın, Rus aydınlarının tarihindeki en utanç verici, en kısır dönem olarak nitelenebileceğini söylemişti. 1905 Devriminden sonraki bu on yıl içinde aydınların birçoğu devrime sırt çevirdi, pornografi ve gerici gizemcilik çamuruna battı. İhanetlerini de şu "güzel" cümleyle örtbas etmeye kalktılar: "Ben de yüce saydığım her şeyi yaktım ve yaktığım her şeyi yüce saydım."

Ropşin'in *Beyaz At* adlı kitabı ve Vinniçenko ile gerici kampa kapağı atan diğer devrim dönemlerinin eserlerinin

yayınlanması da bu döneme rastlar. “‘Bunlar, Rus toplumunun en iyi ve en ilerici temsilcilerinin uğruna savaştıkları yüce ülkülerin değerini düşürmeye çalıştılar. Halkı yadsıyan, sanat için sanat anlayışını yücelten, edebiyatın anlamsız olması gerektiğini savunan ve kendi ideolojik ve ahlaki yozluklarını, içerikten yoksun bir biçimsel güzellik peşinde koşarak örtbas etmeye çalışan sembolistler, imgeciler ve her türden çürümüşlük de bu dönemde su yüzüne çıktı. Hepsinin de ortak korkusu, yaklaşmakta olan işçi devrimiydi. Bu gerici edebiyat hareketlerinin en önde gelen “teorisyen”lerinden olan Merejkovski'nin sözlerini anımsamak yeter; Merejkovski, yaklaşan işçi devrimini “ayaktakımı hareketi” olarak nitelemiş ve Ekim Devrimini nefretle karşılamıştı.

Anna Ahmatova da edebiyattaki bu fikir yoksunu gerici bataklığın temsilcilerindendir. O günlerde sembolistlerin saflarından çıkan “*Akmeist*” grubuna dahildir ve Sovyet edebiyatında yeri olmayan anlamsız, boş, aristokrat salonlarına özgü şiir akımının bayraktarlarından biridir. *Akmeist*'ler, aşırı bireyci bir sanat akımının temsilcileriydi. “Sanat için sanat” ve “güzellik için güzellik” anlayışını savunuyorlar ve halk hakkında, toplumsal yaşantı hakkında hiç bir şey öğrenmek istemiyorlardı.

Bu, burjuvazinin ve aristokrasinin günlerinin sayılı olduğu, egemen sınıfların şair ve teorisyenlerinin acı gerçekten kaçmak için dinsel gizemciliğe sığındıkları, kendi değersiz deneylerine ve kendi içlerine döndükleri bir zamanda ortaya çıkan burjuva-aristokrat ve edebiyat akımıydı. Sembolistler, dekadanlar ve çözülmekte olan burjuva-aristokrat ideolojinin diğer temsilcileri gibi *Akmeist*'ler de teslimiyetçiliğin, kötümserliğin ve ölümden sonraki hayatın propagandasını yapıyorlardı.

Ahmatova'nın işlediği temalar tepeden tırnağı bireycidir. Şiirleri acınacak derecede kısırdır ve garsoniyerle kilise arasında yalpalayan yoz bir aristokrat kadının duygularını yansıtır. Başlıca konusu, ıstırap, özlem, ölüm, gizemcilik ve

kadercilik temalarıyla iç içe geçmiş erotik aşktır. Ahmatova'nın ruhsal dünyasını, kadercilik duygusu (ölüme doğru giden bir toplumsal grubun normal duygusu), karanlık bir umutsuzluk, erotizmle karışık gizemci deneyler oluşturur. O, artık bir daha geri gelmemek üzere yıkılmış olan eski aristokrat dünyanın, "Katerina'nın eski güzel günlerinin" bir kalıntısıdır. Onun bir rahibe mi yoksa düşmüş bir kadın mı olduğunu söylemek zordur; ihtirasları ve duaları öylesine iç içe geçmiştir ki, belki de her ikisi birden olduğunu söylemek en doğrusu olur.

"Melekler bahçesi üzerine,
Mucizeler yaratan ikona üzerine yemin ederim,
Yemin ederim ateşli aşkımızın meyvesi, çocuğumuz
üzerine..."

Anna Ahmatova'nın *Anno Domini* adlı şiirinden.

İşte bayağı, sığ kişisel yaşantısı, değersiz deneyleri ve dinsel gizemci erotizmiyle Anna Ahmatava budur!

Onun şiirleri halktan çok uzaktır. Yalnızca eski aristokrat Rusya'nın ölüm saati çoktan gelmiş ve "eski güzel günleri" anmaktan başka, Katerina zamanının büyük malikanelerini; ıhlamur ağaçlarının gölgelediği caddeleri, çeşmeleri, heykelleri, kemerleri, kış bahçelerini, yazlıkları ve değersiz hanedan armalarıyla aristokrat St. Petersburg'u; Tsarkoye Selo'yu; Pavloysk'taki tren istasyonunu ve soyluların kültürünün diğer örneklerini üzüntüyle anmaktan başka yapacak bir şeyi kalmamış olan eski aristokrat Rusya'nın on bin kişilik seçkinler zümresinin şiiridir Anmatova'nın şiiri. Bütün bunlar artık bir daha geri gelmeyecek olan geçmişte kalmıştır. Halkın ruhuna bu kadar yabancı bir kültürün temsilcileri olan ve bugüne kadar bir mucize sonucu varlıklarını sürdüren bu kişilere, kendi içlerine dönerek, kabus içinde yaşamaktan başka hiçbir şey kalmamıştır. "*Her şey talan edildi, ihanete uğradı ve satıldı*" diye yazmaktadır Anna

Ahmatava.

Akmeist'lerin önde gelenlerinden biri olan Osip Mandelstani, devrimden az önce, bu küçük grubun toplumsal, siyasal ve edebi ülküleri hakkında şunları yazıyordu: “*Akmeist*'ler, fizyolojik bakımdan mükemmel olan ortaçağların örgüt ve örgütlenme sevgisini paylaşmaktadırlar...” “Bir insanın göreceli değerini kendine özgü bir şekilde belirlemesini bilen ortaçağ, bunu, erdemlerinden bağımsız olarak her bireyde görüyor ve hissediyordu...” “Evet, bir zamanlar Avrupa, bütün süslerinden arınmış soyut varlığın, kişisel varlığın belirgin bir başarı olarak değerlendirildiği, mücevher gibi işlenmiş bir kültür labirentinden geçti. Bu da, herkesi birbirine bağlayan, Büyük Devrimin ‘eşitlik ve kardeşlik’ ruhuna o kadar yabancı olan aristokrat yakınlığının doğmasına yol açtı...” “Ortaçağların bizim için değerli olmasının nedeni, yüksek bir sınırlar ve ayrımlar anlayışı geliştirmiş olmasıdır...” “Akılcılıkla gizemciliğin soylu bir karışımı ve dünyanın canlı bir denge olarak kavranması, bizi bu çağa yakınlaştırmakta ve 1200 yıllarında Roma topraklarında ortaya çıkan eserlerden güç almaya yöneltmektedir.”

Mandelstam'ın bu sözleri *Akmeist*'lerin umutlarını ve emellerini yansıtmaktadır. Bu aristokrat salon grubunun toplumsal düşüncesi “Ortaçağa geri dönülmesiydi.” Zoşçenko da “maymuna geri dönelim” diyerek aynı karaya katılmaktadır. *Akmeist*'lerle *Serapion Kardeşler*'in kökü aynıdır. Her ikisinin de ortak atası, aristokrat salon yozluğunun ve gizemciliğinin kurucularından biri olan Hoffman'dır.

Durup dururken Ahmatova'nın şiirlerini yayma gereği nereden çıkmıştır? Onun Sovyet halkıyla ne ilgisi vardır? Bütün bu teslimiyetçilere ve Sovyet düşmanı edebiyat akımlarına söz halde vermeye ne gerek vardır?

Rus tarihi bize, sembolistlerin ve *Akmeist*'lerin mensup oldukları gerici edebiyat akımlarının, tekrar tekrar, Sovyet edebiyatının büyük devrimci-demokratik geleneklerine ve onun

en önde gelen temsilcilerine karşı, haçlı seferleri başlatmaya kalktıklarını ve Sovyet edebiyatını yüksek ideolojik ve toplumsal özünden yoksun bırakmaya ve onu anlamsızlık ve bayağılık çamuruna batırmaya çalıştıklarını öğretiyor.

Bütün bu “moda” akımlar, ideolojilerini yansıttıkları sınıflarla birlikte mezara gömülmüşlerdir. Sovyet edebiyatında bütün bu sembolistlerden *Akmeist*’lerden, “*Sarı Gömlekliler*”den, “*Karo Valeleri*”nden ve *Niçevoki*’lerden (“hiççiler”) geriye ne kalmıştır. Bunlar, Rus devrimci-demokratik edebiyatının büyük temsilcileri olan Belinski, Dobrolyubov, Çernişevski, Herzen, Saltikov-Şchedrin’e karşı tantanalı ve gösterişli haçlı seferlerine giriştikleri halde, aynı derecede tantanayla başarısızlığa uğradılar ve onlardan geriye hiçbir şey kalmadı.

Akmeist’lerin sloganı, “hayatı hiçbir şekilde ilerletmemek ve onu hiçbir şekilde eleştirmemek”ti. Hayatı hiçbir şekilde ilerletmek istememelerinin nedeni neydi? Çünkü onlar eski burjuva-aristokrat hayatını seviyorlardı ve devrimci halk da onların hayatını altüst etmeye hazırlanıyordu. 1917 Kasımında hem egemen sınıflar hem de onların teorisyenleri ve borazanları, tarihin çöp tenekesine atıldılar.

Ve şimdi, sosyalist devrimin 29. yılında birdenbire bazı müzelik eşyalar yeniden piyasaya çıkıyor ve gençliğimize nasıl yaşaması gerektiğini öğretiyor. Bir Leningrad dergisinin sayfaları Ahmatova’ya sonuna kadar açılıyor ve zararlı şiirleriyle gençlerimizin zihinlerini zehirlenmesi için açık kart veriliyor.

Leningrad’ın sayılarının birinde, Ahmatova’nın 1909 ile 1944 yılları arasında yazılmış eserlerini kapsayan bir tür antoloji yayımlandı. Diğer süprüntülerin yanı sıra, Büyük Yurtsever Savaş’taki geri çekilme sırasında yazılmış bir şiir var. Bu şiirde Ahmatova, siyah bir kediyle paylaşmak zorunda kaldığı yalnızlığını ve terk edilmişliğini anlatır. Kedinin kendisine dikilmiş gözleri, yüzyılların gözleri gibidir. Bu tema

hiç de yeni değildir; Ahmatova 1909 yılında da siyah bir kediyi anlatıyordu. Sovyet edebiyatının ruhuna yabancı olan bu yalnızlık ve umutsuzluk havası onun bütün şiirlerine sinmiştir.

Bu şiirin, devletimizin ve halkımızın çıkarlarıyla ne ilgisi vardır? Hiçbir ilgisi yoktur. Ahmatova'nın eserleri uzak geçmişe aittir; Sovyet hayatına yabancıdır ve bizim dergilerimizde yer almasına izin verilemez. Bizim edebiyatımız, edebiyat pazarının durmadan değişen taleplerini karşılamak için yapılan bir özel girişim değildir. Sovyet halkının manevi değerleri ve nitelikleriyle hiçbir ortak yanı olmayan zevklere ve değerlere edebiyatımızda bir yer bulmak zorunda değiliz. Ahmatova'nın eserlerinin, gençliğimiz için ne gibi bir eğitici değeri vardır? Onlara ancak zarar verir. Bu eserler can sıkıntısı, kasvet, karamsarlık tohumlarından başka ne saçabilir? Toplumsal yaşantının en can alıcı sorunlarından kaçma ve toplumsal yaşantının ve çalışmanın geniş yolundan saparak daracık bireysel deneyler dünyasına dalma arzusundan başka ne uyandırabilir? Genç insanlarımızın yetiştirilmesini nasıl ona emanet edebiliriz? Ama işte gene de onun şiirleri bazen *Zvezda*'da, bazan *Leningrad*'da ve hatta ciltler halinde yayınlanabilmiştir. Bu ciddi bir siyasal hatadır.

Bu durumda, teslimiyetçi ve ideolojiye kayıtsız bir tutum almaya başlayan diğer yazarların eserlerinin de Leningrad dergilerinde boy göstermesine hiç şaşmamak gerek. Örneğin, Sadofyev ve Komissarova'nın eserleri var aklımda. Bunlar bazı şiirlerinde Ahmatova'ya öykünerek bıkkınlık, umutsuzluk ve Ahmatova'nın o kadar düşkün olduğu yalnızlık tohumları saçıyorlar.

Böyle ruh durumlarının ya da bunların yüceltilmesinin gençliğimiz üzerinde yalnızca olumsuz bir etki yaratabileceğini ve onları zehirleyerek, siyasete karşı kayıtsızlık, umutsuzluk ve karamsarlık aşılacağını söylemeye gerek yoktur.

Gençliğimizi bir umutsuzluk havası ve devamıza karşı ilgisizlik içinde yetiştirseydik ne olurdu? Büyük Yurtsever

Savaş'ı kazanamazdık. Sovyet devleti ve Partimiz, Sovyet edebiyatının da yardımıyla, gençliğimizi iyimserlik ve kendi gücüne güvenme ruhuyla eğittiği içindir ki, sosyalizmi kurma ve Alınanlarla Japonları yenilgiye uğratma mücadelesinde karşımıza çıkan muazzam güçlüklerin üstesinden gelebildik.

Bu ne demektir? Bu demektir ki, zengin bir içeriğe ve iyimser bir havaya sahip olan iyi eserlerin yanı sıra, fikir yönünden boş, ucuz ve gerici eserlere sayfalarında yer vermekle *Zvezda*, berrak bir siyaseti olmayan, gençlerimizi yozlaştırmada düşmana yardımcı olan bir gazete haline gelmiştir. Gazetelerimizin gücü, her zaman onların eklettiklerinden, fikir yönünden boş olmalarından ve siyasi bilinç eksikliklerinden değil, iyimser ve devrimci bir yönelime sahip olmalarından ileri gelmiştir. *Zvezda* ise fikirsizliğin propagandasına sayfalarını sonuna kadar açmıştır.

Bütün bunların üzerine tuz biber eken bir şey daha vardır; Zoşçenko, Leningrad yazarlar örgütünde o kadar güçlü bir durumda gözükmemektedir ki, kendisiyle aynı fikirde olmayanları bastırabilmekte ve kendisini eleştirenleri de ilerde yazacağı eserlerde alaya almakla tehdit edebilmektedir. Kendisine övgüler yağdıran bir hayranlar grubuyla çevrili olan Zoşçenko, bir tür edebiyat ağası haline gelmiştir.

Peki hangi hakla? Böylesine gerici ve aykırı bir durumun gerçekleşmesine nasıl izin verebildiniz?

Leningrad'ın edebiyat dergilerinin Batı'nın ucuz çağdaş burjuva edebiyatına yer vermeye başlamaları da rastlantı değildir. Bazı edebiyatçılarımız kendilerine, küçük burjuva yazarların öğretmenleri değil öğrencileri gözüyle bakmaya ve yabancı edebiyat karşısında da hayranlıkla eğilmeye başlamışlardır. Bu uşakça hayranlık ruhu, her türlü burjuva düzeninden yüz kat ileri ve güzel olan Sovyet düzenini kuran biz Sovyet yurtseverlerine yaraşır mı? Dünyanın en devrimci edebiyatı olan ileri Sovyet edebiyatımıza, Batı'nın ucuz ve bayağı edebiyatı karşısında hayranlıkla eğilmek yaraşır mı?

Yazarlarımızın eserlerindeki bir diğer eksiklik de, çağdaş Sovyet konuları yerine, tek yanlı bir biçimde tarihsel konulara ya da salt eğlendirme amacıyla anlamsız konulara yönelmeleridir. Çağdaş Sovyet temalarını işlememelerini haklı göstermek amacıyla bazı yazarlar, artık insanlara anlamsız “eğlencelik” edebiyat sunmak gerektiğini ve ideolojik içerikli edebiyatın çağının geçtiğini öne sürüyorlar.

Bu yazarlar, halkımızın istekleri, çıkarları ve durumu konusunda tam bir yanlı içindedirler. Halkımız Sovyet yazarlarından, Büyük Yurtsever Savaş'ta kazandıkları büyük deneyi kavramalarını ve eserlerinde yansıtılmalarını, bugün ülke ekonomisini yeniden kurmada gösterdikleri yiğitliği yansıtılmalarını ve genelleştirmelerini istiyor.

Leningrad dergisi konusunda da bir iki şey söylemek istiyorum. Zoşçenko'nun ve Ahmatova'nın bu dergideki durumu, *Zvezda*'da olduğundan da iyidir. Her ikisi de bu dergilerde etkin bir güç haline gelmişlerdir. Dolayısıyla *Leningrad*, Zoşçenko gibi ucuz yazarlara ve Ahmatova gibi salon şairlerine sayfalarını açmış olmaktan sorumludur.

Ne var ki, *Leningrad* dergisi başka hatalar da yapmıştır.

Örneğin, Khazin adlı birinin yazdığı Yevgeni Onegin parodisini ele alalım. Bu eserin adı *Onegin'in Dönüşü*'dür. Leningrad tiyatrolarının sahnelerinde sık sık oynandığı söylenmektedir.

Leningrad halkının, Khazin'in yaptığı gibi, kenti açıkça küçük düşürmesine nasıl izin verdiklerini anlamak güçtür. Bu “güldürü”nün amacı, yalnızca, kendisini bugünkü Leningrad'da bulan Onegin'in başına gelenleri alaya almak değildir. Khazin bugünkü Leningrad'ı, Puşkin'in zamanındaki St. Petersburg'la karşılaştırmakta ve bugünün çok daha kötü olduğunu savunmaktadır. Bu “parodi”nin yalnızca birkaç satırını okumak yeter. Bugünkü Leningrad'ımızda yazarın beğendiği hiçbir şey yoktur. Alaycı ve yukardan bakan bir tutumla Leningrad'a ve Sovyet halkına hakaret etmektedir. Ona

göre Onegin'in zamanı bir altın çağdır. Şimdi ise her şey bambaşkadır: Bir konut dairesi, gıda maddeleri vesikaları ve izin kağıtları ortaya çıkmıştır: Kızlar, Onegin'in öylesine hayran olduğu o narin yaratıklar, şimdi trafiği yönetmekte ve Leningrad'ın evlerini onarmaktadırlar, vb., vb... Bu "parodi"den bir tek pasaj aktarmama izin verin:

Zavallı Yevgeni'miz
 İşte bir tramvayın içinde.
 Onun karanlık çağı
 Hiç böyle bir ulaşım aracı tanımazdı.
 Ama gene de talih yüzüne güldü Yevgeni'nin:
 Yalnızca bir tek ayağının ezilmesiyle paçayı kurtardı.
 Ve yalnızca bir kez, karnına vurulduğu zaman,
 Kendisine ahmak dendi.
 Eski gelenekleri anımsayarak,
 Bir düello ile bu hakarete karşılık vermek istedi:
 Ceplerine baktı, ama
 Birisi eldivenlerini iç edivermişti;
 Hayal kırıklığıyla Onegin,
 Boyun eğip susmayı yeğledi.

İşte Leningrad bu hale gelmiştir: Berbat, kaba, sefil bir kent. Zavallı sevgili Onegin'in de yüz yüze geldiği şey budur. Khazin, Leningrad'ı ve halkını işte böyle anlatmaktadır.

Bu iftira dolu parodinin ardındaki düşünce zararlı, kötü niyetli ve sahtedir.

Leningrad'ın yazı kurulu, Leningrad'a ve onurlu halkına böylesine iftira eden bir eseri nasıl kabul edebildi? Khazin'in Leningrad dergilerinde boy göstermesine nasıl izin verebildi?

Nekrasov'un bir parodisi üzerine yazılan bir parodiye ele alalım. Bu eser, doğrudan büyük ve ünlü şair Nekrasov'un anısını küçük düşürmek amacıyla kaleme alınmıştır. Ve her kültürü insanı öfkeyle dolduracak niteliktedir. Ne var ki,

Leningrad'ın yazı kurul bu paçavrayı yayınlamakta bir an bile duraksamamıştır.

Leningrad'da başka neler görüyoruz? Belli ki on dokuzuncu yüzyılın bayağı öykü derlemelerinden aktarılmış, donuk ve boş bir yabancı kısa öykü. *Leningrad*'ın sayfalarını doldurabileceği başka bir şey yok mudur? *Leningrad*'ın yazabileceği hiçbir konu gerçekten yok mudur? Kentin yeniden inşa edilmesi gibi bir konuya ne dersiniz? *Leningrad*'da harikulade bir çalışma yürütülmektedir; kent, kuşatma sırasında aldığı yaraları sarmaktadır. *Leningrad* halkı coşkuyla savaş sonrasının yeniden inşa çalışmasına sarılmış durumdadır. *Leningrad*'da bununla ilgili herhangi bir şey yayınlandı mı? Kent halkı çalışmada kazandığı başarıların bu dergide yayınlandığı günü görecek mi?

Şimdi de Sovyet kadını konusunu ele alalım. Sovyet okuyucularına, kadınların rolü ve görevleri konusunda Ahmatova'ya özgü utanç verici görüşlerin aşılmasına ve genel olarak Sovyet kadınının, özel olarak da savaş yılları, boyunca kendilerini hiç düşünmeden ağır yükleri omuzlayan, şimdi ise kentin ekonomik bakımdan yeniden inşasının getirdiği zorlu görevleri gerçekleştirmek üzere fedakarca çalışan *Leningrad*'ın genç kızlarının ve kadınlarının gerçeğe uygun bir biçimde yansıtılmasına izin verilebilir mi?

Sovyet Yazarlar Birliği'nin *Leningrad* kesiminin, artık, iki edebiyat dergisini doldurmaya yetecek kadar iyi eserler verebilecek durumda olmadığı açıktır. İşte bu yüzden Parti Merkez Komitesi, en iyi edebi güçleri *Zvezda*'da toplayabilmek amacıyla *Leningrad*'ın yayınına son verilmesini kararlaştırmıştır. Bu, koşullar uygun olduğunda, *Leningrad*'ın ikinci, hatta üçüncü dergiye sahip olmayacağı anlamına gelmez. Bu sorunu, dikkate değer edebiyat eserlerinin yaratılması çözecektir. Bir tek dergiye sığmayacak kadar çok sayıda iyi eser yaratılırsa, o zaman bir ikinci, hatta üçüncü dergi yayınlanabilir; her şey *Leningrad* yazarlarının ortaya

koyacağı eserlerin ideolojik ve sanatsal niteliğine bağlıdır.

Komünist Partisi Merkez Komitesinin *Leningrad* ile *Zvezda*'nın çalışması konusundaki kararında ortaya konan ciddi hatalar ve eksiklikler bunlardır.

Leninizm ve Edebiyat

Bu hataların ve eksikliklerin nedeni nedir?

Bunun nedeni adı geçen dergilerin yöneticilerinin, Sovyet edebiyat adamlarımızın, Leningrad'daki ideolojik cephemizin önderlerinin, Leninizmin edebiyata ilişkin bazı temel ilkelerini unutmış olmalarıdır. Birçok yazar ve sorumlu yazışleri müdürleri olarak görev yapan ya da Yazarlar Birliği'nde önemli mevkilerde olanlar, siyaseti, Hükümetin ya da Merkez Komitesinin işi olarak görmektedir. Edebiyat adamlarına gelince, siyasetle uğraşmak onların işi değildir. Eğer bir eser iyi yazılmışsa, sanat açısından güzelse, gençlerimizin kafasını bulandırabilecek zehirli unsurlar taşısa bile, yayınlanması gerekir.

Hem yazarlık yapan hem de edebiyat alanında önder durumda olan yoldaşlarımızdan, o olmadan Sovyet düzenimizin, yaşayamayacağı şeyi, yani siyaseti rehber edinmelerini istiyoruz; öyle ki gençlerimiz, her şeye boş verme ruhuyla değil de, iyimser ve devrimci bir ruhla yetişsinler.

Leninizmin, on dokuzuncu yüzyılın Rus devrimci demokratlarının en iyi geleneklerini bağrında topladığını ve Sovyet kültürümüzün, eleştirici bir gözle özümlemiş olan geçmişin kültür mirasından kaynaklandığını ve beslendiğini biliyoruz.

Lenin ve Stalin'in ağzından Partimiz, Belinski, Dobrolyubov, Çernişevski, Saltikov-Şçedrin ve Plehanov gibi büyük Rus devrimci demokrat yazar ve eleştirmenlerin edebiyat alanındaki büyük önemlerini defalarca belirtmiştir.

Belinski'den itibaren devrimci demokrat Rus aydınlarının en iyi temsilcileri “saf sanat” ve “sanat için sanat” görüşlerini reddetmişler ve sanatın eğitici ve toplumsal bir içerik taşıdığını savunarak halk için sanat anlayışının sözcülüğünü yapmışlardır. Sanat kendisini halkın kaderinden uzak tutamaz. Belinski'nin ünlü *Gogol'e Mektup*'unu hatırlayın; bu mektupta büyük eleştirmen, bütün içtenliği ve coşkusuyla, Gogol'ün halkın davasına ihanet ederek Çar'ın tarafına geçmeye kalkışmasını kınar. Lenin bu mektubun, sansür edilmemiş demokratik basının en iyi örneklerinden biri olduğunu ve büyük edebi önemini bugüne kadar koruduğunu söylemişti.

Edebiyatın toplumsal öneminin o kadar güçlü bir şekilde ortaya konmuş olduğu Dobrolyubov'un yazılarını hatırlayın. Bütün Rus devrimci demokrat gazeteciliği Çarlık düzenine karşı derin bir nefret ve halkın temel çıkarları uğruna, onların karanlıktan kurtarılmaları, eğitilmeleri ve Çarlık düzeninin zincirlerinden kurtulmaları uğruna mücadele etmek soylu isteğiyle doludur. Halkın en yüce ülküleri uğruna savaşan militan bir sanat: İşte Rus edebiyatının büyük temsilcileri sanat ve edebiyatı böyle görüyorlardı.

Bütün hayalci sosyalistler içinde bilimsel sosyalizme en fazla yaklaşan ve eserleri, Lenin'in belirttiği gibi, “sınıf mücadelesi ruhunun belirtilerini taşıyan” Çernişevski, sanatın görevinin, hayat hakkında bilgi vermenin yanı sıra, insanlara toplumsal olayları doğru bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek olduğunu söylüyordu. Onun silah arkadaşı ve en yakın dostu olan Dobrolyubov, “hayat edebiyatın ölçülerine değil, edebiyat hayatın akımlarına uyar” derdi; sanatın temelinin hayat olduğunu sanatsal yaratıcılığın o kaynağının hayat olduğunu belirten Dobrolyubov, edebiyatta gerçekçilik ve ulusal etken ilkelerinin kararlı savunucusu oldu. Ona göre, sanat toplumsal hayatta ve toplumsal bilincin şekillenmesinde etkin bir rol oynar; edebiyat da topluma hizmet etmeli, günün en acil sorularına cevaplar getirmeli ve çağının düşüncelerini

izlemelidir.

Belinski, Çernişevski ve Dobrolyubov'un yüce geleneğini sürdüren Marksist edebiyat eleştirisi, her zaman, toplumsal içeriğe sahip gerçekçi bir sanattan yana olmuştur. Plehanov, sanat ve edebiyat konusundaki idealist ve bilimsel olmayan anlayışları açığa çıkarmak ve bize edebiyatın halka hizmet etmede bir araç olduğunu öğreten büyük Rus devrimci demokratlarının temel ilkelerini savunmak için çok çaba harcamıştır.

İleri toplumsal düşüncenin sanat ve edebiyata karşı nasıl bir tutum alması gerektiğini berrak bir biçimde ilk ortaya koyan Lenin olmuştur. 1905 yılının sonunda yazdığı "Parti Örgütü ve Parti Edebiyatı" adlı ünlü makalesini hatırlatmama izin verin. Bu makalesinde Lenin, kendisine özgü güçlü dille, edebiyatın tarafsız olamayacağını ve proletarya davasının bütününe önemli bir parçası olduğunu ortaya koymuştu. Sovyet edebiyatımızın gelişmesinin dayandığı bütün ilkeleri bu makalede bulmak mümkündür.

"Edebiyat, parti edebiyatı olmalıdır" diye yazıyordu Lenin.

"Burjuva alışkanlıklarına karşı çıkmak için, tüccar burjuva basınına karşı çıkmak için, edebiyatta burjuva kariyerizmine ve kendi çıkarı peşinde koşmaya karşı çıkmak için 'aristokrat anarşizmine' ve kâr peşinde koşmaya karşı çıkmak için sosyalist proletarya Parti edebiyatı ilkesini öne sürmeli ve bu ilkeyi en zengin ve en bütünsel biçimde uygulamalı ve geliştirmelidir.

"Parti edebiyatı ilkesi ne demektir? Bu, yalnızca, edebiyatın sosyalist proletarya açısından, bireyler ya da gruplar için bir kâr aracı olmaması demek değildir; edebiyat hiçbir şekilde, proletaryanın genel davasından kopuk bireysel bir uğraş olamaz. Kahrolsun kendilerini üstün sanan insanlar sanan yazarlar! Kahrolsun tarafsız yazarlar! *Edebiyat, proletaryanın genel davasının ayrılmaz*

bir parçası olmalıdır...”

Gene aynı makalede Lenin şöyle diyordu:

“Hem toplumda yaşayıp hem de ondan bağımsız olmak mümkün değildir. Burjuva yazarının, sanatçısının ya da aktörünün özgürlüğü, yalnızca maskelenmiş (belki de ikiyüzlü bir biçimde maskelenmiş) bir bağımlılıktır; para babalarına, rüşvete, harçlıklara olan bir bağımlılıktır.”

Leninizm, edebiyatımızın siyaset dışı olamayacağı, “sanat için sanat” anlayışını benimseyemeyeceği, tam tersine toplumsal hayatta önemli ve önder bir rol oynaması gerektiği ilkesinden hareket eder. Bundan da, Lenin’in edebiyat incelemesi konusundaki en önemli katkılarından biri olan, edebiyatın taraflı olması şeklindeki Leninist ilke doğar.

Dolayısıyla, Sovyet edebiyatının en iyi yönü, on dokuzuncu yüzyıl Rus edebiyatının en iyi geleneklerini, büyük devrimci demokratlarımız Belinski, Dobrolyubov, Çernişevski ve Saltikov-Şchedrin’in başlattıkları, Plehanov’un sürdürdüğü ve Lenin ile Stalin’in bilimsel bir şekilde geliştirdikleri ve somutlaştırdıkları gelenekleri sürdürmesidir.

Nekrasov, şiirine ilham verenin “ıstırap ve öçmüzleri”^{*} olduğunu söylüyordu. Çernişevski ve Dobrolyubov edebiyatı, halk için yapılan kutsal bir hizmet olarak görüyorlardı. Çarlık düzeninde Rus aydınlarının en iyi temsilcileri bu yüce ve soylu ülküler uğruna canlarını verdiler ya da sürgün ve zorla çalıştırma cezalarını gönüllü olarak göze aldılar.

Bu şanlı gelenekler nasıl unutulabilir? Bunları nasıl görmezlikten gelir de Ahmatova’ların, Zoşçenko’ların gerici “sanat için sanat” sloganını yaymalarına; tarafsızlık maskesi ardında Sovyet halkının ruhuna yabancı düşünceler

^{*} İlham Perileri (Ç.N.)

aşlamalarını izin verebiliriz?

Leninizm, edebiyatımızı, toplumu değiştirmede çok önemli bir araç olarak görmektedir. Sovyet edebiyatı, büyük eğitici rolünde herhangi bir gerilemeye izin verecek olsaydı bunun sonucu bir geriye dönüş, “taş devrine dönüş” olurdu.

Stalin yoldaş yazarlarımıza, insan ruhunun mimarları adını vermiştir. Bu tanımın derin bir anlamı vardır. Sovyet yazarlarının taşıdığı büyük sorumluluğu; Sovyet gençliğini eğitmede, kötü edebiyat eserlerine göz yumulmaması konusunda taşıdıkları büyük sorumluluğu ortaya koymaktadır.

Bazıları Merkez Komitesinin edebiyat konusunda böylesine sert tedbirler almasını garip bulmaktadırlar. Bu bizim alışkın olduğumuz bir şey değildir. Sanayi üretiminde hatalar yapıldığında, tüketim maddelerinin üretim programında aksama olduğunda ya da kereste ikmal planlanan hedefin gerisinde kaldığında insanların açık eleştiriye tabi tutulması doğal karşılanmaktadır. Ama insan ruhunun etkilenmesi, gençlerin yetiştirilmesi konusunda hata yapıldığında buna göz yumulmaktadır. Oysa bu, bir üretim programının gerçekleştirilmemesinden ya da bir üretim görevinin yerine getirilmemesinden daha önemli değil midir? Merkez Komitesinin karan ideolojik cephenin, çalışmamızın bütün diğer kesimleriyle uygun adım yürümesini sağlama amacına yöneliktir.

Son zamanlarda ideolojik cepheye ciddi boşluklar ve eksiklikler ortaya çıkmıştır. *Zvezda* ve *Leningrad*'da olup bitenler bir yana, sinema sanatımızın geriliğini ve tiyatrolarımızın repertuvarlarının kötü eserlerle dolu olmasını hatırlamak yeter. Merkez Komitesi soruna el koymak ve kararlı bir şekilde işleri düzene sokmak zorunda kalmıştır. Merkez Komitesi halka karşı, gençliğimizin yetiştirilmesine karşı görevlerini unutanlara yumuşak davranmak hakkına sahip değildir. Üyelerimizin dikkatini ideolojik çalışmaya ilişkin sorunlara çekmek ve bu alandaki işleri düzene sokmak

istiyorsak, ideolojik çalışmada berrak bir çizgi geliştirmek istiyorsak, bu çalışmadaki hataları ve eksildikleri, Sovyet halkına; Bolşeviklere yaraşan bir biçimde amansızca eleştirmeliyiz. Ancak bu şekilde işleri düzene sokabiliriz.

Şöyle düşünen edebiyatçılar var:

Savaş sırasında çok az kitap basıldığı ve halk okumaya susamış olduğu için şimdi okuyucu, kötü de olsa her şeyi kapışacaktır. Bu baştan aşağı yanlıştır ve biz, yazarların, yayıncıların, yazışları müdürlerinin hiçbir ayırım yapmadan bize kakıştırdıkları eski eserleri kabul etmek zorunda değiliz. Sovyet halkı Sovyet yazarlarından, güvenilir bir ideolojik cihazlandırma, yeniden inşa planlarının gerçekleştirilmesini ve ülkemizin ulusal ekonomisinin gelişmesini ilerletmeye yardımcı olacak manevi bir besin kaynağı istemektedir. Sovyet halkı, kültürel ve ideolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını istemekte ve edebiyatçılardan bunu talep etmektedir.

Savaş sırasında koşullar, bizi bu talepleri karşılamaktan alıkoydu. Ama halk günlük olayları kavramak istemektedir ve kültürel ve ideolojik düzeyi yükselmiş durumdadır, Ülkemizde ortaya çıkan sanat ve edebiyat eserlerinin niteliğinden çoğunlukla tatmin olmamaktadır. İdeolojik cephedeki bazı emekçiler bu durumu anlamamışlardır ve anlamak niyetinde de değillerdir.

Halkımızın zevkleri ve talepleri çok yüksek bir düzeye ulaşmıştır ve bu düzeye çıkamayanlar ya da çıkmak istemeyenler geri kalacaklardır. Edebiyatın görevi yalnızca halkın taleplerini karşılama düzeyinde kalmak değil, her zaman öncü olmaktır. Edebiyatın, halkın zevklerini geliştirmesi, taleplerini sürekli olarak yükseltmesi, halkı yeni fikirlerle donatarak onu ileri götürmesi gerekir. Halka ayak uyduramayan, onun gittikçe artan taleplerini karşılayamayan ve Sovyet kültürünü geliştirmek görevini başaramayanlar günün birinde mutlaka artık okunmaz olduklarını göreceklerdir.

Zvezda ile *Leningrad*'ın yöneticilerinin ideolojik: zaafı

ikinci bir ciddi hataya yol açmıştır. Bazı sorumlular, çeşitli yazarlarla olan ilişkilerinde kişisel çıkarları, dostluk çıkarlarını Sovyet halkı1ın siyasal eğitiminin ya da o yazarın siyasal eğiliminin üzerinde tutmuşlardır. İdeolojik bakımdan zararlı ve edebi açıdan da zayıf olan birçok eseri, yazışleri sorumlularının, yazarları kırmamak için yayınladıkları söylenmektedir. Bu sorumluların gözünde, bir yazarı kırmaktansa halkın ve devletin çıkarlarından fedakarlık etmek yeğdir; Bu baştan aşağı yanlış ve siyasi bakımdan da tehlikeli bir anlayıştır. Bir kopekle bir milyon rubleyi değiştirmeye benzer.

Parti Merkez Komitesi, kararında, ilkelere dayanan ilişkilerin yerine kişisel dostluğa dayanan ilişkileri geçirmenin oluşturduğu tehlikeye işaret etmektedir. Bazı edebiyat adamlarımız arasında var olan ilkesiz kişisel dostluklar son derece olumsuz bir rol oynamış, birçok edebiyat eserinin ideolojik düzeyinin düşmesine ve bu alana Sovyet edebiyatının ruhuna yabancı olan insanların girmesinin kolaylaşmasına yol açmıştır. Leningrad'ın ideolojik cephesinin önderlerinin ya da Leningrad dergilerinin sorumlularının eleştiriyi bir yana bırakmaları büyük zarar vermiştir; ilkelere dayanan ilişkilerin yerine dostluk ilişkilerinin geçirilmesi, halkın çıkarları pahasına yapılmıştır.

Stalin yoldaş, bize, insan kaynaklarımızı korumak istiyorsak, halka önderlik ve öğretmenlik etmek istiyorsak, tek tek bireylerin kalbini kırmaktan korkmamamız ve cesur, açık, nesnel, eleştiriden çekinmememiz gerektiğini öğretiyor. Edebiyatla ilgili olsun olmasın her türlü örgüt, eleştiri olmaksızın yozlaşabilir ve gene eleştiri olmaksızın her türlü hastalık daha da artarak onulmaz bir hal alabilir. Yalnızca açık ve cesur eleştiri halkımızın çalışmadaki başarısızlıkların üstesinden gelmesine yardımcı olabilir. Eleştirinin olmadığı yerde durgunluk egemen olur ve ilerlemeye yer bırakmaz.

Stalin yoldaş, gelişmemizin en önemli koşullarından

birinin, her Sovyet vatandaşının her akşam o günkü çalışmasının muhasebesini yapması, kendini korkusuzca değerlendirmesi, çalışmasını cesur bir şekilde tahlil etmesi, hatalarını ve başarısızlıklarını eleştirmesi ve daha iyi sonuçlar almak için ne yapılması gerektiği konusunda kafa yorarak sürekli olarak kendini geliştirmeye çalışmış olduğunu tekrar tekrar belirtmiştir. Bu sözler edebiyat adamları için de aynı derecede geçerlidir. Çalışmasının eleştirilmesinden çekinen bir kimse, halkın saygısına layık olmayan zavallı bir korkaktır.

Eleştirici olmayan bir tutum ve ilkelere dayanan ilişkilerin yerine kişisel dostluk ilişkilerinin geçirilmesi, Sovyet Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu'nda da egemendir. Yönetim Kurulu ve özellikle başkanı Tikhonov yoldaş, *Zvezda* ile *Leningrad*'da ortaya çıkan kötü durumdan sorumludurlar; onlar Zoşçenko, Ahmatova ve Sovyet düşmanı olan diğer yazarların zararlı etkisinin Sovyet edebiyatına sızmasını önlemek için bir şey yapmamakla kalmadılar, Sovyet edebiyatının ruhuna yabancı olan, eğilimlerin ve biçimlerin dergilerimizde yer almasına göz yumdular.

Leningrad dergilerinin başarısızlıklarına yol açan bir diğer etken de bu dergilerin yöneticileri arasında hüküm süren sorumsuzluk havasıdır. Öyle ki hiç kimse derginin genel sorumluluğunun ya da çeşitli bölümlerin sorumluluğunun kimde olduğunu bilmiyor ve dolayısıyla en basit bir düzen kurmak bile mümkün olmuyordu. Bu yüzden Merkez Komitesi, kararında, *Zvezda*'ya derginin siyasetinden, içeriğinin ideolojik düzeyinden ve edebi niteliğinden sorumlu olacak bir yazışleri sorumlusu atamıştır.

Başka herhangi bir yerde olduğu gibi, edebiyat dergilerinin yayınında da düzensizlik ve anarşiye bundan böyle göz yumulmayacaktır. Dergilerin siyaseti ve içeriği konusunda sınırları belli olan açık seçik bir sorumluluğun gerçekleştirilmesi zorunludur.

Leningrad'ın ideolojik ve edebi cephesinin şanlı

geleneklerini canlandırmalısınız. Her zaman en ileri fikirleri savunmuş olan Leningrad dergilerinin bayağılığı ve ideolojiye karşı kayıtsızlığı barındırdığını görmek çok acı bir şeydir. İleri bir ideolojik ve kültürel merkez olarak Leningrad'ın onuru yeniden sağlanmalıdır. Leningrad'ın Bolşevik Leninist örgütlerin beşiği olduğunu hatırlatmalıyız. Lenin ve Stalin'in, Bolşevik Partisinin, Bolşevik dünya görüşünün ve Bolşevik kültürünün temellerini attıkları yer burasıydı.

Bu şanlı gelenekleri canlandırmak ve daha da ileri götürmek Leningrad yazarları ve Parti üyeleri için bir onur sorunudur. Leningrad edebiyatından bayağılığı ve ideolojiye kayıtsızlığı sürüp atmak, Sovyet edebiyatının bayrağını yüksekte tutmak, ideolojik ve edebi gelişmeyi sağlamak için her fırsattan yararlanmak, günün sorunlarını işlemek, halkın taleplerine ayak uydurmak, kendi eksikliklerinin cesur bir biçimde eleştirilmesine, yaltaklanma ya da dostluk ve grup bağlılıklarına dayanmayan, gerçek, cesur, bağımsız, ideolojik, Bolşevik eleştiriye her yolla özendirmek, Leningrad'ın ideolojik cephesinde çalışanların ve özellikle yazarların görevidir.

Leningrad Kenti Parti Komitesinin ve özellikle propaganda bölümünün ve ideolojik çalışmadan sorumlu olan, dolayısıyla da bu dergilerin hataları konusunda esas sorumluluğu taşıyan propaganda sekreteri Şirokov yoldaşın ne kadar ciddi bir hata işledikleri sanırım artık açıklığa kavuşmuştur.

Leningrad Parti Komitesi Haziran'ın sonunda, *Zvezda*'nın, Zoşçenko'nun da dahil olduğu yeni yazı kurulu konusundaki kararı onaylamakla ciddi bir siyasi hata işlemiştir. Kent Parti Komitesi Sekreteri Kapustin ve Kent Komitesi propaganda sekreteri Şirokov yoldaşların böylesine hatalı bir kararı onaylamaları, ancak onların siyasi körlükleriyle açıklanabilir. Tekrar ediyorum, Leningrad'ın Partimizin ideolojik hayatındaki yerini yeniden alabilmesi için bu hataların hızla ve kararlılıkla giderilmesi gerekmektedir.

Hepimiz, Partimizin bir öncü müfrezesi olarak Leningrad Parti örgütümüzü ve Leningrad'ı seviyoruz. Leningrad'ı kendi emelleri uğruna kullanmak isteyen edebiyat alanındaki maceracıların hiçbirinin orada sığınak bulamaması gerekir. Zoşçenko, Ahmatova ve benzerleri Sovyet Leningrad'ına hiçbir yakınlık duymamaktadırlar. Onların burada egemen olmasını istedikleri, başka bir toplumsal ve siyasal düzen, başka bir ideolojidir. Onların gözlerini kamaştıran görüntüler, simgesi Bronz Atlı heykeli olan eski St. Petersburg'un görüntüleridir. Biz ise tam tersine, Sovyet Leningrad'ını, Sovyet kültürünün ileri merkezi olan Leningrad'ı seviyoruz. Biz, Leningrad'ın büyük devrimci ve demokratlarının şanlı soyundan geliyoruz. Bugünkü Leningrad'ın şanlı gelenekleri, bu büyük devrimci-demokrat geleneklerin sürdürülmesidir ve biz onları dünyada hiçbir şeyle değiştirmeyiz.

Leningrad Parti üyeleri, hatalarını cesur bir şekilde, kıvırtmadan, kolayına kaçmadan tahlil etmeli ve böylece işleri en iyi ve en hızlı bir şekilde düzelterek ideolojik çalışmalarını daha ileri götürmelidirler. Leningrad Bolşevikleri bir kere daha, Sovyet ideolojisini ve Sovyet toplumsal bilincini şekillendirmede önderler safındaki yerlerini almalıdırlar.

Leningrad Parti Komitesi ideolojik cephede böyle bir durumun ortaya çıkmasına nasıl izin verebilmiştir? Komite, kentten yeniden inşası ve sanayisinin geliştirilmesi konusundaki günlük pratik çalışmaya öylesine batmıştır ki, ideolojik çalışmanın ve eğitim çalışmasının önemini unutturmuştur.

Ama bu unutkanlık Leningrad örgütüne pahalıya mal olmuştur. İdeolojik çalışma unutulmamalıdır. Halkımızın manevi zenginliği, maddi zenginliğinden daha az önemli değildir. Ne maddi üretim alanında ne de ideoloji alanında, yarını düşünmeden, körler gibi yaşayamayız. Sovyet halkı artık kendisine yutturulmak istenen her türlü manevi gıdayı yutmayacak kadar gelişmiştir. Değişmeyi reddeden ve halkın gittikçe artan ihtiyaçlarını karşılayamayan sanat ve kültür

emekçileri çok geçmeden halkın güvenini yitireceklerdir.

Sovyet edebiyatı, yalnızca, halkımızın ve ülkemizin çıkarları için yaşmalıdır. Edebiyat halkın sevdiği ve benimsediği bir uğraştır. Dolayısıyla halk, edebiyattaki her başarımızı, her önemli edebiyat eserini kendi zaferi olarak görmektedir. Bu yüzden her başarılı eser zaferle sonuçlanmış bir muharebe ile ya da ekonomi cephesinde kazanılan büyük bir zaferle karşılaştırılabilir. Aynı şekilde, Sovyet edebiyatının her başarısızlığı halkı, Partiyi ve devleti derinden yaralar. Merkez Komitesi bu kararı geçirirken işte bunu düşünüyordu; çünkü Merkez Komitesi halkın ve onun edebiyatının çıkarlarını gözetmekte ve Leningrad yazarları arasında hüküm süren durum konusunda büyük endişe duymaktadır.

Hiçbir ideolojik tutum, takınmayanlar, Sovyet edebiyat emekçilerinin Leningrad müfrezesini temelsiz bırakmak, eserlerinin ideolojik yönünü yıkmak ve bir toplumsal biçimlendirme aracı olarak bu eserlerin önemini ortadan kaldırmak isterler. Ne var ki, Merkez Komitesi, Leningradlı edebiyatçıların, Leningrad'ın edebiyat müfrezesini ve dergilerini ilkesizlik, bilinçsizlik ve ideolojiye karşı kayıtsızlık batağına sürükleme girişimlerine bir son verme gücünü kendilerinde mutlaka bulacaklarına inanmaktadır. Sizler ideolojik cephenin en ön safında bulunmaktasınız, büyük ve uluslararası öneme sahip görevlerle karşı karşıyasınız. Bu durum, her gerçek Sovyet yazarının halkına, devletine ve Partisine karşı duyduğu sorumluluğu ve omuzlarındaki görevin önemi konusundaki kavrayışını artırmalıdır.

İster ülkemizin sınırları içinde, ister uluslararası alanda olsun, burjuva dünyası, kazandığımız başarılarından tedirgin olmaktadır.

İkinci Dünya Savaşının sonucunda sosyalizmin durumu sağlamlaşmıştır. Sosyalizm, birçok Avrupa ülkesinde gündeme girmiştir. Bu durum her türden emperyalistleri hoşnutsuzluğa sürüklemektedir: Onlar sosyalizmden ve bütün ilerici insanlık

için bir örnek oluşturan sosyalist ülkemizden korkuyorlar. Emperyalistler ve onların ideoloji alanındaki uşakları, yazarlar, gazeteciler, politikacılar ve diplomatlar, her yola başvurarak ülkemize iftira etmeye, onu olduğundan başka türlü göstermeye ve sosyalizmi karalamaya çalışıyorlar. Bu koşullar altında Sovyet edebiyatının görevi, yalnızca, bütün bu kötü niyetli iftiralara, Sovyet kültürüne ve sosyalizme yapılan bütün bu saldırılara karşılık vermek değil, aynı zamanda yoz ve çürümüş burjuva kültürüne karşı cepheden saldırıya geçmektir.

Amerika'daki ve Avrupa'daki çağdaş burjuva yazarlarının, film ve tiyatro yönetmenlerinin moda olan eserlerinin dış görünüşü ne kadar göz kamaştırıcı olursa olsun, onlar kendi burjuva kültürlerini ne kurtarabilirler ne de canlandırabilirler; çünkü burjuva kültürünün ahlaki temeli çürümüştür ve dağılmaktadır. Bu kültür; kapitalist özel mülkiyetin, burjuva toplumunun üst tabakasının bencil ve kendine dönük çıkarlarının hizmetine girmiştir. Bir burjuva yazarlar, film yönetmenleri ve tiyatro prodüktörleri güruhu, toplumun ilerici tabakasının dikkatini toplumsal ve siyasal mücadelenin can alıcı sorunlarından ayırmaya ve onları ucuz, anlamsız sanat ve edebiyat batağına; gangsterleri, varyete yıldızlarını konu alan, ahlaksızlığı göklere çıkararak, dolandırıcıların ve kumarbazların propagandasını yapan sanat ve edebiyat batağına çekmeye çalışmaktadır.

Sovyet yurtseverleri, ileri Sovyet kültürünün temsilcileri olan bizlere, burjuva kültürünün izleyicisi ya da hayranı olmak yaraşır mı? Her türlü burjuva-demokratik düzenden çok daha ileri bir düzeni ve burjuva kültüründen kat kat üstün bir kültürü yansıtan edebiyatımız, hiç kuşkusuz, başkalarına yeni evrensel değerleri öğretmek hakkına sahiptir.

Bizim ülkemiz ve halkımız gibi bir ülke ve halk başka nerede vardır? Sovyet halkının, Büyük yurtsever Savaş'ta ortaya koyduğu ve bugün de ekonomimizi barış içinde geliştirmek, maddi ve kültürel hayatı yeniden inşa etmek

konusunda harcadığı çabalarda ifadesini bulan nitelikleri kadar göz kamaştırıcı nitelikler başka nerede bulunabilir? Halkımız her geçen gün daha ileri gidiyor. Artık 1917'den önceki Ruslar değiliz; ne Rusyamız ne de karakterimiz eskisi gibidir. Ülkemizin çehresini temelinden değiştiren büyük dönüşümlerle birlikte bizler de değiştik ve olgunlaştık.

Her bilinçli Sovyet yazarının görevi, bu soylu yeni nitelikleri dile getirmek, halkımızı yalnızca bugün olduğu gibi yansıtmakla kalmamak, aynı zamanda geleceği de görerek önlerindeki yolu aydınlatmaya yardımcı olmaktır. Bir yazar olayların peşinden sürüklenip gidemez; ona, halkın en ön saflarından yürümek ve gelişme yolunu aydınlatmak yaraşır. Yazar, sosyalist gerçekçilik yönetimini rehber alarak, hayatımızı dikkatle ve bilinçli bir şekilde inceleyerek ve gelişme süreçlerimiz konusunda daha derin bir kavrayış kazanmaya çalışarak halkımızı eğitmeli ve onu ideolojik bakımdan silahlandırmalıdır.

Sovyet insanının en iyi duygularını ve niteliklerini yansıtır ve geleceğini gösterirken, bir yandan da, halkımızın nasıl olmaması gerektiğini göstermeli ve Sovyet halkının ilerlemesini engelleyen geçmişin kalıntılarını da mahkum etmeliyiz. Sovyet yazarları, gençliğimizi iyimserlik ruhuyla, kendi gücüne güven ve hiçbir zorlukta yılmama ruhuyla eğitmede, halka, devlete ve Partiye yardımcı olmalıdırlar.

Burjuva politikacıları ve yazarları Sovyet düzeninin ve kültürünün başarılarını istedikleri kadar örtbas etmeye çalışsınlar, Sovyetler Birliği'nin gerçek durumunun dışarıya yansımalarını önlemek için istedikleri kadar demir perdeler çekmeye uğraşsınlar, Sovyet kültürünün gerçek gelişmesini ve boyutlarını istedikleri kadar küçük göstermeye çabalsınlar, bütün bu çabaları başarısızlığa uğramaya mahkumdur. Biz, kültürümüzün gücünü ve olanaklarını çok iyi biliyoruz. Dışarıya yolladığımız kültür heyetlerinin, jimnastikçilerimizin vb. başarılarını hatırlamak yeter. Bütün yabancı şeyler önünde

hayranlıkla eğilmek ya da pasif bir biçimde savunmada kalmak bize yaraşmaz.

Feodal düzen ve sonra da burjuvazi, yükselme dönemlerinde, yeni kurulan düzeni selamlayan ve öven bir sanat ve edebiyat yaratabildilerse, uygarlık ve kültür tarihindeki en iyi şeyleri bağrında toplayan yeni bir sosyalist düzen kurmakta olan bizlerin, geçmişteki en güzel eserleri geride bırakan, dünyanın en ileri edebiyatını yaratabilmemiz gerekir.

Merkez Komitesinin isteği ve dileği nedir?

Parti Merkez Komitesi, Leningrad Parti üyelerinin ve yazarların, ideolojik çalışmamızın düzeyini yükseltme zamanının artık geldiğini berrak bir biçimde kavramalarını istiyor. Genç Sovyet kuşağı sosyalist Sovyet düzeninin gücünü artırmak ve sağlamlaştırmak, maddi ve kültürel ilerlememizi geliştirmek için Sovyet toplumunun bütün itici güçlerinden sonuna kadar yararlanmak görevleriyle karşı karşıyadır. Bu büyük görevleri yerine getirebilmeleri için genç kuşağımızın, sağlam ve coşkulu bir biçimde, zorluklardan korkmayacak, zorlukları göğüsleyebilecek ve onların üstesinden gelebilecek bir biçimde yetiştirilmesi gerekir. Halkımız yüce ülküleri, yüksek zevkleri, gelişmiş ahlaki ve kültürel talepleri olan aydın bir halk olmalıdır. Bu amaçla, edebiyatımızın, dergilerimizin günün acil görevlerinden kopmamaları, tam tersine Partiye ve halka, gençliğimizi Sovyet düzenine tam bir bağlılık ve halka hizmet ruhuyla eğitme konusunda yardımcı olmaları gerekir.

Sovyet yazarları ve ideolojik çalışmada görev alan herkes, bugün, mücadelenin en ön cephesinde savaşılmaktadır; çünkü barışçı gelişme koşullarında ideolojik cephedeki ve özellikle edebiyattaki görevlerimizin önemi azalmak şöyle dursun, daha bile artmıştır.

Halkımız, devletimiz ve Partimiz, edebiyatın günün sorunlarından uzaklaşmasını değil, tam tersine Sovyet hayatının her yönünü ele almasını istiyor. Bolşevikler edebiyata

büyük değer verir ve halkın manevi ve siyasal birliğini pekiştirmede, halkı eğitmede ve saflarının sıklaştırılmasında edebiyatın oynadığı büyük tarihsel rolü çok iyi bilirler: Kültürel zenginliği gerçekleştirmenin sosyalizmin en önemli görevlerinden biri olduğunu kabul eden Merkez Komitesi, insan ruhunu gerektiği gibi beslememizi istiyor.

Parti Merkez Komitesi, Sovyet edebiyatının Leningrad müfrezesinin manevi ve siyasal açıdan sağlam olduğuna ve hızla hatalarının üstesinden gelerek Sovyet edebiyatı saflarında layık olduğu yeri alacağına inanmaktadır.

Merkez Komitesi, Leningrad yazarlarının çalışmasındaki hataların düzeltileceğine ve Leningrad Parti örgütünün ideolojik çalışmasını Partinin, halkın ve devletin çıkarlarının gerektirdiği düzeye hızla çıkarılacağına inanmaktadır.

MÜZİK ÜZERİNE

MÜZİKTE İKİ AKIM

Sovyet Müzik İşçileri Konferansında Kapanış Konuşması 1948

Yoldaşlar, ilkönce burada yapılan tartışmanın niteliği konusunda bir iki şey söylememe izin verin.

Müzik alanındaki durumun genel bir değerlendirmesi yapıldığında işlerin yeterince iyi gitmediği ortaya çıkmaktadır. Tartışma sırasında çeşitli görüşlerin çıktığı doğrudur. Bazı konuşmacılar zaafın örgütsel sorunlarda yattığını söylediler ve eleştiri-özeleştirisinin zayıflığına, müzik alanındaki, özellikle Besteciler Birliği'ndeki hatalı önderlik yöntemlerine işaret ettiler. Bazıları, örgütlenme konusundaki eleştiriye katılmanın yanı sıra Sovyet müziğindeki ideolojik yönlendirme eksikliğinin üzerinde durdular. Bazıları da, durumun ciddiliğini hafifletmeye çalıştılar ya da iç açıcı olmayan konularda susmayı yeğ tuttular. Ama ayrıntılar ne kadar çeşitli olursa olsun, tartışmanın genel havası durumun pek iyi olmadığını göstermektedir.

Atonalite (tonsuzluk) sorunu bugünlerde epey moda olduğu halde ben bu değerlendirmeye “atonalite” ya da “uyumsuzluk” sorununu katmak istemiyorum. Sovyet müziğinin başarılarını yadsımak niyetinde değilim. Başarılar elbette vardır, ama diğer alanlardakilerle karşılaştırıldığında müzik alanındaki başarılarımızın tümüyle önemsiz olduğu kabul edilmelidir. Örneğin edebiyatı ele alalım. Bazı büyük dergiler, yayınlamaya layık olan bütün yazılara yer bulmakta büyük güçlük çekiyorlar. Ama müzikte böyle bir “üretkenliğin” sözünü etmek mümkün değildir. Film ve tiyatro alanlarında da ilerleme olduğunu görüyoruz, ama müzikte bir şey

gördüğümüz yok.

Müzik geride kalmıştır; tartışmaların genel havasının ortaya koyduğu gerçek budur.

Besteciler Birliği'nde ve Sanat Sorunları Komitesi'nde de işlerin iyi gitmediği açıktır. Komitenin pek sözü edilmedi ve yeterince eleştirilmedi. Birlik hakkında ise daha çok şey söylendi ve daha sert bir biçimde eleştirildi. Oysa Komitenin oynadığı rol kötüydü. Müzikte gerçekçi akımı yürekten desteklemek yaftası altında, her yola başvuracak biçimde akımı destekledi. Biçimci akımın temsilcilerini yücelterek, bestecilerimiz arasında var olan örgütsel ve ideolojik kargaşalığa önemli ölçüde katkıda bulundu. Dahası, müzik sorunları konusunda bilgisiz ve yetersiz olan Komite, biçimci besteciler akımına kapılıp gitti.

Burada Besteciler Birliği'nin Örgütlenme Komitesi hem bir manastıra hem de ordusu olmayan bir genelkurmay başkanlığına benzetildi. Her iki benzetmeyi de tartışmaya gerek yoktur. Sovyet müziğinin geleceği, önde gelen bestecilerden ve eleştirilenlerden (bestecilere karşı dalkavukça tutumlarından dolayı seçilmiş eleştirilenler) oluşan ayrıcalıklı bir seçkinler grubunun elindeyse; Birlik'te canlı bir tartışma ortamı yoksa ve bestecileri birinci ve ikinci sınıf olarak ikiye ayıran bayat ve boğucu bir hava hüküm sürüyorsa; Birlik konferanslarında ya saygılı bir suskunluktan ya da seçkin azınlığın dalkavukça övülmesinden başka bir şey yoksa, o zaman müzik Olimpus'undaki durumun gerçekten endişe verici olduğu açıktır.

Birlik'teki hatalı eleştiri yönteminin ve tartışma ortamının olmamasının üzerine gitmek gerekir. Canlı tartışmaların, eleştiri ve özeleştirisinin olmaması ilerlemenin olmadığı, gelişme kaynaklarının kurumakta olduğu ve durgunluğun baş gösterdiği anlamına gelir.

Müzik konusundaki bir konferansa ilk kez katılan insanların, tutucu örgütlenme sistemi ve şimdiki önderliğinin

müzik konusundaki sözüm ona çok ileri görüşleriyle Besteciler Birliği'nin, bağrında böylesine uzlaşmaz çalışmalar barındırdığını gördükleri zaman şaşkınlığa düşmeleri bir rastlantı değildir. Birliğin önderliğinin, yenilik yapma, modası geçmiş gelenekleri reddetme ve “kuyrukçuluğa” (“*epigonizm*”) karşı mücadele etme gibi umut vaat eden sloganları bayrak edindiğini biliyoruz.

Ne var ki, çalışmalarında en radikal ve hatta en hızlı devrimci gözükme isteyenlerin ve modası geçmiş ölçütlerin yıkıcıları olarak ortaya çıkanların, Besteciler Birliği'ndeki çalışmalarının gösterdiği kadarıyla, bir yenilikle karşılaştıklarında ya da bir değişiklik yapmak gerektiğinde son derece gerici ve inatçı davranmaları şaşırtıcıdır. Ayrıca çalışma ve önderlik yöntemleri de tutucudur ve sık sık gönüllü olarak örgütsel sorunlarda kötü alışkanlıklara kapılmaktadırlar. Bunun nedenini uzakta aramaya gerek yoktur. Sovyet müziğindeki sözüm ona yeni bir akım konusunda kendini beğenmiş gevezelik hiçbir ilerici eylemle birleştirilmezse, yalnızca bu olgu bile böyle gerici yöntemlerden doğan ideolojik akımların ve yaratıcılık akımlarının ilerici niteliği konusunda haklı bir kuşkuya yol açmaktadır.

Her konunun örgütsel yönünün büyük önem taşıdığını hepimiz çok iyi biliriz. Besteciler ve müzisyenler örgütündeki havanın temizlenmesi ve yaratıcı çalışmanın gelişmesini sağlayacak normal bir ortamın gerçekleşebilmesi için yeni bir rüzgarın, bir bahar temizliğinin gerekli olduğu gün gibi açıktır.

Ne var ki, temel olan, çok önemli olduğu halde, örgütsel sorun değil, Sovyet müzik akımı sorunudur. Burada yapılan tartışma bu sorunu bulandırdı. Müzik cümlelerinde berraklığa ulaşmanın yanı sıra müziğin gelişmesi sorununa da berraklık getirmeliyiz. Tartışma sırasında müzikte iki akımın varlığı belirginleşti; bazı yoldaşlar eşyanın adını koymaktan kaçındıkları ve oyun da ancak kısmen açık oynandığı halde, bu akımlar arasında mücadele olduğu ve birinin yerine diğerinin

geçirilmek istendiği her şeye karşın ortaya çıktı.

Dahası, bazı yoldaşlar, bir nitelik değişikliği olmadığı ve burada yalnızca klasik okulun Sovyet koşullarında gelişmesi ile karşı karşıya olduğumuzu öne sürerek akımlar arasındaki mücadele sorununu ele almamızın gerekli olmadığını söylediler. Klasik müziğin ilkelerinin hiçbir değişikliğe uğramadığını ve sonuç olarak tartışması yapılacak hiç bir şey bulunmadığını belirttiler. Onlara göre bütün sorun, tek tek kişilerin hatalı tutumlarından, tek tek kişilerin tekniğe duydukları hayranlıktan ve şurada burada görülen natüralizm eğilimlerinden ibarettir.

Bu sorunu ele almama konusunda böyle eğilimlerin var olması, iki akım arasındaki mücadelenin daha iyi incelenmesini gerektirmektedir; çünkü bu, Şebalin yoldaşın haklı olarak belirttiği gibi, yalnızca Konservatuvar'ın damının akması ve onarım gerektirmesi sorunu değildir. Eğer öyle olsaydı, kolayca halledilirdi. Oysa bu, Sovyet müziğinin temellerinde ortaya çıkan çok daha büyük bir çatlak sorundur.

Besteciler Birliği'nin yaratıcı faaliyetlerinde önde gelen rolün, bugün belli bir grup tarafından oynandığını bütün konuşmacılar belirttiler. Şostakoviç, Prokofiev, Myaskovski, Haçaturyan, Popov, Kabalevski ve Şebalin yoldaşların adından söz edildi. Eklemek istediğiniz kimse var mı?

Bir ses: *Şaporin*.

Jdanov: Dizginleri elinde tutan bir önder gruptan söz edildiği zaman adı en çok geçenler bunlardır: Şimdi, aynı zamanda müzikteki biçimci akımın, temelden yanlış olan bir akımın da önde gelen isimleri olan bu yoldaşları ele alalım.

Sözü edilen yoldaşlar da tartışmaya katıldılar ve onlar da Besteciler Birliği'ndeki eleştiri eksikliğinden, kendilerinin gereğinden fazla övülmelerinden rahatsız olduklarını ve bestecilerin esas kitleleriyle ve konser dinleyicileriyle aralarında belli bir kopukluk olduğunu hissettiklerini belirttiler. Ne var ki, bu gerçekleri ortaya koymak için, pek başarılı olmayan—ya da

hiç başarılı olmayan—bir operanın yaratılması gerekmezdi. Bu açıklamalar çok daha önce yapılabilirdi; ama sorunun can alıcı noktası, müzik örgütlerindeki biçimci hizbin hegemonyasının, önde gelen besteciler grubumuz açısından, yumuşak bir deyimle, pek o kadar da rahatsız edici olmadığıdır. Yoldaşların bu hegemonyanın olumsuz yönleri de olduğunu keşfetmeleri için Parti Merkez Komitesinde bir tartışma açılması gerekmiştir. Ne olursa olsun hiçbirisi, konferanstan önce, Besteciler Birliği’ndeki durumu değiştirmeyi düşünmemiştir.

Burada, artık köklü değişikliklerin zamanının geldiği belirtildi. Buna katılmamak elde değil. Sovyet müziğindeki belli başlı mevkiler adı geçen yoldaşların elinde olduğuna göre, onları eleştirmek için girişilen her türlü çaba fırtınalar kopmasına ve bu eleştiriye karşı derhal bir saflaşma doğmasına yol açacağına göre, Zaharov yoldaşın deyişiyle, bu yoldaşların şimdi rahatsız olduklarını belirterek mahkum etmek istedikleri “güvenli” durgunluk ve kişisel ilişkiler ortamının gerçekte kendileri tarafından yaratıldığı sonucuna varmak gerekir.

Besteciler Birliği’ndeki bazı yönetici yoldaşlar Birlik’te bir azınlık iktidarı olmadığı iddiasında bulundular. O zaman şu soru ortaya çıkıyor: Öyleyse neden Birlik’teki yönetici mevkilere sımsıkı sarılıyorlar? İktidar için istediklerinden mi? Kendilerine birazcık, Prens Igor’daki Vladimir Galitski gibi yönetme arzusu veren bir tür yönetim tutkusuna kapıldıklarından mı? Yoksa bu hegemonya belli bir akımın mı çıkarınadır? Bence birinci varsayımdan çok sonuncusu gerçeğe daha yakındır. Birliğin yönetiminin bir akımla ilgisi olmadığını söylemek için bir neden yoktur. Örneğin Şostakoviç için böyle bir suçlamada bulunamayız.

Öyleyse, hegemonyanın bir akımın çıkarına olarak sürdürüldüğü sonucuna varıyoruz.

Ve gene öyleyse, Sovyet müziğindeki iki akım arasında, gerçekte, üstü kapalı olmakla birlikte şiddetli bir mücadele hüküm sürmektedir. Bir akım Sovyet müziğindeki, gerçekçi bir

içeriğe sahip ve halka, halk müziğine, halk türkülerine yakından ve örgütsel olarak bağlı olan ve bütün bunları yüksek bir ustalıklarla birleştiren bir müziğin yaratılmasında klasik mirasın ve özellikle Rus okulunun muazzam bir rol oynayacağını kabul eden görüşü temel alan, sağlıklı, ilerici ilkeleri temsil etmektedir. Diğerleri ise Sovyet sanatına yabancı olan, yenilik adına klasik mirası reddeden, küçük bir seçkin estetikçiler zümresinin bireyci duygularını yüceltmek amacıyla müziğin halktan kaynaklandığı ve ona hizmet ettiği fikrini reddeden bir biçimciliği temsil etmektedir.

Biçimci akım, doğal, güzel ve insani müziğin yerine sahte, kaba ve çoğunlukla bütünüyle hastalıklı bir müziği geçirir. Üstelik bu akımın özelliği, cepheden hücumla geçmek yerine, revizyonist faaliyetlerini, sosyalist gerçekçiliğin temel ilkelerini kabul etme perdesi altında sürdürmektir. Bu tür saman altından su yürütme yöntemleri, kuşkusuz yeni değildir. Tarihte revizyonizmin, belli bir öğretiyle sahte bir uzlaşma ardında gizlenmesinin çok örneği vardır. Bu da, biçimci akımın gerçek niteliğinin ve Sovyet müziğinin gelişmesine verdiği zararın açığa çıkarılmasını daha da gerekli kılmaktadır.

Örnek verecek olursak, klasik miras karşısındaki tutumu ele alalım. Ne kadar aksini iddia ederlerse etsinler, biçimci okulu destekleyenlerin klasik müzik geleneklerini sürdürdükleri ve geliştirdikleri konusunda hiçbir belirti yoktur. Biçimci akımı benimseyen Sovyet bestecilerinin eserlerinin klasik müzikten temelden farklı olduğunu her dinleyen anlayabilir. Klasik müziğin belirleyici özellikleri, gerçekçi olması, parlak sanat biçimlerini derin bir içerikle birleştirebilme yeteneği ve en yüksek teknik gelişmeleri basitlik ve anlaşılabilirlikle kaynaştırabilmesidir. Biçimcilik ve kaba natüralizm genel olarak klasik müziğe, özel olarak da Rus klasik müziğine yabancısıdır. Klasik müziğin yüksek düşünsel içeriğinin kaynağı, onun, müziğin köklerinin halkın müzik yaratıcılığında olduğunu kabul etmesi ve halka, halk müziğine

ve türkülerine karşı derin bir saygı ve sevgi beslemesidir.

Bizim biçimcilerimiz gerçek müziğin temellerini yıkarken; idealist duygularla örülmüş, geniş halk kitlelerine yabancı, milyonlarca Sovyet halkı için değil de küçük gruplar ve seçkinler için yapılmış, kötü ve sahte müzik eserleri bestelerken müziğin gelişme yolunda ne kadar büyük bir geri adım atıyorlar! Kendi yaratıcı güçlerinin gelişmesinin temeli olarak, eserlerinde halkın duygularını ve karakterini yansıtabilme yeteneğini gören Glinka, Çaykovski, Rimski-Korsakov, Dargomijski ve Mussorgski'den ne kadar farklılar! Halkın ihtiyaçlarına, onun ruhuna ve yaratıcı dehasına sırt çevirmekle müzikteki biçimci akım, halk düşmanı yüzünü olduğu gibi ortaya koymuştur.

Eğer Sovyet bestecilerinin bir bölümü elli ya da yüz yıl sonra anlaşılacaklarını ve çağdaşları tarafından değilse bile kendilerinden sonrakiler tarafından övüleceklerini düşünüyorlarsa, işte o zaman durum gerçekten korkutucudur. Böyle bir düşünceye kapılmak son derece tehlikelidir. Bu teori, halktan uzaklaşmayı ifade eder. Bir yazar, bir sanatçı, bir eleştirmen ya da bir Parti üyesi, çağdaşları tarafından anlaşılmayı beklemiyorsa, öyleyse kimin için yaşıyor ve çalışıyor? Böyle bir tutum kişiyi manevi yalnızlığa ve çıkmaza sürüklemeyi mi? Bu teorinin bazı dalkavuk müzik eleştirmenleri tarafından bestecilerimizi teselli etmek amacıyla ortaya atıldığını işitiyoruz. Besteciler bu tür teselliye karşı nasıl kayıtsız kalabiliyor ve en azından, bunu savunanları bir onur kurulu önünde eleştirmiyorlar?

Müziğin halkçı kökleri konusunda “Güçlü Azınlık”ın* ve daha sonra katılan büyük müzik bilimcisi V.V. Stasov’un ortaya koydukları açık seçik fikirleri yarı yarıya unutmuş

* “Güçlü Azınlık”, 1861’de M. A. Balakiev’in kurduğu bir müzikçiler grubuydu. Bu grubun diğer üyeleri Cui, Mussorgski, Rimski-Korsakov, Borodin ve sınırlı bir ölçüde Çaykovski’ydi.

görünüyoruz. Glinka'nın, "müziği yaratan halktır, biz sanatçılar yalnızca onu düzenleriz" şeklindeki sözlerini de biraz unutmuş görünüyoruz. Aynı zamanda klasik bestecilerin, müzik sanatının geniş halk kitleleri arasında yayılmasına hizmet ettikleri sürece hiçbir müzik türünü küçümsemediklerini de unutuyoruz. Öyle ki, bir müzik türü olarak operayı bile küçümsüyor ve onu çalgısal (enstrümantal) ve senfonik müziğe göre ikincil bir tür olarak kabul ediyorsunuz. Şarkılara, koro ve konser müziğine karşı kibirli bir tutum takınarak, bu alanda halkın taleplerini karşılamanın sizin için küçük düşürücü bir şey olduğunu düşünüyorsunuz. Ne var ki Mussorgski, "Gopak"ı müziklemiştir ve Glinka da en iyi eserlerinden birinde "Komarinski"yi kullanmıştır. Toprak ağası Glinka'nın, devlet memuru Serov'un ve aristokrat Stasov'un sizlerden daha demokrat olduklarını belirtmek gerekir.

Halk müziğinden yana olduğunuz konusunda süslü sözler etmek yetmez, eğer gerçekten öyleyseniz, neden bestelerinizde halk müziğini bu kadar az kullanıyorsunuz? Serov, çok önceden "akademik" yani profesyonel müziğin halk müziğinin yanı sıra ve ondan bağımsız olarak gelişmesine işaret edip bu durumu eleştirdiği halde, neden bu konuda hatalar yapılmaktadır? Çalgısal ve senfonik müziğimizin halk müziği ile sıkı bir karşılıklı etkileme içinde geliştiği söylenebilir mi? Hayır, tam tersine. Senfoni bestecilerimizin halk müziğini değerlendirme konusunda gösterdikleri isteksizlik nedeniyle arada büyük bir uçurum doğmuştur, Serov'un halk müziğine karşı nasıl bir tutum takındığını hatırlayalım. "Güney Rus Türküleri Müziği" adlı makalesinde şöyle diyor:

"Halk türküleri, hiç bir şekilde tek tek bireylerin yaratıcılığının eseri değil, bütün halkın yapay müziğin bütün süslerinden arınmış olan besteleridir. Bu çiçekler, kendiliklerinden toprağı yarararak gün ışığına çıkarlar ve en ufak bir yazarlık ya da bestecilik hakkı talep etmeden serpilip gelişirler. Bu yüzden de kültürlü bestecilerin

limonlukta yetişen çiçekleri andıran eserlerine hiç mi hiç benzemezler. Başka bir deyişle halk türkülerinde, Gogol'un *Ölü Canlar*'da çok güzel bir şekilde belirttiği gibi, her sanat eserinin en büyük çekiciliği ve sırrı olan basitliğin bilgeliğini ve dokunulmamış yaratıcı dehayı buluruz.

“Saflığın harikulade giysisine bürünmüş olan bir zambak nasıl brokarın ve mücevherlerin pırıltısını sönmüştürse; halk müziği de o çocuksu basitliğiyle, bilgiçlerin konservatuarlarda ve müzik akademilerinde öğrettikleri cansız bilgi yığınının karmaşıklığından bin kez daha zengin ve güçlüdür.”

Ne kadar yerinde ve güçlü bir tanım! Esas sorun olan, müziğin gelişmesinin karşılıklı etkilemeyi temel alması, yani “akademik” müziğin halk müziği ile zenginleştirilmesi sorunu ne kadar doğru ifade edilmiştir! Bu fikir, son zamanlardaki teorik makalelerimizde ve eleştirilerde görülmez olmuştur.

Ulusal Müzik

Şimdi de ulusal müzik ile yabancı müzik arasındaki ilişkiyi ele alalım. Bazı yoldaşlar, çok haklı olarak, çağdaş Batı burjuva müziğine, yozlaşma müziğine karşı bir tutku, hatta belli bir yönelim olduğunu söylediler. Aynı şekilde bunun, Sovyet müziğindeki biçimci eğilimin temel özelliklerinden biri olduğu da belirtildi.

Rus müziği ile Batı Avrupa müziği arasındaki ilişki, Stasov'un “Yeni Rus Sanatına Vurulan Zincirler” adlı makalesinde çok doğru bir biçimde ele alınmıştır. Stasov bu makalede şöyle demektedir:

“Bilimi ve bilgiyi, müzik de dahil olmak üzere,

herhangi bir alanda reddetmek gülünç olur. Ama yalnızca geçmiş yüzyılların Avrupa'sındaki uzun skolastik dönemler dizisinin yükünü sırtlarında taşımayan yeni Rus müzikçileri bilime karşı doğru bir tutum takınabilirler: Ona saygı gösterirler ve getirdiği olanaklardan yararlanırlar, ama bunu yaparken abartmalı bir tutumdan kaçınırlar. Kuru ve bilgiççe aşırılıkları reddederler ve Avrupa'da binlerce insanın o kadar önem verdiği bilimsel cambazlık gösterilerine de karşı çıkarlar. Ve onun kutsal töresel sırları önünde uzun yıllar pasif bir biçimde boyun eğmezler.”

Stasov, Batı Avrupa klasik müziği konusunda işte bunları söylemişti. Çağdaş burjuva müziğine gelince, ondan yararlanmaya çalışmak boştur; çünkü bu müzik çürüme ve yozlaşma durumundadır, dolayısıyla ona karşı hayranlık eğilimi de gülünçtür.

Rus müziği ve daha sonra da Sovyet müziği konusunda yapılan her araştırma, onun, büyük bir güç haline gelmesinin nedeninin kendi ayakları üzerinde durması ve halkımızın iç dünyasının zenginliğini ortaya çıkarmasını mümkün kılan kendine özgü gelişme yollarını bulması olduğunu ortaya koyacaktır.

İster Rus müziği ister Sovyetler Birliği'ndeki diğer halkların müziği olsun, ulusal müziğin gelişerek çiçek açmasının sanatta enternasyonalizmin azaldığını gösterdiğini düşünenler büyük bir yanılğı içindedirler. Enternasyonalist sanat, ulusal sanatın gerilemesi ve sönükleşmesinden kaynaklanmaz. Tam tersine enternasyonalizm, ulusal kültürün serpilip geliştiği yerde boy verir. Bunu unutmak, kişiliğini yitirmek ve vatani olmayan bir kozmopolit durumuna düşmek demektir.

Yalnızca, yüksek düzeyde gelişmiş kendi müzik kültürüne sahip olan bir halk, diğer ulusların müzik zenginliğini değerlendirebilir. Kendi halkına sevgi ve saygı duymadan ne

müzikte ne de herhangi bir başka şey de enternasyonalist olmak mümkün değildir. SSCB'nin bütün deneyi bunu kanıtlar. İşte bu yüzden müzik alanındaki enternasyonalizmimiz ve diğer halkların yaratıcı dehasına duyduğumuz saygı, ulusal müziğin gerilemesi, yabancı biçimlerin körü körüne kopya edilmesi ve müzikteki bütün ulusal özelliklerin yok edilmesi temelinde değil, diğer uluslarla paylaşacağımız ulusal müzik kültürümüzün geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi temelinde yükselmektedir. Sovyet müziği ile yabancı müzik arasındaki ilişkiyi ele alırken bütün bunları akılda tutmalıyız.

Biçimci akımın klasik mirasın ilkelerinden uzaklaştığını belirtirken, konulu müziğin rolünü azalttıklarını da söylemeliyiz. Bu konu burada daha önce ele alındı ama sorunun özü yeterince açıklığa kavuşturulmadı.

Konulu müziğe o kadar ender rastlanmaktadır ki, neredeyse varlığını yitirdiği söylenebilir. İşler bir bestenin içeriğinin ancak açıklandıktan sonra anlaşılmasına kadar varmıştır. Eleştirmenler arasında yepyeni bir meslek, yeni bestelerin içeriğini çalındıktan sonra kişisel sezgiye dayanarak çözmeye çalışan yorumcular ortaya çıkmıştır. Bu içeriğin anlamının, çoğu zaman, bestecinin kendisi için de berrak olmadığı söylenmektedir. Konulu müzikten uzaklaşma, aynı zamanda, ilerici geleneklerden de uzaklaşma anlamına gelmektedir. Rus klasik müziğinin kural olarak konulu müzik olduğunu hepimiz bilirsiniz.

Burada yenilik sorunundan da söz edildi. Yeniliğin, biçimci akımın belli başlı özelliklerinden biri olduğu söylendi. Ne var ki, yenilik başlı başına bir amaç değildir. Yeninin eskiden daha iyi olması gerekir, yoksa bir anlamı kalmaz. Bana öyle geliyor ki, biçimciliğin savunucuları yenilik sözünü esas olarak kötü müziğin propagandasını yapmak amacıyla kullanıyorlar.

Her türlü çarpıtma ve acayıplığa yenilik adı verilmemelidir. Yalnızca büyük laflar etmekle kalmak istemiyorsak, eski olanın nesinden kopmak istediğimizi, yeni olarak da neye ulaşmak

istediğimizi iyi bilmeliyiz. Eğer bu yapılmazsa, yeniliğin sözünü etmenin bir tek anlamı olabilir: Müziğin temellerini revizyondan geçirmek ve müziğin, tutuculuk yüzünden değil de herhangi bir yeniliği ifade etmediği için terk edilmemesi gereken yasa ve ölçütlerinden uzaklaşmak.

Ayrıca yenilik her zaman ilerleme anlamına gelmez. Kendilerine, özgün olmadıkça yeni olamayacakları ve tutucu geleneklerin içine kısıлып kalacakları söylendiği için, birçok genç müzikaşının kafası karışmış durumdadır. Yenilik ilerleme ile eş anlamlı olmadığına göre bu türden fikirler yaymak, eğer kasıtlı değilse, hayal içinde yüzmek demektir. Üstelik biçimcilerin “yenilikleri” hiç de yeni değildir; onların bütün “yenilikleri” akla, Avrupa ve Amerika’nın çağdaş yoz müziğini getirmektedir. İşte gerçek “kuyrukçular” bunlardır.

Bir zamanlar bütün ilk ve ortaokullarda “deneysel” yöntemlerin ve “Dalton Planının” ne kadar gözde olduğunu hatırlayacaksınız. Buna göre, öğretmenin rolü asgariye indiriliyor ve her öğrenci dersin konusunu belirleyebiliyordu. Öğretmen sınıfa girer ve “bugün ne yapacağız?” diye sorardı. Öğrenciler, “bize Artika’yı anlat”, “bize Antarktika’yı anlat”, “bize Çapayev’i anlat”, “bize Dinye Prostroy’u anlat” derlerdi.

Bunun adı “deneysel” yöntemdi ama gerçekte bütün eğitim düzenini tersyüz ediyordu; öğrenciler öğretime hükmediyorlar, ders kitapları önemsenmiyor ve bir not verme sistemi bulunmuyordu. Bunların tümü yenilikti ama sorarım size, bu yenilikler ilerici miydi?

Partinin bu “yenilikleri” kaldırdığını biliyoruz. Neden? Çünkü, bunlar görünüşte son derece “sol” olsalar bile gerçekte tepeden tırnağa gericiydi ve okulun ortadan kalkmasına götürüyordu.

Bir başka örneği ele alalım. Sanat Akademisi kısa bir süre önce açıldı. Resim, sizin kardeş sanatınızdır. Bildiğiniz gibi bir zamanlar resimde güçlü burjuva eğilimler vardı. Bunlar kendilerini çeşitli zamanlarda aşırı “sol” bayraklar ve

fütürizm, kübizm, modernizm gibi isimler altında gösteriyorlardı, “kahrolsun yoz akademizm” sloganı altında yenilik peşinde koşuyorlardı ve bu yenilik merakı tek başlı ve kırk ayaklı, bir gözü size diğeri de Kuzey Kutbuna bakan bir kız resmi yapmakla en çılgın doruğuna ulaşıyordu.

Bütün. bunlar nasıl sonuçlandı? Yeni akımın tam bir fiyaskosuyla! Parti, Repin, Bryullov, Vereşçagin, Vasnetsov ve Surikov’un klasik mirasına gereken önemi yeniden verdi. Klasik resim hazinesini koruyup; resmi tasfiye edenleri yıktığımız zaman doğru hareket ettik mi? Belki de bu tür “okulların” varlığının sürmesi resmin tasfiyesi anlamına gelmezdi, ya da Merkez Komitesi klasik resim mirasını korumakla tutucu davranmıştı ve “gelenekçiliğin”, “kuyrukçuluğun” vb. etkisinde kalmıştı! Bunların hepsi saçmadır.

Müzikte de aynı şey geçerlidir. Klasik mirasın müzik kültürünün doruk noktası olduğunu iddia etmiyoruz. Eğer böyle bir şey söyleseydik ilerlemenin klasiklerle son bulduğunu kabul etmiş olurduk. Ne var ki, bugüne kadar klasikler aşılmamıştır. Bu da, Klasiklerde iyi olan ve Sovyet müziğinin daha da ilerlemesi için gerekli olan ne varsa onu almak, ondan öğrenmek ve öğrenmeyi sürdürmek gerektiğini ortaya koyar.

“Kuyrukçuluk” üzerine yapılan bir sürü gevezelik yüzünden gençlerimiz, klasiklerden öğrenmek konusunda korkak davranıyorlar. Bugünlerde geçerli olan slogan, klasikleri aşmaktır. Bu çok iyi bir şey olurdu, kuşkusuz. Ne var ki, klasikleri aşmak için önce onlara erişmek gerekir, oysa siz sanki bu iş olup bitmiş gibi davranıyorsunuz. Ama Sovyet dinleyicilerine sorarsanız, içerik, biçim, ezginin inceliği ve güzelliği açısından klasik müziğe yaklaşan bestelerin çoğalmasının hiçbir zararı yoktur. Eğer bunun adı “kuyrukçuluk” oluyorsa, bence “kuyrukçu” olmak hiç de küçültücü bir şey değildir!

Natüralizm

Şimdi de natüralist. çarpıtma konusuna gelelim. Müziğin sağlıklı ve doğal ölçütlerinden uzaklaşmanın çok sık görüldüğü ortadadır. Kaba natüralist etkenler gittikçe daha büyük ölçüde müziğimize sızmaktadır. Serov, doksan yıl önce, kaba natüralizm tutkusu konusunda şöyle uyarmıştı:

“Doğada, sonsuz sayıda birbirinden farklı ve çok çeşitli ses vardır. Bazı durumlarda onlara gürültü, gökgürültüsü, gümbürtü, çatırtı, su sesi, vızıltı, mırıltı, çınlama, inilti, gıcırta, ıslık, konuşma, fısıltı, hışırtı, vb. adı verilir; bazı durumlarda da sözle ifade edilemezler. Bu seslerin her biri müzik dilinde ancak olağandışı durumlarda, örneğin, çanların çalması, zillerin birbirine vurması, çelik üçgenin çınlaması ya da davulların ve teflerin çalınması durumlarında kullanılır. Müziğin kendine özgü materyali, belli karakterlerdeki seslerdir.”

Müzik eserlerinde zillerin ve davulların olağandışı olması ve kural olmaması doğru bir şey değil midir? Müzik eserlerine her türlü doğal sesin alınmaması gerektiği açık değil midir? Oysa, amaç ne olursa olsun geri bir adımı ifade eden bu affedilmez kaba natüralizm tutkusu aramızda ne kadar da yaygındır!

Açık söylemek gerekirse çağdaş bestecilerin çoğunun eserleri natüralist seslerle öylesine doludur ki, insana dışının dolgu makinasını ya da deyimi mazur görün, bir müzik cinayetini hatırlatmaktadır. Ama bunların hiçbiri güçlü eserler değildir.

Bu, akılsal olanın, yalnızca normal insan duygularının değil aynı zamanda normal insan aklının da ötesine atılmış bir adımdır. Hastalıklı bir durumun daha yüksek bir düzey olduğunu, şizofrenlerin ve paranoyakların çılgınlık

nöbetlerinde, sıradan bir insanın normal durumunda ulaşamayacağı ruhsal doruklara ulaşabileceklerini öne süren moda “teoriler” bulunduğu bir gerçektir. Bu “teoriler”in ortaya çıkması kuşkusuz bir rastlantı değildir. Bunlar burjuva kültürünün yozlaşma ve çürüme dönemine özgü teorilerdir. Böyle “deneyleri” çılgınlara bırakalım ve bestecilerimizden normal insani müzik yapmalarını isteyelim.

Müzik yaratıcılığının yasa ve ölçütlerinin bir yana bırakılmasının sonucu ne olmuştur? Müzik, ona kötürüm bırakmak isteyenlerden öç almıştır. Müzik, içerikten ve yüksek bir sanat değerinden yoksun kalır da kaba ve çirkin bir hale gelirse, kendi varlık nedeni olan gerekleri yerine getiremez ve müzik olmaktan çıkar.

Bolşevik Partisinin Merkez Komitesinin müzikte güzellik ve incelik araması sizleri şaşırtabilir. Evet, güzel ve uyumlu müzikten, Sovyet halkının sanat zevkini ve estetik ihtiyacını karşılayabilecek müzikten yana olduğumuzu ilan ediyoruz. Ve bu zevkler ve ihtiyaçlar olağanüstü derecede yükselmiştir. Halk, bir müzik eserini halkımızın ve çağımızın ruhunu derinlemesine yansıtıp yansıtmadığına ve geniş kitleler tarafından anlaşılabilme derecesine bakarak değerlendiriyor.

Müzikte dehanın kanıtı nedir? Yalnızca küçük bir estetikçiler grubu tarafından anlaşılabilmesi değildir; bir müzik eserinin deha eseri olması, içerik ve derinliğinin derecesi, ustalığı, onu beğenen insanların ve coşku verdiği insanların sayısı ile kanıtlanır. Hemen alkışlanan her şey bir deha eseri değildir; ama gerçek deha hemen alkışlanır ve deha ne kadar büyükse, geniş kitleler tarafından o kadar daha fazla anlaşılır.

A. N. Serav, “sanatlarındaki gerçek ve zamana meydan okuyan güzellik olmasaydı ne Homer, Dante ve Shakespeare, ne Rafael, Tizian ve Poussin, ne de Palestrina, Handel ve Gluck hayranlık toplayabilirdi” derken çok haklıydı.

Bir müzik eseri ne kadar büyükse hitap ettiği insan ruhunda da o kadar duyarlı titreşimler yaratır. Müziksel algılama

açısından insan o kadar olağanüstü bir alıcı, binlerce dalgası olan bir alıcıdır ki, onun için bir tek nota, bir tek tel ya da bir tek duygu yeterli değildir. Çağdaş insan, özellikle Sovyet insanı öylesine karmaşık bir alıcıdır ki, yalnızca bir tek noktayı, birkaç teli çalmasını bilen bir besteci yetersiz kalır. Glinka, Çaykovski ve Serav, Rus halkının müzik açısından çok gelişmiş olduğunu yazıyorlardı ve üstelik bunu klasik müzik henüz halk arasında yaygınlık kazanmamışken söylüyorlardı. Sovyet iktidarı yıllarında halkın müzik kültürü olağanüstü bir düzeye ulaştı. Daha önce yalnızca müziğe yatkın olan halkımızın sanat zevki, klasik müziğin büyük ölçüde yaygınlaşması sonucunda son derece zenginleşti.

Müziğin yoksullaşmasına izin verirsiniz ve Muradeli'nin operasında olduğu gibi orkestranın sunduğu bütün olanakları ve şarkıcıların olanca yeteneklerini sonuna kadar değerlendiremezseniz, dinleyicilerinizin müzik konusundaki taleplerini karşılayamazsınız. Ne ekerseniz onu biçersiniz. Halkın anlamadığı eserler yazan besteciler, müziklerini halk bugün anlamasa bile yarın olgunlaştığı zaman anlar diye düşünmesinler. Halkın, anlamadığı müziğe ihtiyacı yoktur. Besteciler halka kızmayı bırakıp kendilerine kızmalıdır. Halkı neden memnun edemediklerini, neden onun beğenisini kazanamadıklarını anlamak ve halkın bu eserleri anlamasını ve beğenmesini sağlamak için ne yapmaları gerektiğini bulmak için eserlerini eleştirici bir şekilde gözden geçirmelidirler. Yaratıcı çalışmalarını bu temel üzerinde yeniden düzenlemelidirler.

Sanatsal Ustalık

Biraz da sanatsal ustalığın yitirilmesi tehlikesine değinmek istiyorum. Biçimci akım müziğin yoksullaşmasını ve onunla birlikte sanatsal ustalığın yitirilmesi tehlikesini getirir. Buna

bağlı olarak bir diğer yaygın hatayı incelemeliyiz. Bu hata, klasik müziğin daha basit, çağdaş müziğin ise daha karmaşık olduğu ya da çağdaş müziğin tekniğinin karmaşıklığının ileri bir adımı ifade ettiği inancıdır. Bütün gelişmenin basitten karmaşığa doğru ve özelden genele doğru olması, bu sonuncu görüşün gerekçesini oluşturmaktadır.

Her türden karmaşıklığın, ustalığın gelişmesi anlamına geldiği doğru değildir. Hangi türden olursa olsun, karmaşıklığın ilerlemeyi yansıttığını düşünen kimse büyük bir yanlış içinde demektir. İşte size bir örnek: Rus yazı dilinin çok sayıda yabancı sözcük içerdiğini biliyoruz ve Lenin'in yabancı sözcüklerin yanlış kullanımıyla nasıl alay ettiğini ve anadilimizin yabancı etkilerden arındırılması gerektiğini kuvvetle savunduğunu da biliyoruz. Rus dilinde tam karşılığı olan bir sözcüğün yerine yabancı karşılığını geçirerek dili karmaşıktırmak, hiçbir zaman ileri bir adım olmamıştır. Örneğin, *losung* ("slogan" sözcüğünün Almancası) yerine artık Rusça *Prizyv* kullanılmaya başlanmıştır; bu tür bir değişiklik ileri bir adımı ifade etmez mi? Müzikte de aynı şey, geçerlidir. Bestecilik yöntemlerinin tümüyle yapay bir biçimde karmaşıktırılması, müziğin yoksullaştırılması yönündeki bir eğilimi gizler.

Müzik dilinin ifade yeteneği gitgide azalmaktadır. Müziğe o kadar kaba ve uyumsuz etkenler sokulmaya başlanmıştır ki, zevk duyurma görevini yerine getiremez olmuştur.

Yoksa müziğin estetik özelliği ortadan kaldırılmalı mıdır? Yeniliğin anlamı bu mudur? Müzik kendi kendine bir konuşmaysa, besteci kendisiyle mi konuşmaktadır? Eğer öyleyse halka neden aktarılıyor? Bu müzik halka karşı ve sapına kadar bireyci bir nitelik kazanmaktadır ve halkın onun yazgısına karşı kayıtsız olması son derece haklıdır. Eğer dinleyicilerin kaba, çirkin, atonaliteye ve sürekli uyumsuzluğa dayanan müziği beğenmeleri isteniyorsa, uyumsuz sesler ve uyumsuz ses bileşimleri kural, uyumluluk ise kuraldışı bir

duruma gelmişse, işte o zaman müziğin temel ölçütleri terk edilmiş demektir.

Kübizmin ve fütürizmin, resmi yozlaştırmaktan başka bir amacı olmadığı gibi, bütün bunların da müziğin varlığına yönelmiş bir tehdit olduğu açıktır. Müziğin bütün çeşitliliğini göz ardı etmek doğru değildir. Bunun neye yol açtığı gene Muradeli'nin operasında görülebilir. Büyük sanat ustalarının bu konuda ne kadar esnek olduklarını hatırlayalım. Onlar halkın çeşitli türlerde müzik istediğini çok iyi anlıyorlardı. Sizler neden onlara hiç benzemiyorsunuz? Sizler bu konuda, sanatlarının doruğunda oldukları halde halk için şarkılar, solo olarak, koroyla ya da orkestra ile söylenen şarkılar yazan bestecilerden çok daha katınsınız.

Ezgi ortadan kaybolmaya başlamıştır. Ezginin yok olması pahasına ritme büyük önem verilmesi çağdaş müziğin özelliklerinden biridir. Oysa müziğin ancak, belli bir uyumlu bileşim içinde temel unsurları barındırdığı takdirde zevk verebileceğini biliyoruz. Tek yanlı bir biçimde yalnızca birine önem vermek müziğin çeşitli unsurları arasındaki doğru etkilenmeyi bozar ve doğal olarak normal insan kulağı tarafından kabul edilemez.

Müzik araçlarının, işlevleri dışındaki amaçlar için kullanılmaları da çarpıtma anlamına gelir; örneğin piyanonun vurgulu çalgı olarak kullanılması. Çalgısal müziğin tek yanlı gelişmesi uğruna sözlü müziğin rolü azaltılmaktadır. Bizzat sözlü müzik de normal şarkı ölçütlerinin ihtiyaçlarına gitgide daha az cevap verir olmuştur. Burada Derjinskaya ve Katulskaya yoldaşlar tarafından dile getirilen, şarkıcıların eleştirileri tümüyle dikkate alınmalıdır.

Bütün bunlar ve müzik sanatının ölçütlerinden buna benzer uzaklaşmalar, yalnızca müziğin temellerinin çığnenmesini değil, aynı zamanda normal insan kulağının temel fizyolojisine karşı bir saldırıyı da ifade eder. Ne yazık ki, müziğin insan organizması üzerindeki fizyolojik etkisini ele alan teori, henüz

yeterince gelişmemiştir. Gene de kötü, uyumsuz müziğin hiç kuşkusuz ruhsal ve fizyolojik işlevlerin dengesini bozduğu, akılda tutulmalıdır.

Sovyet Müziğinin Görevleri

Bütün bunlardan ne gibi sonuçlar çıkarılabilir? Klasik mirasın önemi tamamen kabul edilmelidir. Biçimci akımın müzik için oluşturduğu yıkıcı tehdit üzerinde önemle durulmalı ve müzik kültürünün büyük ustalarının kurduğu sanat yapısına saldırıya geçen bu akım mahkum edilmelidir. Bestecilerimiz yönlerini yeniden çizmeli ve halka yönelmelidirler. Bestecilerimizin tümü, devletin ve halkın çıkarlarını temsil eden Partimizin yalnızca sağlıklı ve ilerici bir müzik akımını, Sovyet sosyalist gerçekçilik akımını destekleyeceğini kavramalıdır.

Yoldaşlar, eğer Sovyet bestecisi yüce adına layık olmak istiyorsanız, halka bugüne kadar olduğundan daha iyi hizmet etmek yeteneğine sahip olduğunuzu kanıtlamalısınız. Zor bir sınavla karşı karşıyasınız. Müzikte biçimci akım Parti tarafından on iki yıl önce mahkum edilmişti. O günden bu yana, biçimci akıma kapılanların da dahil olduğu birçoğunuza, Hükümet, Stalin ödülü verdi. Bu ödüller birer avans niteliğindedir. Bestelerinizin hatasız olduğunu düşünmüyorduk, ama sabırlı davranıyor ve bestecilerimizin doğru yolu seçme gücünü kendilerinde bulacaklarını umuyorduk. Ama artık Partinin işe karışmasının zorunlu olduğunu herkes görmektedir. Merkez Komitesi sizlere açıkça, sizin seçmiş olduğunuz yolda yürümekle müziğimizin hiçbir zaman başarı kazanamayacağını söylüyor. Sovyet bestecilerinin iki tane büyük sorumluluk isteyen görevi vardır. En önemlisi, Sovyet müziğini geliştirmek ve yetkinleştirmektir. İkincisi de, Sovyet müziğini yoz burjuva etkenlerin sızmasına karşı korumaktır. SSCB'nin, bütün diğer alanlarda olduğu gibi,

insanlığın müzik kültürünün gerçek bekçisi ve burjuva yozlaşma ve çürümesine karşı insan uygarlığının kalesi olduğunu unutmamalıyız.

Yabancı burjuva etkilerin, Sovyet müzik kültürünün hazinelerini çağdaş burjuva sanatının zavallı paçavralarıyla değiştirmek gibi anlamsız ve çılgınca bir girişim içindeki bazı Sovyet aydınlarının zihinlerindeki kapitalist dünya görüşünün kalıntılarına uygun düştüğü gerçeğini de hesaba katmalıyız. Bu bakımdan Sovyet bestecilerinin yalnızca müzik kulağı değil, siyasal kulağı da son derece duyarlı olmalıdır. Halkla olan ilişkiniz eskisinden çok daha fazla olmalıdır. Müzik kulağı aynı zamanda bir “eleştiri kulağı” da olmalıdır. Batı sanatının geçtiği çeşitli aşamaları izlemelisiniz. Ancak göreviniz yalnızca Sovyet müziğine yabancı etkilerin sızmasını önlemek değil, aynı zamanda Sovyet müziğinin üstünlüğünü pekiştirmek ve geçmişte iyi olan ne varsa hepsini bağrında taşıyacak, bugünkü Sovyet toplumunu yansıtacak ve halkımızın kültürünü ve komünist bilincini daha da yükseltecek güçlü bir Sovyet müzik kültürü yaratmaktır.

Biz Bolşevikler, kültür mirasımızı reddetmeyiz. Tam tersine, bütün halkların ve çağların kültür mirasını, ondan, Sovyet emekçi halkının çalışmada, bilim ve kültürde büyük başarılar kazanması için esin kaynağı olacak ne varsa özümlemek amacıyla eleştirici bir gözle inceleriz. Bu konuda halka yardımcı olmalısınız. Bu görevi üstlenmez, canla başla onu yerine getirmeye koyulmaz ve ona bütün coşku ve yaratıcılığımızı dökmezseniz, tarihsel görevinizi yerine getirmiyorsunuz demektir.

Yoldaşlar, bizler kendi zamanlarında yeteneklerini bütün dünyaya kabul ettiren ve halkımıza onur kazandıran “Güçlü Azınlık”tan sayıca daha fazla ve daha etkili bir grubun kendi “Güçlü Azınlık”ımızın yaratılmasını içtenlikle istiyoruz. Bu amaca ulaşabilmek için sizleri zayıflatacak her şeyden arınmalı ve yalnızca sizleri güçlü kılacak araçları ve silahları

seçmelisiniz. Büyük müzik mirasımızdan tam anlamıyla yararlanabilir ve aynı zamanda onu yüce çağımızın yeni ihtiyaçlarına uygun bir anlayışla geliştirebilirsiniz. Sovyet “Güçlü Azınlık”ı haline gelebilirsiniz. Şu anda içinde bulunduğunuz gerilikten bir an önce çıkmanızı ve böylece kendinize hızla yeni bir yön vererek bütün Sovyet halkının gurur duyacağı şanlı bir Sovyet bestecileri topluluğu haline gelmenizi diliyoruz.

FELSEFE ÜZERİNE

SOVYET FELSEFE İŞÇİLERİ KONFERANSINDA KONUŞMA* 1947

Yoldaşlar, Aleksandrov yoldaşın kitabı üzerindeki tartışma, yalnızca kitapla sınırlı kalmamıştır. Felsefe cephesinin daha genel sorunlarını kapsayacak biçimde yaygınlık ve derinlik kazanmıştır. Tartışma, felsefe alanındaki bilimsel çalışmalarımızın durumu konusunda yapılan “ülke çapında bir konferans haline gelmiştir. Bu, kuşkusuz, doğal ve iyi bir şeydir. Felsefe tarihi konusunda bir ders kitabının, bu alandaki ilk Marksist ders kitabının hazırlanması, bilimsel ve siyasal önemi çok büyük olan bir görevdir. Bu nedenle Merkez Komitesinin soruna bunca önem vermesi ve bu tartışmayı düzenlemesi bir rastlantı değildir.

Felsefe tarihiyle ilgili iyi bir ders kitabının hazırlanması, aydınlarımızı, kadrolarımızı, gençliğimizi yeni, güçlü bir ideolojik silahla donatmak ve aynı zamanda Marksist-Leninist felsefenin gelişmesinde ileri bir adım atmak demektir. Böyle bir ders kitabının kıstaslarını yüksek tutmanın gerekliliğine de tartışmada değinildi. Dolayısıyla tartışma alanının genişletilmesi iyi oldu. Yalnızca ders kitabının değerlendirilmesi ile ilgili sorunları ele almakla kalmayıp felsefe çalışmasının daha geniş sorunlarını da tartıştığımız için, elde ettiğimiz sonuçlar kuşkusuz çok önemli olacaktır.

Her iki konuyu da ele almak istiyorum. Tartışmayı özetlemek niyetinde değilim, bu yazarın görevidir. Ben yalnızca tartışmaya katılmış biri olarak konuşuyorum.

* G. F. Aleksandrov'un *Batı Felsefesi Tarihi* adlı ders kitabının yayınlanması Sovyetler Birliği'nde geniş bir tartışmaya yol açtı. 24 Haziran 1947'de, bu kitabın eleştirisinin yapıldığı bir konferans toplandı. Jdanov'un konuşması işte bu konferansta yapılmıştır.

Baskin yoldaşın bütün uyarılarına karşın alıntılara başvurma yöntemini kullanacağım için şimdiden özür dilerim. Felsefe denizinin onun gibi eski bir kurdu için denizlerde ve okyanuslarda pusula olmadan, gemicilerin dediği gibi, yalnızca sezgilerine dayanarak yol almak kolaydır. Ama Felsefe gemisine ilk kez, müthiş bir fırtına hüküm sürerken ayak basan benim gibi bir aceminin, alıntıları, doğru yoldan ayrılmayı sağlayacak bir tür pusula olarak kullanılmasını hoş görmelisiniz. Şimdi ders kitabı üzerine söyleyeceklerime geçiyorum.

1. Aleksandrov Yoldaşın Kitabının Eksiklikleri

Felsefe tarihi konusundaki bir ders kitabının bence en temel olan şu koşullara uygun olmasını beklememizdir:

- 1) Konunun, bir bilim olarak felsefe tarihinin açık seçik bir tanımının yapılması gerekir.
- 2) Ders kitabı bilimsel olmalıdır; yani, diyalektik ve tarihi materyalizmin günümüzde ulaştığı temel başarılarla dayanmalıdır.
- 3) Felsefe tarihi kuru ve cansız değil yaratıcı bir biçimde yazılmalıdır; doğrudan doğruya güncel görevlerle bağlantılı olmalı, onların açıklığa kavuşturulmasını sağlamalı ve felsefenin daha da gelişmesinin yönelimine ışık tutmalıdır.
- 4) Sözü edilen olguların tamamen doğrulanmış olması gerekir.
- 5) Üslubu açık, kesin ve ikna edici olmalıdır.

Bence bu ders kitabı bu özelliklere sahip değildir.

Önce bilim konusunu ele alalım.

Kivenka yoldaş, Aleksandrov yoldaşın bilimin konusu ile ilgili berrak bir tanım vermediğini belirtti. Aynı zamanda

kitabın, kendi başına önemli olan ama sorunun ancak tek tek yönlerini açıklayan birçok tanım içermesine karşın, kapsamlı bir genel tanım vermediğini de söyledi. Bu tespit bütünüyle doğrudur.

Aynı şekilde, bir bilim olarak felsefe tarihi de tanımlanmış değildir. 14. sayfada verilen tanım yetersizdir. 22. sayfadaki, temel bir tanım olarak düşünüldüğü için italikle yazılmış tanım da öz olarak yanlıştır. Yazarın, “felsefe tarihi, insanın kendini çevreleyen dünya konusundaki bilgisinin gelişmesinin, ilerlemesinin tarihidir” şeklindeki düşüncesini kabul edecek olursak, bu, felsefe tarihinin genel olarak bilimin tarihiyle çakıştığını ve bu durumda felsefenin bilimlerin bilimi olduğunu kabul ettiğimiz anlamına gelir. Bu düşünce ise Marksizm tarafından çok önce reddedilmişti.

İdealizme Karşı Materyalizm

Aynı şekilde yazarın, felsefe tarihinin birçok çağdaş düşüncenin doğmasının ve gelişmesinin tarihi olduğu şeklindeki iddiası da doğru değildir; çünkü, burada “çağdaş” kavramı “bilimsel” kavramıyla özdeş tutulmuştur ve bu da doğal olarak yanlıştır. Felsefe tarihini tanımlarken, Marx, Engels, Lenin ve Stalin’in felsefe bilimi konusundaki tanımlarından yola çıkmak gerekir.

“Hegel felsefesinin bu devrimci yönü Marx tarafından benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Diyalektik materyalizmin, artık diğer bilimlerin üstünde olan bir felsefeye ihtiyacı yoktur. Daha önceki felsefeden düşünce bilimi ve onun yasaları, biçimsel mantık ve diyalektik kalmıştır. Marx’ın anladığı biçimde ve Hegel’in de anlayışına uygun olarak diyalektik, şimdi bilgi teorisi ya da epistemoloji adı verilen şeyi kapsar; bilgi teorisinin de, bilginin kaynağını ve

gelişmesini, bilgisizlikten bilgiye geçişi inceleyerek ve genelleştirerek, konusunu tarihsel olarak ele alması gerekir.” (Lenin, Karl Marx.)

Sonuç olarak bilimsel felsefe tarihi, bilimsel materyalist dünya görüşünün ve onun yasalarının doğuşunun ve gelişmesinin tarihidir. Materyalizm, idealist akımlara karşı mücadele içinde geliştiği için, felsefe tarihi de materyalizmin idealizme karşı mücadele tarihidir.

Diyalektik ve tarihi materyalizmin günümüzde ulaştığı başarılarından yararlanması açısından bakıldığında da kitabın bilimsel niteliğinin, derinliğinin ve kapsamının ciddi bir biçimde eksik olduğu görülür.

Felsefe Alanında Devrim

Yazar, felsefe tarihini ve felsefe düşünce ve sistemlerinin gelişmesini, nicelik değişikliklerinin birikimi yoluyla gerçekleşen düz ve evrimsel bir süreç olarak tanımlıyor. Marksizmin, basit bir biçimde, daha önceki ilerici öğretilerin, esas olarak Fransız materyalistlerinin, İngiliz ekonomi-politikçilerinin ve Hegel’in idealist okulunun öğretilerinin bir devamı olduğu izlenimi yaratılıyor.

475. sayfada yazar, Marx ve Engels’ten önceki felsefe teorilerinin zaman zaman büyük keşifler oluşturmakla birlikte vardıkları bütün sonuçların tümüyle tutarlı ve bilimsel olmadığını söylüyor. Böyle bir tanım Marksizmi Marksizm öncesi felsefe istemlerinden yalnızca bütün sonuçları tümüyle tutarlı ve bilimsel bir teori olmasıyla ayırır. Sonuç olarak da Marksizm ile Marksizm öncesi felsefe öğretileri arasındaki fark yalnızca ikincisinin tamamen tutarlı ve bilimsel olmayışına indirgenmiş olur; eski düşünürler yalnızca “yanılmışlardır”.

Gördüğünüz gibi burada yalnızca bir nicelik değişmesi

sorunu vardır. Ne var ki, bu metafizik bir anlayıştır. Marksizmin doğuşu felsefede gerçek bir keşif, bir devrimdir. Her keşif, her sıçrama, süreçteki her kesinti, yeni bir duruma her geçiş gibi Marksizm de daha önceki nicelik birikimi olmadan, bu durumda, felsefenin Marx ve Engels'in keşiflerinden önceki gelişme aşamaları olmadan ortaya çıkamazdı. Ne var ki, yazarın, Marx ve Engels'in, ne kadar ileri olursa olsunlar daha önceki bütün felsefe sistemlerinden nitelik bakımından farklı, yeni bir felsefe yarattıklarını kavramadığı açıktır.

Marksist felsefenin bütün önceki felsefelerle ilişkisini ve Marksizmin felsefede gerçekleştirdiği temel değişikliği, yani onu bir bilim haline getirdiğini hepimiz biliyoruz. Bu durumda, yazarın, dikkatini Marksizmde yeni ve devrimci olan unsurlar üzerinde değil de, Marksizmi Marksizm-öncesi felsefenin gelişmesine bağlayan unsurlar üzerinde toplaması, daha da gariptir. Oysa Marx ve Engels kendi keşiflerinin, eski felsefenin sonu anlamına geldiğini belirtmişlerdi.

Marksizm ve Eski Felsefenin Sonu

Yazarın, felsefenin tarihsel gelişme sürecini kavramadığı açıktır. Kitabın başlıca kusuru değilse bile önemli kusurlarından biri, tarihsel süreç içinde yalnızca şu ya da bu felsefi soruna ilişkin görüşlerin değişmekle kalmadığını, aynı zamanda bizzat bu sorunların kapsamının, bizzat felsefenin konusunun sürekli olarak değiştiğini göz ardı etmesidir; oysa bu olgu, insan bilgisinin diyalektik niteliğine tamamen uygundur ve bu noktanın bütün gerçek diyalektikçiler için açık olması gerekir.

Aleksandrov yoldaş, kitabınının 24. sayfasında, eski Yunanlıların felsefesini anlatırken şöyle yazıyor: “Bağımsız bir bilgi alanı olarak felsefe, köleci eski Yunan toplumunda ortaya

çıktı.” Daha sonrada şöyle diyor: “Özel bir bilgi alanı olarak İÖ altıncı yüzyılda ortaya çıkan felsefe, giderek yaygınlaştı.”

Peki ama, eski Yunanlıların felsefesinin özel, ayrılmış bir bilgi dalı olduğunu söyleyebilir miyiz? Kesinlikle hayır. Yunanlıların felsefi görüşleri, doğa bilimleriyle ve siyasal görüşleriyle öylesine sıkı bir şekilde iç içe geçmişti ki, biz daha sonra ortaya çıkmış olan kendi bilimler sınıflamamızı Yunan bilimine yamayamayız, buna hakkımız yoktur. Yunanlılar esas olarak bir tek, henüz ayrılmamış bilim tanıyorlardı ve buna, felsefe kavramları da giriyordu. İster Demokrit’i, ister Epikür’ü, ister Aristo’yu alalım; hepsi Engels’in “en eski Yunan filozoflarının aynı zamanda doğa araştırmacıları oldukları” (F. Engels, *Doğanın Diyalektiği*, s. 245) yolundaki fikrini aynı derecede doğrulamaktadırlar.

Felsefenin gelişmesinin kendine özgü niteliği, doğaya ve topluma ilişkin bilimsel bilgi geliştikçe müsbet bilimlerin birbiri ardından felsefeden ayrılmış olmalarında yatar. Dolayısıyla felsefenin alanı, müsbet bilimlerin gelişmesi sonucu sürekli olarak daralmıştır. (Bu sürecin bugün bile sona ermemiş olduğunu ekleyebilirim.) Doğa ve toplum bilimlerinin bu şekilde felsefenin vesayetinden kurtuluşu, gerek doğa ve toplum bilimleri için, gerekse felsefenin kendisi için bir ilerleme oluşturmaktadır.

En kesin anlamıyla mutlak gerçeğe ulaştıklarını iddia eden geçmiş felsefe sistemlerinin kurucuları, bilimler-üstü kalmaya çalıştıkları ve dolayısıyla kendi şemalarıyla bilimi cendereye soktukları, gerçek hayatın değil kendi felsefi sistemlerinin ihtiyaçlarının ortaya çıkardığı vargıları, yaşayan insan bilincine kabul ettirmeye kalkıştıkları için, doğa bilimlerinin gelişmesine katkıda bulunamadılar. Böylece felsefe, en olmadık bilgi, vargı, varsayım ve düpedüz hayal döküntülerinin üst üste yığıldığı bir müze haline geldi. Felsefe gene de bir olayı gözlemlerine ve düşünme aracı olarak iş görmekle birlikte, dünyayı pratik bakımından etkileme aracı, dünyayı kavrama aracı olarak

henüz yararlı değildi.

Bu türden son sistem, bütün diğer bilimleri kendine bağımlı kılan ve onları kendi kategorilerinin Prokrustes yatağına sıkıştırılmaya çalışan bir felsefi yapı kurmaya kalkışan Hegel'in sistemiydi. Hegel bütün çelişmeleri çözeceğini sanıyordu ama kendi sezdiği, ancak anlamadığı ve dolayısıyla yanlış kullandığı diyalektik yöntemle umutsuz bir çelişme içine düştü. Bununla birlikte:

“ ... Felsefenin bu şekilde ifade edilen amacının, ancak bütün insanlık tarafından ilerleme ve gelişme içinde yerine getirilebilecek olan bir görevin, bir tek filozofa verilmesinden başka bir anlama gelmediğini kavradığımız andan itibaren, bugüne kadar kabul edilegelmiş anlamıyla felsefe son bulmuş demektir. Bu yolla ya da herhangi bir tek birey tarafından elde edilemeyecek olan ‘mutlak gerçeği’ kovalamak yerine, müsbet bilimlerin yolundan giderek, ulaşılabilir, görelî gerçekleri kovalamak ve bu bilimlerin yargılarını diyalektik düşünce aracılığıyla özetlemek gerekir.” (F. Engels, *Ludwig Feuerbach*, s. 25.)

Marx ve Engels'in keşfi; eski felsefenin, yani dünyanın genel bir açıklamasını yapmak iddiasında olan felsefenin sonu demektir.

Aleksandrov yoldaşın belirsiz ifadeleri, Marx ve Engels'in felsefi keşiflerinin büyük devrimci anlamını bulandırmaktadır; çünkü o, Marx'ı önceki filozoflarla birleştiren unsurları vurgularken, Marx'la birlikte felsefe tarihinde yepyeni bir dönemin, felsefenin ilk kez bir bilim haline geldiği bir dönemin başladığını belirtmeyi ihmal ediyor.

Proletaryanın Bilimsel Felsefesi

Bu hataya sıkı sıkıya bağlı olarak, Aleksandrov'un kitabında felsefe tarihinin bir felsefe okulundan bir diğerine adım adım geçiş şeklinde, yani Marksist olmayan bir şekilde işlendiğini de görüyoruz. Proletaryanın bilimsel dünya görüşü olarak Marksizmin ortaya çıkmasıyla birlikte, felsefenin tek tek bireylerin uğraşı, hayattan ve halktan kopuk ve halka yabancı bir avuç filozof ile müritlerinden oluşan felsefe okullarının malı olduğu o eski felsefe tarihi dönemi kapanmaktadır.

Marksizm böyle bir felsefe okulu değildir. Tam tersine o, küçük bir seçkinler zümresinin, aydınlar aristokrasinin malı olan eski felsefenin yerini almaktadır. Marksizm, felsefe tarihinde yepyeni bir dönemin, felsefenin kapitalizmden kurtulmak için savaştığı proletarya kitlelerinin elinde bilimsel bir silah haline geldiği bir dönemin başladığını belirlemektedir.

Önceki felsefe sistemlerinden farklı olarak Marksist felsefe, diğer bilimlerin üzerinde bir bilim değildir; tersine, bir bilimsel araştırma aracıdır, bütün doğa ve toplum bilimlerine nüfuz eden ve onlar geliştikçe kendini onların ürünleriyle zenginleştiren bir yöntemdir. Bu anlamda Marksist felsefe, bütün geçmiş felsefenin en tam ve en kesin yadsınmasıdır. Ama Engels'in önemle belirttiği gibi yadsımak, sadece "hayır" demek anlamına gelmez. Yadsımak sürekliliği kapsar, insan düşüncesi tarihinin her ileri ve ilerici ürününün yeni ve daha yüksek bir sentez içinde özümlemesi, eleştireci bir şekilde yeniden biçimlendirilmesi ve bütünleştirilmesi anlamına gelir.

Dolayısıyla Marksist diyalektik yöntem artık var olduğuna göre felsefe tarihi bu yöntemin doğuşunu hazırlayan gelişmelerin tarihini de içermeli, bu yöntemin yükselişini şekillendiren etkenleri gözler önüne sermelidir. Aleksandrov'un kitabı mantığın ve diyalektiğin tarihini vermiyor, mantık kategorilerinin insan pratiğinin bir yansıması olarak gelişmesini göstermiyor; bu nedenle Lenin'in, kitabın girişinde aktarılan, diyalektik mantığın her kategorisinin insan düşüncesinin gelişme tarihinin bir düğüm noktası olarak ele

alınması gerektiği yolundaki sözü, havada kalmaktadır.

Kitabın felsefe tarihini ancak Marksist felsefenin doğuşuna, yani 1848'e kadar getirmesi, kesinlikle mazur görülemez. Son yüzyıllık felsefe tarihini sunmayan bir eserin bir ders kitabı sayılamayacağı ortadadır. Ne girişte, ne de önsözde bu konuda bir açıklama bulunmadığından, yazarın bu dönemi niçin bu kadar acımasız bir şekilde budadığı anlaşılmamaktadır.

Nedeni açıklanmayan bir diğer nokta da, Rus felsefesinin gelişme tarihinin kitaba alınmamış olmasıdır. Bunu koyup koymamanın bir ilke sorunu olduğunu belirtmek bile gereksizdir. Yazarı genel bir felsefe tarihine Rus felsefe tarihini katmamaya iten etkenler ne olursa olsun, bu tutum nesnel olarak Rus felsefesinin rolünün küçük görülmesi, felsefe tarihinin yapay bir biçimde Batı Avrupa felsefesi tarihi ve Rus felsefesi tarihi olarak ikiye bölünmesi anlamına gelmektedir. Yazar böyle bir ayrımın nedenini açıklamaya gerek görmüyor. Bu ayrım, burjuvazinin kültürü "Batı" ve "Doğu" kültürü olarak ikiye bölmesini sürdürmekte ve Marksizmi bölgesel bir "Batı" akımı olarak sunmaktadır.

Girişin 6. sayfasında, yazar tam tersi tutumu hararetle savunuyor:

"Geçmişin felsefe sistemlerinin, Rus felsefesinin klasikleri tarafından yapılmış olan derin eleştirisini titizlikle incelemeyen ve ondan yararlanmadan, Batı Avrupa ülkelerindeki felsefi düşüncenin gelişimi konusunda bilimsel bir kavrayışa ulaşmak olanaksızdır."

Öyleyse yazar niçin kitabında bu doğru tutuma bağlı kalmamıştır? Bu nokta tamamen karanlıktır ve kitabın keyfi bir şekilde 1848'de sona erdirilmesiyle birlikte ele alındığında, kötü bir izlenim bırakmaktadır.

Tartışma sırasında söz alan yoldaşlar, Doğu felsefesi

tarihinin sunuluşunda” da boşluklar olduğuna işaret ettiler.

Kitabın bu nedenle de köklü bir şekilde gözden geçirilmesinin gerektiği açıktır.

Bazı yoldaşlar; bir yazarın izleyeceği yolu sunması gereken girişin, konunun incelenmesine ilişkin görev ve yöntemleri doğru olarak belirlediğini, ancak yazarın şu ya da bu şekilde buradaki vaatlerini yerine getirmediğini söylediler. Ben bu eleştirinin yetersiz olduğu kanısındayım; çünkü girişin kendisi de hatalıdır ve eleştiriye dayanabilecek durumda değildir.

Felsefe tarihinin konusunun yanlış ve belirsiz bir şekilde tanımlandığını daha önce belirttim. Ama dahası var. Girişte başka teorik hatalar da yer almaktadır. Bazı yoldaşlar yazarın, Marksist-Leninist felsefe tarihinin temellerini ele alırken, aslında bu konuyla doğrudan bir ilgileri bulunmadığı açık olan Çernişevski, Dobrolyubov ve Lothonosov’dan zorlama bir şekilde söz ettiğini belirttiler. Kaldı ki, sorun bundan ibaret de değildir. Bu büyük Rus bilim adamlarının ve filozoflarının eserlerinden yapılan alıntılar kötü bir şekilde seçilmiştir. Bu alıntuların içerdiği teorik önermeler Marksist bakış açısından yanlış ve hatta tehlikelidir. Rasgele bir şekilde ve yazarın işlemekte olduğu konuyla hiçbir ilgileri bulunmaksızın seçilmiş olan bu alıntuların yazarlarını karalamak niyetinde değilim. Önemli olan şudur: Yazar, Çernişevski’ye, farklı ve birbirleriyle çelişen felsefe sistemlerinin kurucularının birbirlerine karşı hoşgörülü davranmaları gerektiğini kanıtlamak için başvuruyor.

Çernişevski’den yapılan alıntıyı buraya aktarmak istiyorum:

“Bilimsel çalışmanın mirasçuları, eserlerinden kendi çalışmaları için yararlandıkları öncüllerine karşı ayaklanırlar. Örneğin Aristo, Eflatun’a karşı düşmanca bir tavır almış; aynı şekilde Sokrat, mirasçısı olduğu Sofistleri tepeden tırnağa aşağılamıştır. Bunun çağımızda da birçok

örneği vardır. Ama bazen, yeni bir sistemin kurucularının, kendi fikirlerinin öncüllerinin fikirleriyle olan bağlantısının açıkça kavradıkları ve kendilerini alçakgönüllülikle onların müridi saydıkları; öncüllerinin fikirlerindeki yetersizlikleri açıklarken aynı zamanda bu fikirlerin kendi fikirlerinin gelişimine ne kadar büyük bir katkıda bulunduğunu da ortaya koydukları mutlu durumlarla da karşılaşılıyor. Örneğin Spinoza ile Dekart arasındaki ilişki böyle olmuştur. Çağdaş bilimin kurucularının, öncüllerine sevgi ve nerdeyse bir oğulun babasına duyması gereken saygı ile bakıyor, onların dehasının büyüklüğünü ve öğretilerinin soylu ruhunu tamamen kabulleniyor, kendi görüşlerinin tohumlarını bu öğretilerde buluyor olmalarının, kendilerine onur verdiğini belirtmeliyiz. “

Yazar bu alıntıyı hiçbir kayıt kaymadan sunduğuna göre, bunun kendi bakış açısını yansıttığını kabul etmek gerekir. Eğer bu doğrusya, yazar, felsefenin taraflı bir nitelik taşıdığı yolundaki Marksist-Leninist ilkeyi fiilen reddediyor demektir.

Marksizm-Leninizmin, materyalizmin bütün düşmanlarına karşı, en şiddetli bir mücadeleyi ne büyük bir coşku ve uzlaşmazlıkla yürütmüş olduğu herkesçe bilinmektedir. Bu mücadelede Marksist-Leninistler, rakiplerini amansızca eleştirirler. Lenin'in *Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm* adlı eseri, materyalizmin düşmanlarına karşı verilen Bolşevik mücadelenin bir örneğidir; bu kitabın her cümlesi, bir düşmanı delip geçen bir kılıç gibidir. Lenin şöyle yazmaktadır:

“Marx'ın ve Engels'in dehası, tam da uzun bir dönem, nerdeyse yarım yüzyıl boyunca, materyalizmi geliştirmiş ve bir temel felsefi akımı ilerletmiş olmalarında, daha önce çözülmüş olan epistemolojik sorunları tekrarlamakla yetinmeyip, bu materyalizmi toplum bilimleri alanında tutarlı bir şekilde uygulamış—ve *nasil* uygulanacağını

göstermiş—ve gösterişli safsataları, felsefede ‘yeni’ bir çizgi ‘keşfetmek’, ‘yeni’ bir eğilim kat etmek, vb. yolundaki sayısız girişimleri süprüntü ve döküntü olarak acımasızca bir kenara .. atmış olmalarında yatmaktadır..

“Son olarak, Marx’ın *Kapital*’deki ve diğer eserlerindeki çeşitli felsefi sözlerini alalım; bunların hepsi, *değişmez* bir ana fikir olarak *materyalizm* üzerinde durmakta ve her çeşit gizemciliği, her belirsizliği ve *idealizm* yönündeki her sapmayı büyük bir aşğılamayla mahkum etmektedir. Marx’ın *bütün* felsefi sözleri bu temel karşıtlar çevresinde dönmektedir ve profesyonel felsefe açısından zaafalarını da bu ‘darlık’ ve ‘tekyanlılık’ oluşturmaktadır.” (V. İ. Lenin, *Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm*).

Bildiğimiz gibi Lenin, rakiplerine acımadı. Felsefi eğilimler arasındaki çelişmeleri belirsizleştirmek ve uzlaştırmak yolundaki bütün girişimleri, gerici akademik felsefenin bir tuzağı olarak görürdü. Bütün bunlardan sonra Aleksandrov yoldaş nasıl oluyor da bu kitapta felsefi düşmanlarımıza karşı bu kadar dişsiz bir tutumun savunucusu olarak karşımıza çıkabiliyor? Marksizm, idealist eğilimin bütün temsilcilerine karşı amansız bir mücadele içinde doğmuş, gelişmiş ve zafere ulaşmışken, Aleksandrov yoldaş nasıl oluyor da akademik sözde-nesnelçiliğe böyle sınırsız övgüler düzebiliyor?

Aleksandrov yoldaş bununla da kalmıyor, kendi nesnelci fikirlerini bütün kitap boyunca uyguluyor. Dolayısıyla Aleksandrov yoldaşın, herhangi bir burjuva filozofunu eleştirmeden önce onun olumlu yanları önünde eğilmesi ve hatırasına mum dikmesi bir rastlantı değildir. Örneğin Fourier’nin insanlığın gelişmesindeki dört aşama öğretisini ele alalım.

“Fourier’nin toplumsal felsefesinin büyük başarısı,” diyor Aleksandrov yoldaş;

“... insanlığın gelişimi konusundaki teorisidir. Fourier’ye göre toplumun gelişmesi dört aşamadan geçer: (1) yükselen dağılma; (2) yükselen uyum; (3) alçalan uyum; (4) alçalan dağılma. İnsanlık son aşamada bir bunama dönemine girer ve bundan sonra da yeryüzündeki bütün hayat son bulur. Toplumun gelişmesi insan iradesinden bağımsız olduğundan, zamanla bir mevsim değişimi kaçınılmazlığıyla daha yüksek bir gelişme aşaması doğar. Fourier bundan, burjuva sisteminin kaçınılmaz olarak özgür ve kolektif emeğin hüküm olduğu bir topluma dönüşeceği sonucunu çıkardı. Gerçi Fourier’nin toplumsal gelişme teorisi dört aşama kavrayışıyla sınırlıydı ama o dönem için büyük bir ileri adım oluşturuyordu.”

Bütün bunların Marksist tahlille en küçük bir ilgisi yoktur. Fourier’nin teorisi, neye göre bir ileri adımı ifade etmektedir? Eğer bu teorinin sınırlılığı, insanlığın gelişmesinin ayrıldığı dört aşamadan *dördüncüsünün alçalan dağılma* olması ve bundan sonra yeryüzündeki bütün hayatın sona ermesi ise, o zaman yazarın Fourier’yi toplumsal gelişme teorisini dört aşamayla sınırladığı için eleştirmesini nasıl anlayabiliriz? İnsanlık için beşinci aşamanın ancak öbür dünya olabileceği açık değil midir?

Aleksandrov yoldaş, hemen her geçmiş filozof hakkında söyleyecek iyi bir şeyler buluyor. Söz konusu burjuva filozofu ne kadar ünlüyse, ona yağdırılan iltifatlar da o kadar büyük oluyor. Bütün bunlar Aleksandrov yoldaşın, belki kendisi bile farkına varmaksızın, her filozofun her şeyden önce bir meslektaş ve ancak ikincil olarak bir rakip olduğu varsayımından hareket eden burjuva tarihçilerinin tutsağı olduğunu gösteriyor. Bu gibi anlayışla bizim aramızda yerleştiği takdirde bizi kaçınılmaz olarak nesnelciliğe, burjuva

filozoflarına köleliğe ve onların hizmetlerini abartmaya, felsefemizin militan ve atılgan ruhundan vazgeçmeye götürür. Ve bu, materyalizmin temel ilkelerinden, onun taraflı tavrından ayrılmak anlamına gelir. Oysa Lenin bize şunu öğretiyor:

“... materyalizm, sözgelimi, bir parti tavrını, yani herhangi bir olayı değerlendirirken açıkça ve dürüst olarak belli bir toplumsal grubun bakış açısını benimseme yükümlülüğünü içerir.”

Felsefi görüşlerin Aleksandrov’un kitabındaki sunuluşu soyut, nesnelci ve tarafsızdır. Kitapta felsefe okulları birbirinin peşi sıra ya da birbirinin yanı sıra sergilenmekte, ama birbirlerine karşı mücadele içinde gösterilmemektedir. Bu tutum da akademik profesörlerin “eğitimine” boyun eğmektir. Bu noktaya ilişkin olarak, yazarın felsefede taraflılık ilkesini açıklayış biçiminin yeterli olmamasının, bir rastlantı sonucu olmadığı anlaşılmaktadır. Yazar felsefede taraflılığa bir örnek olarak Hegel’in felsefesini gösteriyor; ona, göre düşman felsefeler arasındaki mücadele, Hegel’in felsefesinin kendi içindeki gerici ve ilerici ilkelerin mücadelesinde somutlanıyor. Böyle bir örnekleme yönteminin sadece nesnelci eklektizm olmakla kalmayıp, Hegel’i süslediği de açıktır; çünkü bu yolla, Hegel’in felsefesinin gerici olduğu kadar ilerici bir içerik de taşıdığı gösterilmek istenmiş olmaktadır.

Bu noktayı sonuca bağlarken, Aleksandrov yoldaşın çeşitli felsefe sistemlerini “olumlu yanlarının yanı sıra eksiklikleri de vardır”, “şu teori de önemlidir”, vb. şeklinde değerlendirme yönteminin son derece belirsiz ve metafizik olduğunu ve sorunu bulandırmaktan başka bir sonuç veremeyeceğini de eklemeliyim. Aleksandrov yoldaşın düşmanlarımıza karşı mücadelede uzlaşmaz bir tavır almamızı talep eden temel materyalist ilkeyi unutarak eski burjuva okullarının akademik bilimsel eğilimleri önünde boyun kırmayı yeğlemesi, tamamen

anlaşılmaz bir konudur.

Son bir söz daha. Felsefe sistemleri konusundaki eleştirici bir incelemenin belli bir yönelimi olmalıdır. Çoktan ölmüş ve gömülmüş felsefi görüş ve fikirlere fazla önem verilmemelidir. Öte yandan, gerici nitelikleri bir yana, bugün yaşayan ve Marksizmin düşmanları tarafından kullanılmakta olan felsefi sistem ve fikirler özellikle şiddetli bir şekilde eleştirilmelidir. Bu gruba özellikle yeni-Kantçılık, teoloji, bilinemezciğin eski ve yeni türleri, çağdaş doğa bilimine Tanrıyı sokuşturma girişimleri ve bayatlamış idealist malları yeniden ısıtıp piyasaya sürmeyi amaçlayan başka her çeşit tarife girmektedir. Emperyalizmin felsefe alanındaki uşaklarının korku içindeki efendilerini desteklemek için bugün yararlanmakta olduğu cephanelikte, işte bunlar vardır.

Diyalektik Materyalist Yöntem Üzerine

Kitabın girişi,gerici ve ilerici fikirler ve felsefi sistemler kavramlarını da yanlış bir biçimle ele almaktadır. Yazar, şu ya da bu fikir ya da felsefi sistemin gerici mi, ilerici mi olduğunun tarihsel koşullar temeli üzerinde belirlenmesi gerektiğini söylüyor. Ama bir fikrin farklı somut tarihsel koşullarda kâh gerici kâh ilerici olabileceği konusundaki bilinen Marksist tutumu tekrar tekrar göz ardı ediyor. O, bu noktayı belirsizleştirmekle, fikirlerin tarihten bağımsız olduğu yolundaki idealist kavrayışın içeri sızabileceği bir gedik açmaktadır.

Yazar felsefi düşüncenin gelişiminin son tahlilde toplumsal hayatın maddi koşulları tarafından belirlendiğini ve felsefi düşüncenin gelişiminin ancak görelî bir bağımsızlığı olduğunu doğru olarak kaydetmekle birlikte, bilimsel materyalizmin bu temel ilkesini aslında tekrar tekrar çığnıyor. Çeşitli felsefi sistemleri tekrar tekrar o günkü tarihsel koşullarla

birleştirmeden ve şu yada bu filozofun toplumsal ve sınıfsal köklerini göstermeden tanıtıyor.

Örneğin Sokrat'ın, Demakrit'in, Spinoza'nın, Leibniz'in, Feuerbach'ın ve diğerlerinin felsefi görüşlerinin sunulduğu bu şekildedir. Böyle bir yöntemin bilimsel olmadığı açıktır; bu durum, idealist felsefenin belirleyici bir özelliği olan, felsefi fikirlerin gelişiminin tarihten bağımsız olarak incelenmesi alışkanlığına yazarın kendini kaptırmış olduğu görüşüne haklılık kazandırıyor.

Şu ya da bu felsefi sistemin, ortaya çıktığı tarihsel koşullar ile organik bağlantısının kurulamayışı, yazarın o tarihsel koşulları tahlil etmeye giriştiği durumlarda bile karşımıza çıkmaktadır. Bu örneklerde kurulan bağlantı, canlı ve organik değil, tamamen mekanik ve biçimsel olan bir bağlantıdır. Belli bir dönemin felsefi görüşlerini anlatan bölüm ve paragraflar ile bu görüşlerin tarihsel koşullarını anlatan bölüm ve paragraflar birbiriyle buluşmayan iki ayrı paralel düzlem olarak ilerlemekte; ekonomik temel ile üstyapı arasındaki sebep-sonuç ilişkisini kurması gereken tarihsel verilerin sunulduğu ise bilimsel olmayan ve baştan savma bir şekilde yapılmaktadır. Bu veriler bize tahlil edilmesi gereken malzemeyi sunmak yerine, yalnızca yetersiz bir çerçeve oluşturmaktadır.

Örneğin Altıncı Bölümün “On Sekizinci Yüzyıl Fransası” başlığını taşıyan girişi, konuyla tamamen ilgisizdir ve on sekizinci yüzyıl ile on dokuzuncu yüzyılın başlarındaki Fransız felsefesinin fikirlerinin kaynaklarını hiçbir şekilde aydınlatmamaktadır. Dolayısıyla Fransız filozoflarının fikirleri yaşadıkları çağdan kopmakta ve bir çeşit bağımsız olgu olarak önümüzden geçmeye başlamaktadırlar. İzin verirsiniz bu bölümü okumak istiyorum:

“On altıncı ve on yedinci yüzyıllardan itibaren, İngiltere’den sonra Fransa da giderek burjuva gelişme yoluna girdi ve yüzyıllık bir süre içinde ekonomisinde,

siyasetinde ve ideolojisinde köklü değişiklikler meydana geldi. Ülke hala geri olmakla birlikte, feodal uyuşukluğundan silkinmeye başladı. Zamanın diğer birçok Avrupa ülkesi gibi Fransa da kapitalist ilk birikim dönemine girdi.

“Yeni burjuva toplum yapısı, toplumsal hayatın bütün alanlarında hızla şekilleniyor ve derhal yeni bir ideolojinin, yeni bir kültürün doğmasına yol açıyordu. Bu sıralarda Fransa’da Paris, Lion, Marsilya ve Le Havre gibi kentlerin hızla büyümesine ve güçlü bir ticaret filosunun gelişmesine tanık oluyoruz. Uluslararası ticaret şirketleri birbiri peşi sıra kuruluyor ve bir dizi sömürgeci fethiyle sonuçlanan askeri seferler örgütleniyordu. Ticaret hızla gelişti. 1784-1788 yılları arasındaki dış ticaret hacmi 1,011,600 franga ulaştı; bu miktar, 1716-1720 arasındaki ticaret hacminin dört mislinden fazlaydı. 1748’deki Aachen (Ekslaşapel) Anlaşması ile 1763’teki Paris Anlaşması da ticaretin gelişmesine katkıda bulundu. Kitap ticareti özel bir önem taşıyordu. Örneğin 1774’te İngiltere’deki kitap ticaretinin hacmi 12.13 milyon frank civarında kalırken, Fransa’daki kitap ticareti hacmi 45 milyon frangı buluyordu. Avrupa’nın altın stoklarının yaklaşık olarak yarısı Fransa’nın elindeydi. Öte yandan Fransa hala bir tarım ülkesiydi. Nüfusun ezici çoğunluğu köylerde yaşıyordu.”

Bunun bir tahlil değil, aralarında herhangi bir bağlantı kurulmaksızın yan yana getirilmiş olan birtakım olguların art arda sıralanışı olduğu su götürmez. Bu gibi veriler “temelinde”, Fransız felsefesinin herhangi bir özelliğinin saptanamayacağı açıktır; dolayısıyla bu felsefenin gelişimi, o çağın Fransa’sının tarihsel koşullarından koparılmış olmaktadır.

Bir diğer örnek olarak, Alman idealist felsefesinin doğuşunun nasıl anlatıldığını alalım. Aleksandrov şöyle

yazıyor:

“On sekizinci yüzyılda ve on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Almanya, gerici bir siyasal rejim altında yaşayan geri bir ülkediydi. Derebey-serf ve zanaatkar-lonca ilişkileri egemen durumdaydı. On sekizinci yüzyılın sonunda kent nüfusu toplam nüfusun yüzde yirmi beşinden azdı, zanaatkarlar ise nüfusun sadece yüzde 4’ünü oluşturuyordu. Angarya, eski feodal yükümlülüklerin karşılığının rant olarak ödenmesi uygulaması, serflik ve lonca zincirleri, embriyon halindeki kapitalist ilişkilerin gelişimini kısıtlıyordu. Üstelik ülke, çokfazla sayıda siyasal birimlere ayrılmış bulunuyordu.”

Aleksandrov yoldaş, Almanya’nın geriliğini, devletinin ve toplumsal-siyasal yapısının gericiliğini göstermek için, kent nüfusunun toplam nüfus içindeki oranına başvuruyor. Ama aynı dönemde Fransa’nın kent nüfusu toplam nüfusunun yüzde 10’undan azdı; buna karşın Fransa, Almanya gibi geri bir feodal ülke değil, Avrupa’daki burjuva devrim hareketinin merkeziydi. Dolayısıyla yalnızca kent nüfusunun oranı hiçbir şeyi açıklamamaktadır. Hatta, bu olgunun kendisi somut tarihsel koşullar temelinde açıklanmaya muhtaçtır. Bu, şu ya da bu ideolojinin doğuş ve gelişmesinin açıklanmasında tarihsel malzemeyi beceriksizce kullanman bir diğer örneğini oluşturmaktadır.

Aleksandrov daha sonra şöyle diyor:

“O dönemin Alman burjuvazisinin en önde gelen ideologları Kant, daha sonra Fichte ve Hegel o çağın Alman burjuvazisinin ideolojisini, Alman gerçekliğinin darlığının koşullandırdığı idealist felsefeleri aracılığıyla soyut bir biçimde ifade ettiler.”

Alman idealizminin doğuşunun nedenlerini anlamayı olanaksız hale getiren bu soğuk, ilgisiz, nesnelci olgular sıralamasını, o dönemin Almanya'sındaki koşulların okuyucuyu coşturan ve ikna eden canlı, militan bir anlatımla yapılmış Marksist tahliliyle karşılaştıralım. Engels, Almanya'daki durumu şöyle anlatıyor:

“... Her şey durduk yerde çürüyor ve iğrenç bir biçimde kokuşuyordu. Kimse kendini rahat hissetmiyordu. Ülkenin iç ve dış ticareti, sanayisi ve tarımı nerdeyse sıfıra inmişti; köylüler, tüccarlar ve imalatçılar, kan emici bir hükümet ile kötü bir ticaretin ikili baskısını omuzlarında hissediyorlardı; soylular ve prensler, kendilerinden aşağıdakileri alabildiğine sıkıştırmalarına karşın, gelirlerinin artan harcamalarına yetişemediğini görüyorlardı; her şey tersti ve ülkede genel bir tedirginlik hüküm sürüyordu. Eğitim yok, kitlelerin zihinlerini harekete geçirme olanağı yok, basın özgürlüğü yok, kamu ruhu diye bir şey yok, başka ülkelerle yaygın bir ticaret bile yok, bayağılıktan ve bencillikten, bütün halkı saran adi, sinsî, rezil bir bakkal ruhundan başka hiçbir şey yoktu. Her şey yıpranmıştı, her şey çözülüyor ve en küçük bir iyileşme umudu, ulusta ölü kurumların kokuşan cesetlerini kaldırıp atma gücü bile yoktu.:' (F. Engels, “Almanya'nın Durumu”; *Kuzey Yıldızı* gazetesi, 25 Ekim 1845.)

Engels'in bu berrak, vurucu, kesin ve son derece bilimsel açıklamasını Aleksandrov'un açıklamasıyla karşılaştıralım; Marksizmin kurucularının bize bırakmış olduğu sonsuz zenginlikler içinde hazır duran malzemeleri bile Aleksandrov yoldaşın ne kadar kötü bir biçimde kullandığını göreceksiniz.

Yazar felsefe tarihinin anlatılmasına materyalist yöntemi uygulamayı başaramamıştır. Bu durum kitabı bilimsel bir nitelikten yoksun bırakıyor ve onu, önemli ölçüde, filozofların

hayatlarının ve felsefe sistemlerinin tarihsel koşullardan kopuk bir özeti haline getiriyor. Bu, tarihsel materyalizmin şu ilkesine aykırıdır:

“Bütün tarih yeniden araştırılmalı, çeşitli toplum biçimlerinin karşılığı olan siyasi, medeni, hukuki, estetik, felsefi; dini, vb. kavramları bulmaya girişmeden önce bu çeşitli toplum biçimlerinin varlık koşulları tek tek incelenmelidir.” (Engels’ten Conrad Schmidt’e Mektup, 5 Ağustos 1890.)

Ayrıca yazar, felsefe tarihini İncelemenin amacını da karışık ve yetersiz bir biçimde açıklıyor. Felsefenin ve felsefe tarihinin temel görevlerinden birinin, felsefenin bir bilim olarak gelişimini sürdürmek, yeni yasalar bulup çıkarmak, felsefenin önermelerini pratikte sınamak, eski tezlerin yerine yenilerini koymak olduğunu hiçbir yerde belirtmiyor. Yazar, esas olarak felsefe tarihinin pedagojik yönlerinden, kültürel-egitsel görevlerden hareket ediyor. Ve dolayısıyla felsefe tarihinin incelenmesinin bütününe pasif, feylesofça, akademik bir niteliğe büründürüyor. Bu, felsefe biliminin Marksist-Leninist tanımına, her bilim gibi bu bilimin de sürekli olarak geliştirilmesi, yetkinleştirilmesi, yeni önermelerle zenginleşirken eskimiş olanları da atması gereğine uymamaktadır.

Yazar konunun pedagojik yönleri üzerinde yoğunlaşmakla, sanki Marksizm-Leninizm şimdiden doruğuna ulaşmış ve teorimizi geliştirmek artık önemli bir görev olmaktan çıkmış gibi, bilimin gelişmesine sınırlar koyuyor. Böyle bir mantık Marksizm-Leninizmin ruhuyla bağdaşmaz, çünkü Marksizmi metafizik bir biçimde, tamamlanmış ve yetkinleştirilmiş bir teori olarak sunmaktadır; bu, yalnızca, canlı ve derin felsefi düşüncenin kurmasına yol açar.

Felsefe ve Doğa Bilimleri

Yazarın, felsefe tarihinin doğa bilimlerinin başarılarından kopuk olarak anlatılmasının felsefe tarihi bilimine doğrudan zarar vereceği dönemde, doğa bilimlerinin kaydettiği gelişmeyi anlatışı da yetersizdir. Aleksandrov yoldaş, bilimsel materyalizmin çağdaş doğa biliminin ürünlerinin oluşturduğu granitten temel üzerinde doğması ve gelişmesinin koşullarını açıklığa kavuşturamamaktadır.

Aleksandrov felsefe tarihini anlatırken, onu doğa bilimlerinin tarihinden koparmayı her nasılsa başarıyor. Kitabın temel hareket noktalarının açıklandığı girişin, felsefe ile doğa bilimleri arasındaki karşılıklı ilişkiden hiç söz etmemesi tipiktir. Yazar, bu konuda susmanın aslında olanaksız olduğu hallerde bile doğa bilimlerinin sözünü etmeden geçiyor. Örneğin 9. sayfada şöyle yazıyor:

“Lenin, eserlerinde ve özellikle *Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm*’de, Marksist toplum teorisini bütün yönleriyle inceledi ve daha da geliştirdi.” Aleksandrov yoldaş, *Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm*’den söz ederken doğa bilimlerinin sorunları ve felsefeyle ilişkisi konusunda hiçbir şey söylememeyi başarıyor.

Doğa bilimlerinin çeşitli dönemlerdeki durumu hakkındaki açıklamaların son derece kötü ve soyut olması göze batmaktadır. Örneğin eski Yunanlıların doğa bilimleri konusunda, “doğa bilimlerinin doğduğunu” öğreniyoruz. Skolastiğin ikinci dönemine (12.-13. yüzyıllar) ilişkin olarak ise “birçok kat ve teknik gelişmenin ortaya çıktığını” okuyoruz.

Yazar bu gibi belirsiz ifadeleri berraklaştırmaya kalktığında, yalnızca birtakım keşiflerin birbirinden kopuk olarak sıralandığını görüyoruz. Kaldı ki kitap, doğa bilimleri konusunda hayret verici bir cehaleti gözler önüne seren kaba hataları da içeriyor. Örneğin Rönesans dönemindeki bilimsel

gelişmeyi anlatan şu bölüm ne gibi bir değer taşımaktadır acaba?

“Bilgin Guericke ünlü pnömatik pompasını yapınca boşluk (vakum) kavramının yerini alan hava basıncının varlığı, ilkönce Magdeburg yarı-küreleri deneyi yoluyla, pratikte kanıtlanmış oldu. İnsanlar yüzyıllar boyunca evrenin merkezinin neresi olduğunu ve gezegenimizin merkez olup olmadığını tartıştılar. Derken ilkönce Kopernik, sonra da Galile, bilim sahnesine çıktılar, Galile, güneş lekelerinin varlığını ve yer değiştirdiklerini kanıtladı. O, bunu ve diğer bazı keşifleri, güneş sistemimizin merkezinin güneş olduğu yolundaki Kopernik öğretisinin kanıtı olarak gördü. Barometre insanlara havayı önceden kestirmeyi öğretti. Mikroskop en küçük organizmaların hayatı konusundaki varsayımlar sisteminin yerini aldı ve biyolojinin gelişmesinde önemli bir rol oynadı. Pusula, Kolomb’un gezegenimizin küresel yapısını deneye dayanarak kanıtlamasına yardım etti.”

Bu cümlelerin hemen hepsi saçmadır. Hava basıncı boşluk kavramının yerini nasıl almış olabilir? Atmosferin varlığı, boşluğun varlığının tamamen yadsınması mı demektir? Güneş lekelerinin hareketi, Kopernik’in öğretisini nasıl kanıtlamıştır?

Barometrenin havayı önceden kestirmeye yaradığı fikri de aynı şekilde bilim dışıdır. Maalesef insanların bugün bile havayı önceden tam olarak kestirmeyi beceremediklerini, kendi Meteoroloji Genel Müdürlüğümüzün deneyi sayesinde hepiniz çok iyi biliyorsunuz.

Devam edelim. Mikroskop varsayım sistemlerinin yerini alabilir mi? . Ve nihayet, şu “gezegenimizin küresel yapısı” nedir acaba? Biz şimdye kadar “küreselliğin” yalnızca bir biçim sorunu olduğunu sanıyorduk.

Aleksandrov’un kitabı böyle incilerle doludur.

Ama yazar daha da temel ilke hataları yapıyor. Doğa bilimlerinin “daha on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında” kaydettiği ilerlemelerin, diyalektik yöntemin doğuşunu hazırladığını söylüyor. Bu, Engels’in, diyalektik yöntemin doğuşunu organizmaların hücrelerden oluştuğunun keşfinin, enerjinin sakımı teorisinin ve Darwin teorisinin hazırladığı yolundaki ünlü tespitiyle tamamen çelişmektedir. Bütün bu keşifler on dokuzuncu yüzyılda gerçekleşmiştir. Oysa, yazar kendi yanılgısından hareketle on sekizinci yüzyılın keşiflerini sayıp dökmekte ve Falvani, Laplace ve Lyell’den uzun uzadıya söz etmekte, ancak Engels’in temel aldığı üç büyük keşif hakkında yalnızca şunları söylemektedir:

“Örneğin hücre teorisi ile enerjinin sakımı teorisi daha Feuerbach hayattayken oluşturulmuş bulunuyorlar ve türlerin doğal eleme yoluyla evrimine ilişkin Darwin teorisi ortaya çıkıyordu.”

Kitabın başlıca zaafı bunlardır. Rastlantısal ve ikincil zaaflardan söz etmeyeceğim gibi, tartışma sırasında ortaya çıkan, kitaba ilişkin değerli teorik ve pratik eleştirileri de tekrarlamayacağım.

Sonuç, ders kitabının kötü olduğu ve tepeden tırnağı değiştirilmesi gerektiğidir: Ama bu değişikliğin gerçekleştirilmesi, her şeyden önce en önde gelenleri de dahil filozoflarımız arasında yaygın olduğu açık olan yanlış ve karışık kavrayışların alt edilmesini gerektirmektedir. Şimdi ikinci soruna, felsefe cephesindeki durum sorununa geçiyorum.

2. Felsefe Cephesindeki Durum

Aleksandrov yoldaşın kitabının önde gelen felsefe

işçilerimizin çoğunluğu tarafından benimsenmiş, Stalin ödülü için aday gösterilmiş, bir ders kitabı olarak beğenilmiş ve üzerine övücü yazılar yazılmış olması, diğer felsefe işçilerinin de Aleksandrov yoldaşın hatalarını açıkça paylaştıklarını göstermektedir. Bu, teorik cephemizdeki durumun hiç de iyi olmadığını yansıtır.

Kitabın herhangi bir önemli tepkiyle karşılaşmamış ve yetersizliklerin açığa çıkarılması için Merkez Komitesinin, özellikle de Stalin yoldaşın müdahalesinin gerekmiş olması, felsefe cephesinde gelişmiş bir Bolşevik eleştiri ve özeleştirinin yokluğuna işaret etmektedir. Canlı tartışmaların, eleştiri ve özeleştirinin olmayışının, felsefe alanındaki bilimsel çalışmamıza zararlı bir etki yapması kaçınılmazdır. Felsefe eserlerinin nicelik bakımından kötü oldukları bilinmektedir. Felsefe konusundaki monografi ve makalelere ise çok ender rastlanmaktadır.

Burada birçok kimse, bir felsefe dergisi çıkarmanın gereğinden söz etti. Böyle bir dergiye ihtiyaç olduğu şüphelidir. *Marksizmin Bayrağı Altında* dergisinin acı tecrübesini henüz unutmadık. Ben, özgün monografi ve makalelerin yayınlanması için şu anda var olan olanaklardan yeterince yararlanılmadığı kanısındayım.

Burada Svetlov yoldaş, Bolşevik dergisinin okuyucularının, özel nitelikteki teorik eserleri okuyacak bir kitle olmadığını söyledi. Ben, bunun tamamen yanlış olduğunu, okuyucularımızın ve onların taleplerinin yüksek düzeyinin küçük görülmesinden ileri geldiğini düşünüyorum. Bence böyle bir fikir, felsefemizin yalnızca bir grup profesyonel filozofun malı değil, bütün Sovyet aydınlarının malı olduğunu kavrayamamaktan kaynaklanmaktadır. Devrim öncesi dönemin ileri Rus dergilerinin, edebiyat ve sanat yazılarının yanı sıra felsefe de dahil bilimsel eserlere de yer verme geleneği hiç de kötü bir şey değildi. *Bolşevik* dergimiz, herhangi bir felsefe dergisinden çok daha geniş bir okuyucu kitlesine sesleniyor;

oysa bana öyle geliyor ki, filozoflarımızın yaratıcı çalışmalarını özel bir felsefe dergisinin sınırları içine hapsedmek, felsefe çalışmamızın temelini daraltma tehlikesini yaratacaktır. Lütfen benim dergi düşmanı olduğumu sanmayın. Ben, dergilerimizin ve *Bolşevik*'in felsefe araştırmaları açısından yoksulluğunun, bizi, bu zaafı her şeyden önce onları, özellikle de şimdi bile arada sırada bilimsel ve toplumsal değer taşıyan felsefe yazıları yayınlayan dergilerin sayfalarında gidermeye çağırıldığını düşünüyorum.

Önde gelen felsefe enstitümüz olan Bilimler Akademisi Felsefe Enstitüsü de kanımca tatmin edici olmayan bir durumdadır. Taşranın felsefe işçilerini kendi çevresinde toplamamakta ve onlarla herhangi bir bağlantısı olmadığı için gerçekte bütün Sovyetler Birliği çapında bir kurum niteliği taşımamaktadır. Taşradaki filozoflar büyük bir güç meydana getirdikleri halde kendi hallerine terk edilmekte ve onlardan yararlanılmamaktadır. Üniversiteden şu ya da bu diplomayı alabilmek için sunulan tezler de dahil olmak üzere, felsefe araştırmaları, konularını geçmişten almakta, “Kopernik’in dalaleti-Geçmiş ve Bugünü” gibi iddiasız ve suya sabuna dokunmayan tarihi konulara yönelmektedir. Bunun sonucu, skolastiğin belli ölçülerde canlanmasıdır.

Bu açıdan bakıldığında, burada patlak veren Hegel tartışması da oldukça garip gözükmektedir. Bu tartışmaya katılanlar, zaten açık duran bir kapıyı zorla açmaya çalıştılar. Hegel sorunu bundan çok önce halledilmiştir. Bu konuyu tekrar gündeme getirmenin gereği yoktur. Burada, daha önceden tahlil edilmiş ve değerlendirilmiş olan malzemenin dışında herhangi bir yeni malzeme sunulmamıştır. Tartışma rahatsız edici bir skolastik nitelik taşımış ve bir zamanlar bazı çevrelerde insanın iki parmakla mı, yoksa üç parmakla mı haç çıkarması gerektiği, Tanrının kendi kaldıramayacağı bir taş yaratıp yaratamayacağı, Tanrının anasının bakire olup olmadığı konusunda yürütülen tartışmalar kadar verimsiz olmuştur. Günümüzün acil sorunları

hemen hiç ele alınmamaktadır.

Bütün bunlar bir arada ele alındığında ciddi tehlikeler, sizin sandığınızdan çok daha büyük tehlikeler yaratmaktadır. En büyük tehlike, bazılarınızın daha şimdiden bu zaafları olağan saymaya alışmış olmasıdır.

Felsefe Cephemizi İlerletmek

Felsefe çalışmalarımızın ne militan bir ruhu ne de Bolşevikçe bir hızı vardır. Bu açıdan bakıldığında, Aleksandrov'un ders kitabındaki hatalı tezlerden bazıları bütün felsefe cephemizdeki geriliği yansıtmakta ve dolayısıyla tek başına ve rastlantısal bir olayı değil, bütün bir süreci oluşturmaktadır.

Tartışmamızda sık sık “felsefe cephesi” terimini kullandık. Peki ama bu cephe nereden geçmektedir? Felsefe cephesinden söz ettiğimizde aklımıza derhal, Marksist teoriye tamamen hakim militan filozoflardan oluşan örgütlü bir müfrezenin, bilimimizi sürekli olarak ilerleten, sosyalist toplumumuzun emekçi halkını yolumuzun doğru olduğu bilinciyle ve davamızın zaferine bilimsel bir güvenle donatan bir müfrezenin, yurtdışındaki düşman ideolojiye ve burjuva ideolojisinin Sovyet halkının bilincindeki kalıntılara karşı kararlı bir şekilde hücumu geçmesi geliyor.

Ama felsefe cephemiz, böyle gerçek bir cepheye benziyor mu? Hayır, o daha çok durgun bir dereyi ya da savaş alanının çok gerilerindeki bir konak yerini andırmaktadır. Henüz savaş alanına girilmemiş, çoğu durumda düşmanla temas kurulmamıştır; keşif yapılmamaktadır; silahlar paslanmakta, erler kendi inisiyatifleriyle çarpışmaktadırlar; komutanlar ise ya geçmiş zaferlerle sarhoş durumdadırlar ya da hücumu geçmeye yetecek güçlerinin olup olmadığını, dışarıdan yardım istemenin gerekip gerekmediğini tartışmakta ya da bilincin

günlük hayatın ne kadar gerisinde kalıp da çok geri kalmış gibi gözükmeyeceği konusunda sohbet etmektedirler.

Öte yandan Partimiz, felsefi çalışmamızın bir atılım yapmasına adı olarak ihtiyaç duymaktadır. Her geçen günün sosyalist hayatımıza getirdiği hızlı değişiklikler filozoflarımız tarafından genelleştirilmemekte, Marksist diyalektik açısından aydınlatılmamaktadır. Bu, felsefe biliminin gelişmeye devam etmesinin koşullarını daha da güçleştirmektedir. Dolayısıyla felsefi düşüncenin gelişmesi, büyük ölçüde profesyonel filozoflarımızın dışında meydana gelmektedir. Buna kesinlikle izin verilemez.

Felsefe cephemizdeki geriliğin herhangi bir şekilde nesnel koşullara bağlı olmadığı açıktır. Nesnel koşullar her zamankinden elverişlidir. Bilimsel tahlil ve genelleme bekleyen malzeme sonsuzdur. Felsefe cephesindeki geriliğin nedenleri öznel alanda aranmalıdır. Bu nedenler, Merkez Komitesinin ideolojik cephenin diğer kesimlerindeki geriliği tahlil eder”ken ortaya koyduğu nedenlerin esas olarak aynıdır.

Hatırlayacağımız gibi, Merkez Komitesinin ideolojik sorunlara ilişkin kararları edebiyat ve sanattaki biçimci ve siyaset dışı tutumları hedef almakta, yabancı etkilere boyun eğmeye karşı çıkmakta ve edebiyat ve sanatta militan Bolşevik taraflılığını savunmaktadır. İdeolojik cephemizde çalışan çeşitli işçi gruplarının daha şimdiden Merkez Komitesinin kararlarından doğru sonuçlar çıkardıkları ve bu doğrultuda önemli başarılar elde ettikleri bilinmektedir.

Ne var ki, filozoflarımız geride kalmışlardır. Felsefi çalışmadaki ilke, fikir ve içerik yokluğunun, çağdaş temaların ihmalinin, burjuva felsefesi önünde hayranlıkla eğilme tutumlarının varlığının farkına varmadıkları anlaşılmaktadır. Herhalde onlar, ideolojik cephedeki dönüm noktasının kendilerini ilgilendirmediğini düşünüyorlar. Oysa şimdi bu dönüm noktasını aşmanın gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Felsefe cephesinin ideolojik çalışmamızın en ön saflarında

yer almamasının sorumluluğunun önemli bir kısmı, maalesef Aleksandrov yoldaşa aittir. Onun, kendi çalışmasındaki zaafı keskin bir eleştiriyile açığa çıkarma yeteneğine sahip olmaması üzücüdür. Aleksandrov'un kendi yeteneklerini abarttığı ve bütün filozoflar topluluğunun kolektif tecrübe ve bilgisine dayanmadığı açıktır. Dahası, çalışmalarında yakın iş arkadaşı ve hayranlarının oluşturduğu dar bir çevreye çok fazla bel bağlamaktadır. Felsefi faaliyet her nasılsa küçük bir filozoflar grubunun tekeline girmiş, özellikle taşradaki çok sayıda filozof ise yönetim çalışmalarına dahil edilmemişlerdir.

Böylece filozoflar arasındaki doğru ilişkilerin zedelendiği ortaya çıkmaktadır.

Felsefe tarihi ders kitabı gibi bir eserin yaratılmasının tek bir kişinin gücünü aştığı ve Aleksandrov yoldaşın daha başından itibaren diyalektik materyalistlerden, tarihsel materyalistlerden, tarihçilerden, doğa bilimcilerinden ve iktisatçılardan oluşan geniş bir yazarlar çevresine başvurmuş olmasının gerektiği açıktır. Aleksandrov yoldaş çok sayıda yetenekli insandan oluşan böyle geniş bir gruba dayanmamakla, kitabının hazırlanmasında yanlış bir yöntem seçmiştir.

Bu hata düzeltilmelidir. Kuşkusuz felsefi bilgi, kolektif olarak bütün Sovyet filozoflarının malıdır. Çok sayıda yazarı işe katma yöntemi, şimdi yakın gelecekte hazır olması beklenen ekonomi-politik ders kitabının hazırlanmasına uygulanmaktadır. Bu çalışmaya yalnızca iktisatçılardan değil, aynı zamanda tarihçi ve filozoflardan oluşan geniş çevreler de dahil edilmiştir. En güvenilir yaratıcı çalışma yöntemi budur.

Bu, aynı zamanda başka bir fikri, genel bilimsel önem taşıyan geniş kapsamlı sorunların çözümü için, şu anda birbirleriyle yetersiz ilişkileri olan, çeşitli ideolojik alanlarda çalışan işçilerin çabalarının birleştirilmesi fikrini içermektedir. Bu, ideolojinin çeşitli dallarındaki işçilerin karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen bir faaliyet göstermelerini sağlamakta ve

keşmekeş içinde değil örgütlü ve birleşik bir şekilde ilerlememizi, dolayısıyla başarı kazanmak için en elverişli koşullara sahip olmamızı güvence altına almaktadır.

Eleştiri ve Özeleştiri—Eski ile Yeni Arasındaki Mücadelenin Özel Biçimi.

Felsefe cephesindeki önder işçilerden birçoğunun işlediği öznel hataların kökleri nelerdir? Eski kuşak filozoflarının temsilcileri niçin tartışma sırasında genç filozoflardan bazılarını haklı olarak erken bunama ile, militan ve mücadeleci bir tavır almamakla suçlamışlardır? Bu sorunun bir tek cevabı olabileceği açıktır: Marksizm-Leninizmin temelleri konusunda yetersiz bir bilgi ve burjuva ideolojisinin etkisinin kalıntılarının varlığı.

Bu, bu alandaki işçilerimizden birçoğunun, Marksizm-Leninizmin sürekli olarak gelişen, sosyalist inşa tecrübesi ve çağdaş doğa bilimlerinin başarıları temelinde kendini sürekli olarak zenginleştiren canlı, yaratıcı bir teori olduğunu hala kavramamalarında da yansımaktadır. Teorimizin bu yaşayan devrimci yönünün küçük görülmesinin, felsefenin ve felsefenin rolünün aşağılanmasına yol açması kaçınılmazdır.

Bazı filozoflarımızın kendilerini yeni sorunlara—bugünün sorunlarına, pratiğin her geçen gün ortaya çıkardığı ve felsefenin cevaplandırması gereken sorunların çözümüne—adamaktan korkmalarının nedenini de, işte bu militanlıktan ve mücadeleci ruhtan yoksunlukta aramalıyız. Sovyet toplumunun, Sovyet devletinin, çağdaş doğa bilimlerinin, ahlak ve estetiğin teorisini daha cesur bir biçimde geliştirmenin zamanıdır. Bolşevizme yabancı olan bu korkaklığa son vermek zorunludur. Teori alanında yerinde saymaya izin vermek, felsefemizi kurutmak, Onu en değerli özelliğinden; gelişme, gücünden yoksun bırakmak ve ölü, kısır bir dogmaya

dönüştürmek demektir.

Bolşevik eleştiri ve özeleştiri sorunu, filozoflarımız için yalnızca pratik değil, aynı zamanda çok derin teorik bir sorundur.

Diyalektiğin bize öğrettiği gibi gelişme sürecinin içsel özü karşıtların mücadelesi, eski ile yeni, ölenle doğan, çürüyen ile gelişen arasındaki mücadele olduğuna göre, bizim Sovyet felsefemiz bu diyalektik yasanın sosyalist toplum koşullarında nasıl işlediğini, işleyişinin özgül niteliklerinin neler olduğunu ortaya koymalıdır. Sınıflı bir toplumda bu yasanın Sovyet toplumumuzdan farklı bir şekilde işlediğini biliyoruz. İşte geniş bir bilimsel araştırma alanı; oysa filozoflarımızdan hiçbiri bu alana el atmamıştır. Oysa Partimiz, sosyalist toplumun çelişmelerinin (bu çelişmeler vardır ve felsefe bu çelişmeleri ele almaktan kaçınamaz,) ortaya çıkarılması ve çözümlenmesinin, Sovyet toplumunda eski ile yeni, ölenle doğan arasındaki. mücadelenin eleştiri ve özeleştiri olarak bilinen o özel biçimini çoktan . keşfetmiş ve sosyalizmin hizmetine koymuştur.

Düşman sınıfların ortadan kaldırılmış olduğu Sovyet toplumumuzda, eski ile yeni arasındaki mücadele ve dolayısıyla daha aşağı düzeylerden daha yukarı düzeylere doğru gelişme, kapitalizmde olduğu gibi düşman sınıflar arasındaki mücadele ve büyük sarsıntılar biçimini değil, gelişmemizin gerçek itici gücü ve Partinin elindeki güçlü bir araç olan eleştiri-özeleştiri biçimini almaktadır. Bunun yeni bir hareket biçimi, yeni tip bir gelişme, yeni bir diyalektik yasa olduğu su götürmez.

Marx, geçmişte filozofların dünyayı açıklamakla yetinmiş olduklarını, bugün ise dünyayı değiştirmek gerektiğini söylemişti. Biz eski dünyayı değiştirmiş ve yeni bir dünya kurmuş bulunuyoruz; ama filozoflarımız maalesef ne bu yeni dünyayı yeterince açıklıyor, nede onun dönüştürülmesine yeterince katılıyorlar, Tartışma sırasında bu geriliğin

nedenlerini sözüm ona “teorik” açıdan açıklamaya kalkışanlar oldu. Örneğin filozofların çok uzun bir süre yorumcu olarak çalıştıkları, bu nedenle özgün monografiler hazırlamaya zamanında geçemedikleri ileri sürüldü. Bu açıklama kulağa hoş gelebilir ama ikna edici değildir. Elbette filozoflar yaratıcı çalışmayı önplanda tutmalıdırlar ama bu, yorumculuk, daha doğrusu halka yayma çalışmasından vazgeçilmesi anlamına gelmez. Halkımız buna da aynı derecede ihtiyaç duymaktadır.

Burjuvazinin Yoz İdeolojisi

Şimdi kaybedilmiş zamanı hızla telafi etmeliyiz. Sorunlar bizi beklemez. Sosyalizmin Büyük Yurtsever Savaş'ta kazandığı parlak zafer aynı zamanda Marksizmin parlak bir zaferi olmuştur ve emperyalistler bunu hazmedememektedirler.

Bugün Marksizme karşı mücadelenin merkezi, Amerika ve İngiltere'ye kaymıştır. Cehaletin ve gericiliğin bütün güçleri bugün Marksizme karşı mücadelenin hizmetine konmuştur. Atom ve dolar demokrasisinin araçları, karanlığın ve kilisenin eskimiş zırhları: Vatikan ve ırkçı teoriler, kudurgan milliyetçilik ve çürümüş idealist felsefe, satılık sarı basın ve yoz burjuva sanatı tekrar piyasaya çıkarılmakta ve burjuva felsefesinin hizmetine verilmektedir.

Ama anlaşılan bütün bunlar bile yetmiyor. Bugün, Marksizme karşı “ideolojik” mücadele bayrağı altında, geniş yedekler seferber edilmektedir. Gangsterler, muhabbet tellalları, casuslar ve caniler işe koşulmaktadır.

Son zamanlarda ortaya çıkan rasgele bir örnek vermek istiyorum.

Birkaç gün önce *İzvestiya*'da yer alan bir habere göre, Sartre adındaki varoluşçu tarafından yayınlanan *Les Temps Modernes* dergisi, Jean Genet'nin yazdığı bir kitabı en yeni harika olarak göklere çıkarmaktadır. *Bir Hırsızın Günlüğü* adını

taşıyan bu kitap şu sözlerle bağlıyor: “İhanet, hırsızlık ve homoseksüellik; başlıca konularım bunlar olacaktır. İhanetten aldığım zevk, mesleğim olan hırsızlık ve aşk maceralarım arasında organik bir bağlantı vardır.” Yazarın işini iyi bildiği anlaşılıyor. Bu Jean Genet’in piyesleri Paris sahnelerinde büyük bir tantanayla oynanmakta ve Jean Genet’in kendisine Amerika’dan davetler yağmaktadır. Burjuva kültürünün “son sözü” işte budur.

Biz, faşizme karşı kazandığımız zaferin tecrübesi sayesinde, idealist felsefenin bazı ulusları nasıl bütünüyle çıkmaza sürüklediğini biliyoruz. Şimdi idealizm, burjuvazinin çöküşünün olanca derinliğini, aşağılığını ve iğrençliğini yansıtan yeni ve korkunç derecede çirkin çehresiyle karşımıza çıkmaktadır. Filozof kılığına bürünmüş muhabbet tellalları ve ahlaksız caniler: Bu, yozlaşmanın ve çöküşün gerçekten son kertesidir. Bununla birlikte bu güçler hala hayattadır ve hala kitlelerin bilincini zehirleme yeteneğine sahiptirler.

Çağdaş burjuva bilimi, kiliseye ve fideizme (Tanrıya inanmanın zorunlu olduğu görüşüne—Ç.N.), amansızca teşhir edilmesi gereken yeni yeni gerekçeler hazırlamaktadır. Örnek olarak, İngiliz astronomu Eddington’un, evrenin fiziksel sabit katsayılarına ilişkin teorisini alabiliriz; bu teori, doğrudan doğruya matematiksel formüllerden vahiy yoluyla 666 rakamı gibi “temel katsayılar” elde etmeye kalkışan Fisagor sayı gizemciliğine götürmektedir. Einstein’ın birçok izleyicisi, diyalektik bilgi sürecini, mutlak gerçek ile görelî gerçek arasındaki ilişkiyi kavramadıklarından, evrenin belli, sınırlı bir bölümündeki hareket yasalarının incelenmesinden çıkan sonuçları sınırsız evrenin tümüne aktarmaya kalkışmakta ve buradan, dünyanın zaman ve mekan içinde sınırlı bir tabiatı olduğu fikrine varmaktadırlar. Hatta Milne adındaki bir astronom, dünyanın iki milyar yıl önce yaratıldığını bile “hesaplamıştır.” Bu İngiliz bilim adamlarına, büyük vatandaşları filozof Bacon’un, kendi bilimlerinin yetersizliğini

tabiata karşı bir küfür haline dönüştürenler hakkındaki sözlerini uygulamak herhalde doğru olacaktır.

Aynı şekilde, çağdaş burjuva atom fizikçilerinin Kantçı hileleri onları elektronların “özgür iradesinden” dem vurmaya ve maddeyi yalnızca bir dalgalar bileşimi olarak gösterme girişimlerine ve benzeri saçmalıklara götürmektedir.

İşte, Engels’in, materyalizmin “doğa bilimi alanı da dahil olmak üzere çığır açan her yeni keşifle birlikte... biçim değiştirmek zorunda olduğu” (F. Engels, *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*) yolundaki öğüdünü hatırlayarak çağdaş doğa bilimlerinin ürünlerini tahlil etmeleri ve genelleştirmeleri gereken filozoflarımız için muazzam bir faaliyet alanı.

Yoz ve aşağılık burjuva ideolojisine karşı mücadeleye önderlik görevi bize—Marksizmin zafer kazandığı ülkeye ve filozoflarına—değilse kime düşmektedir? Bu ideolojiye karşı ezici darbeleri biz indirmezsek kim indirecektir?

Marksizmin Zaferi

Savaşın küllerinden, yeni demokrasiler ve sömürge halklarının ulusal kurtuluş hareketi doğmuş bulunuyor. Halkların hayatında, sosyalizm gündemdedir. Sınırlarımızın ötesindeki dostlarımızın ve kardeşlerimizin yeni bir toplum uğrunda mücadelelerinin bilimsel sosyalist kavrayışın ışığıyla aydınlatılmasına biz—Marksizmin zafer kazandığı ülke ve filozofları—yardım etmezsek kim edecektir? Biz onları Marksizmin ideolojik silahıyla aydınlatmazsak bu görevi kim yerine getirecektir?

Ülkemizde sosyalist ekonominin ve kültürün muazzam gelişmesi sürmektedir. Kitlelerin sosyalist kavrayışının durmaksızın gelişmesi, ideolojik çalışmamıza daha da büyük sorumluluklar yüklüyor. Bugün meydana gelen şey,

kapitalizmin halkın bilincindeki kalıntılara karşı geniş bir saldırıdır. İdeolojik cephedeki işçilerimizin saflarına, sosyalist inşanın engin tecrübesini genelleştirmede ve sosyalizmin yeni görevlerini çözmeye Marksist bilgi teorisini tam olarak uygulayan filozoflarımız önderlik etmezse, kim edecektir?

Bu büyük görevler karşısında, akla şu sorular gelebilir: Filozoflarımız bu yeni yükümlülüklerin üstesinden gelebilecek durumda mıdır? Felsefe cephaneliğimizdeki barut yeterli midir? Felsefi gücümüz zayıflamış mıdır? Felsefe kadrolarımız kendi iç güçlerine dayanarak gelişmelerindeki hataları alt edebilecek ve çalışmalarını yeniden inşa edebilecekler midir?

Bu sorunun bir tek cevabı olabilir. Buradaki felsefe tartışması, gerekli güce sahip olduğumuzu, bu güçlerin hiç de küçük olmadıklarını, kendi hatalarını açığa çıkararak onların üstesinden gelebileceklerini göstermiştir. İhtiyaç duyduğumuz şey, yalnızca gücümüze daha fazla güvenmek, güçlerimizi etkin çarpışmalarda, günümüzün can alıcı sorunlarının ortaya atılmasında ve çözümünde daha fazla sınamaktır. Çalışmamızın hiç de militanca olmayan yavaşlığına son vermenin, eski hatalarımızdan arınmanın, Marx, Engels ve Lenin'in çalıştıkları ve bugün Stalin'in çalıştığı gibi çalışmaya başlamanın zamanıdır.

Yoldaşlar, hatırlayacağınız gibi geçmişte Engels, Marksist bir broşürün 2000 ya da 3000 nüsha basılmasını hararetle selamlıyor ve bunu çok önemli, büyük bir siyasi olay olarak niteliyordu. Bizim ölçülerimize göre önemsiz sayılabilecek böyle bir olgudan Engels, Marksist felsefenin işçi sınıfı içinde derin bir şekilde kök salmış olduğu sonucunu çıkartıyordu. Öyleyse Marksist felsefenin halkımızın geniş tabakalarına yayılması hakkında biz ne demeliyiz; Marx ve Engels, ülkemizde felsefe eserlerinin on milyonlarca basılarak halka yayıldığını bilselerdi, ne derlerdi acaba? Bu, Marksizmin gerçek bir zaferidir ve Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in büyük öğretilerinin bizim ülkemizde bütün halkın öğretisi haline

geldiğinin canlı bir kanıtıdır. Felsefemiz, dünyada eşi bulunmayan bu temel üzerinde canlı bir şekilde gelişebilmelidir. Sizler çağımıza, Lenin ve Stalin çağına, halkımızın muzaffer çağına layık olmalısınız.